

สภาพปัญหาและแนวทางเพื่อการส่งเสริมให้กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาท  
เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน



การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

พฤษภาคม 2567

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

สภาพปัญหาและแนวทางเพื่อการส่งเสริมให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นไปอย่างมี  
ประสิทธิภาพ ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน



การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

พฤษภาคม 2567

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

PROBLEM CONDITIONS AND GUIDELINES FOR THE EFFICIENCY MEDIATION OF  
DHAMRONGTHAM CENTER OF SANTISUK DISTRICT, NAN PROVINCE



An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment  
of the Requirements for the *Master of Laws Degree*

May 2024

Copyright 2024 by University of Phayao

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

เรื่อง

สภาพปัญหาและแนวทางเพื่อการส่งเสริมให้กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทเป็นไปอย่างมี  
ประสิทธิภาพ ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

ของ จุฑาทิพย์ พานพ

ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

ของมหาวิทยาลัยพะเยา

..... ประธานกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง  
(รองศาสตราจารย์ ดร. พรชัย วิสุทธิศักดิ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิมลเรขา ศิริชัยวารวรรณ)

..... อาจารย์บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยพะเยา  
(รองศาสตราจารย์ ดร. นภานันต์ ศุภศิริพงษ์ชัย)

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุดม งามเมืองสกุล)

- เรื่อง:** สภาพปัญหาและแนวทางเพื่อการส่งเสริมให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน
- ผู้ศึกษาค้นคว้า:** จุฑาทิพย์ พานพบ, การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง: น.ม., มหาวิทยาลัยพะเยา, 2566
- อาจารย์ที่ปรึกษา:** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิมลเรขา ศิริชัยวารวรรณ
- คำสำคัญ:** การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของฝ่ายปกครอง, ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ, ผู้ไกล่เกลี่ย, พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

### บทคัดย่อ

วิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางเพื่อการส่งเสริมให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จังหวัดน่านโดยศึกษาจากเอกสาร และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของฝ่ายปกครองเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และศึกษาจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลจำนวน 16 คน ผลการศึกษาสภาพปัญหาของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน พบว่า ผลการดำเนินงานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2557 – 2566 มีสถิติการไกล่เกลี่ยสำเร็จร้อยละ 85.58 และมีข้อพิพาทที่ไม่สามารถยุติเรื่องได้คิดเป็นร้อยละ 14.41 พบว่า เกิดจากปัจจัยที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยินยอมเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและ ส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาด้านทักษะและความเชี่ยวชาญของผู้ไกล่เกลี่ย ประกอบกับปัญหาด้านการปฏิบัติงานของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข ซึ่งมีบุคลากรไม่เพียงพอกับงาน และขาดความรู้ ทักษะด้านกฎหมายและความรู้ด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตลอดจนปัญหาด้านข้อจำกัดของกฎหมายไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของฝ่ายปกครอง ดังนั้น ควรมีการปรับปรุงขั้นตอนการปฏิบัติงานและพัฒนาบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่รวมทั้ง ผู้ไกล่เกลี่ย ให้มีมาตรฐานและมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทให้มากขึ้น และควรมีการปรับปรุง/แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ ฝ่ายปกครองบางส่วนที่ล้าหลัง ให้ทัดเทียมกับพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพื่อให้สามารถอำนวยความสะดวกเป็นธรรมให้แก่ประชาชนอย่างแท้จริง

**Title:** PROBLEM CONDITIONS AND GUIDELINES FOR THE EFFICIENCY MEDIATION OF  
DHAMRONGTHAM CENTER OF SANTISUK DISTRICT, NAN PROVINCE

**Author:** Jutatip Phanphob, Independent Study: LL.M., University of Phayao, 2023

**Advisor:** Assistant Professor Wimonrekha Sirichairawan

**Keywords:** Mediation of administrative disputes Dhamrongtham District Center the mediator

#### ABSTRACT

The research is to examine this issue and provide guidelines for facilitating the mediation process. Disputes at Dhamrongtham Center, Santisuk District, Nan Province, by examining documents and laws related to administrative dispute mediation against the Dispute Mediation Act 2019, using information from a sample survey of 16 informants. Research results on the dispute resolution process issues at the Dhamrongtham Center, Santisuk District, Nan Province show that from 2014 to 2023, the dispute resolution operation results of the Dhamrongtham Center, Santisuk District reached a record-breaking mediation success rate of 85.58% and 14.41% of unresolved disputes. The reason was found to be due to factors in which one of the parties did not agree to participate in the dispute resolution process. This is partly due to issues with the skills and expertise of mediators. In addition, there are also operational issues at the Dhamrongtham Center, Santisuk District. Its staff is inadequate and lacks knowledge. Legal skills and knowledge in dispute resolution and the limitations of administrative law in resolving disputes. Therefore, work processes should improve, as should the people performing their duties, including mediators. Have higher standards and expertise in resolving disputes. Some outdated laws related to administrative dispute arbitration should also be improved/modified only by being equal to the Mediation Act B.E. 2562, so that can bring real justice to the people.

## กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความกรุณาและการช่วยเหลือจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิมลเรขา ศิริชัยราววรรณ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่กรุณาให้คำปรึกษาและชี้แนะแนวทางตลอดระยะเวลาการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ขอขอบพระคุณคณาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา และเจ้าหน้าที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ที่ให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มาโดยตลอด ผู้ศึกษารู้อีกชาวซึ่งในความกรุณา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

จุฑาทิพย์ พานพบ



## สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ .....	จ
กิตติกรรมประกาศ .....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ .....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย .....	4
สมมติฐานของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย .....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย .....	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง .....	6
ความหมายและลักษณะการไกล่เกลี่ย .....	6
กระบวนการยุติธรรมทางเลือกกับบทบาทของพนักงานฝ่ายปกครอง .....	8
ภารกิจสำคัญของฝ่ายปกครองเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท .....	10
แนวคิดการไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง .....	12
ประวัติและความเป็นมาของศูนย์ดำรงธรรม .....	14
ขอบเขตภารกิจของศูนย์ดำรงธรรม .....	16
การดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมกระทรวงมหาดไทย .....	16
โครงสร้าง/หน้าที่ การปฏิบัติงานของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ .....	17



การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทระดับอำเภอตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหาร ราชการแผ่นดิน .....	18
หลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของอำเภอ .....	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	26
ข้อมูลที่เกี่ยวข้องของพื้นที่ที่ดำเนินการศึกษา อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน .....	30
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	32
ขอบเขตการศึกษา.....	32
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา .....	33
การเก็บรวบรวมข้อมูล .....	34
การวิเคราะห์ข้อมูล .....	35
การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล.....	35
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	36
ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ.....	37
ผลการวิเคราะห์การดำเนินงานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน.....	38
ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดของกฎหมาย .....	38
ประเด็นกระบวนการขั้นตอนของการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญา ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ.....	47
ประเด็นความสำเร็จของการไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข .....	65
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ .....	74
บทสรุป.....	74
ข้อเสนอแนะ.....	79
บรรณานุกรม .....	84
ภาคผนวก .....	87

ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์.....88

ประวัติผู้วิจัย .....92



## สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 จำนวนประชากรจำแนกตามประเภทอาชีพ .....	31
ตาราง 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล.....	34
ตาราง 3 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ .....	37
ตาราง 4 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ .....	37
ตาราง 5 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ .....	38
ตาราง 6 เปรียบเทียบการใกล้เคียงข้อพิพาทของกรมการปกครองกับกฎหมายกลาง (พ.ร.บ. ใกล้เคียงข้อพิพาทฯ 2562).....	39
ตาราง 7 เปรียบเทียบขั้นตอนการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งของกฎหมายของฝ่าย ปกครอง กับกฎหมายกลาง (พ.ร.บ.ใกล้เคียงข้อพิพาทฯ 2562).....	48
ตาราง 8 เปรียบเทียบขั้นตอนการใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาของกฎหมายของฝ่าย ปกครอง กับกฎหมายกลาง(พ.ร.บ.ใกล้เคียงข้อพิพาท ฯ 2562).....	55
ตาราง 9 สถิติการใกล้เคียงของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2557- พ.ศ. 2566 .....	65

## สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 ภาพรวมการไหลเวียนโดยคนกลาง.....	14
ภาพ 2 สรุปขั้นตอนและกระบวนการไหลเวียนข้อพิพาททางแพ่ง.....	22
ภาพ 3 สรุปขั้นตอนและกระบวนการไหลเวียนข้อพิพาททางอาญา.....	25



# บทที่ 1

## บทนำ

### ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

<sup>1</sup>อำเภอ เป็นหน่วยราชการบริหารรองจากจังหวัด อำเภอประกอบขึ้นจากท้องที่หลายตำบลรวมกันขึ้นเป็นอำเภอ การจัดตั้งอำเภอจะต้องกระทำโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา การตั้งอำเภอนอกจากจะอาศัยอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินแล้วยังต้องดำเนินการให้เป็นไป ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ด้วยหน่วยการปกครองท้องที่ที่ย่อยรองจากอำเภอ หรือกิ่งอำเภอ คือ ตำบล ซึ่งการจัดการปกครองตำบลเป็นไปตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 ซึ่งกำหนดให้ตำบล ประกอบด้วยหลาย ๆ หมู่บ้านรวมกัน <sup>2</sup> ดังนั้น อำเภอจึงเป็นหน่วยราชการที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด

อำนาจหน้าที่ของอำเภอ มีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ ตามมาตรา 61/1 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยเฉพาะอำนาจหน้าที่ด้านการไกล่เกลี่ยหรือจัดให้มีการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม<sup>3</sup> ซึ่งมีอำนาจไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง ตามมาตรา 61/2 และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา มาตรา 61/3

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2559 ให้จัดตั้งศูนย์ดำรงธรรมตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 96/2557 ลงวันที่ 18 กรกฎาคม 2557 ในอำเภอ และให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในอำเภอให้ความร่วมมือและช่วยเหลือนายอำเภอ แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ที่มาร้องเรียน ร้องทุกข์ และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมอบอำนาจตามประกาศ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 96/2557 ลงวันที่ 18 กรกฎาคม 2557 ให้แก่นายอำเภอ เพื่อให้ศูนย์ดำรงธรรมที่จัดตั้งขึ้นสามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนที่มาร้องเรียนร้องทุกข์ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพและทันต่อสถานการณ์<sup>4</sup> โดยให้อำเภอดำเนินการ จัดโครงสร้างการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ พร้อมทั้ง

<sup>1</sup> มาตรา 61 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน

<sup>2</sup> ประวัติสำนักงานบริหารการปกครองท้องที่, กรมการปกครองท้องที่, สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2566, จาก[https://multi.dopa.go.th/pab/info\\_organ/about1](https://multi.dopa.go.th/pab/info_organ/about1).

<sup>3</sup> มาตรา 61/1 (4) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน

<sup>4</sup> ศูนย์ดำรงธรรม กระทรวงมหาดไทย. **ประวัติศูนย์ดำรงธรรม**. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2566. จาก <http://www.ins.moi.go.th/damrong1.html>.

ปรับปรุงคำสั่งคณะกรรมการอำนวยการศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ และคณะที่ปรึกษาศูนย์ดำรงธรรมให้เหมาะสมกับปัจจุบัน และให้อำเภอออกคำสั่งแต่งตั้งและมอบหมายงานให้ข้าราชการปฏิบัติงานศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ โดยให้ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครองเป็นหัวหน้าสำนักงานศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ โดยสำนักงานศูนย์ดำรงธรรมอำเภอมีหน้าที่บูรณาการดำเนินงานมอบหมายผู้รับผิดชอบปฏิบัติหน้าที่ และสนับสนุนฝ่ายปฏิบัติการและฝ่ายรับเรื่อง/ติดตาม<sup>5</sup>

<sup>6</sup>ภารกิจและหน้าที่ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ มีดังนี้

1. รับเรื่องร้องทุกข์ ร้องเรียน
2. ประสานเร่งรัดติดตามการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเรื่องราร้องทุกข์
3. ประมวลแยกแยะเรื่องร้องทุกข์จากช่องทาง/หน่วยงาน
4. งานให้คำปรึกษาแนะนำกับประชาชน
5. ประสานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท/แก้ไขปัญหาของประชาชน
6. งานนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับงานศูนย์ดำรงธรรม
7. ประสานการจัดชุดปฏิบัติการเคลื่อนที่เร็ว
8. ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน
9. งานส่งเสริมและสงเคราะห์พลเมืองดี
10. พัฒนาระบบฐานข้อมูลและการให้บริการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (E-Report)
11. งานติดตามประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรม
12. งานทูลเกล้าถวายฎีกาจากสำนักราชเลขาธิการ
13. ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ซึ่งศูนย์ดำรงธรรมอำเภอนั้น ถือเป็นศูนย์บริการร่วมในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนอย่างครบวงจร

ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข ตั้งอยู่ ณ ที่ว่าการอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน มีหน้าที่ตามภารกิจที่รัฐบาล ได้มอบหมายเกี่ยวกับการให้บริการประชาชน ภารกิจด้านการไกล่เกลี่ยกรณีข้อพิพาททางแพ่งและอาญาถือเป็นภารกิจที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมาก ศูนย์ดำรงธรรมมีหน้าที่รับเรื่องราร้องทุกข์/ร้องเรียนจากประชาชน ซึ่งส่วนใหญ่เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น คู่กรณีจะร้องทุกข์ ณ สำนักงานศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ โดยสำนักงานศูนย์ดำรงธรรมอำเภอดำเนินการ

<sup>5</sup> หนังสือ กระทรวงมหาดไทย ด่วนที่สุด ที่ มท 0307.2/ ว 0838 ลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2560 เรื่อง แนวทางการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ.

<sup>6</sup> โครงสร้างศูนย์ดำรงธรรม ภารกิจหน้าที่โดยสังเขป, ศูนย์ดำรงธรรมกระทรวงมหาดไทย สืบค้นเมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2567, จาก <https://www.damrongdharma.moi.go.th/home/structure>

ตามขั้นตอน ตั้งแต่กระบวนการรับเรื่องไปจนถึงสิ้นสุดเรื่อง หากเป็นข้อพิพาทที่จะต้องมีการไกล่เกลี่ยกันเพื่อหาข้อยุติ ก็จะต้องดำเนินการโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน มาตรา 61/1, มาตรา 61/2 และ 61/3 ประกอบ กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 และกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา พ.ศ. 2553

การศึกษาการบังคับใช้กฎหมายตามอำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ กรณีศึกษาในพื้นที่อำเภอสันติสุข แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 3 ตำบล 31 หมู่บ้าน สภาพสังคมมีความเอื้อเพื่อเพื่อแผ่และเอื้ออาหารต่อกันมากกว่าสังคมในเมือง เมื่อเกิดปัญหาขึ้นจึงเริ่มต้นด้วยการไกล่เกลี่ยพูดคุย ประนีประนอมกัน โดยจากสถิติข้อพิพาทที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข มีมากกว่าร้อยละ 85.58 สามารถตกลงกันได้ แต่ทั้งนี้ก็มีหลายคดีที่ไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้ เนื่องจากข้อจำกัดของกฎหมายหลายประการ ปัจจุบันอำเภอสันติสุข มีการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง มีการสร้างและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น โดยเฉพาะธุรกิจร้านอาหารและสถานที่พัก ทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกิดข้อพิพาททั้งทางแพ่ง ทางอาญา มากขึ้น ประกอบกับปัจจุบัน รัฐบาลได้ประกาศให้ “การแก้ไขหนี้ในระบบ” เป็นวาระแห่งชาติโดยจะเปิดให้ลูกหนี้ลงทะเบียนเพื่อนำไปสู่การไกล่เกลี่ยปรับโครงสร้างและปลดภาระหนี้ โดยให้ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอรับลงทะเบียนลูกหนี้ในระบบที่ต้องการความช่วยเหลือและดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ดังนั้น ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จึงมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาโดยเฉพาะภารกิจด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญา เพื่อให้สามารถรองรับนโยบายของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหานี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในด้านการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งหากคู่กรณีสามารถเจรจาตกลงกันได้จะช่วยยุติปัญหาข้อขัดแย้งและลดจำนวนคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมากขึ้น ทั้งยังเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน สามารถลดค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการฟ้องร้องคดี เนื่องจากผู้วิจัยได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จึงมีความสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาถึงสภาพปัญหาและกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข อันจะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กรต่อไป



### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของฝ่ายปกครอง เปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นกฎหมายกลาง ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
2. เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหา กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

### สมมติฐานของการวิจัย

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ให้แก่ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน ให้ได้รับความเป็นธรรมอย่างเสมอภาค อันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและสังคมโดยรวม แต่ควรต้องมีการบริหารจัดการ กระบวนการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและกฎหมายที่เหมาะสมกับบริบทของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของอำเภอ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของฝ่ายปกครองให้มีขอบอำนาจในการปฏิบัติหน้าที่สอดคล้องกับลักษณะคดีที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ในพื้นที่อำเภอ รวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์ของการไกล่เกลี่ยให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน จะทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอมีประสิทธิภาพ

### ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้มีเพื่อศึกษา สภาพปัญหาและแนวทางเพื่อการส่งเสริมให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน โดยศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน การบริหารจัดการของศูนย์ดำรงธรรมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และข้อจำกัดของ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา พ.ศ. 2553 กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นกฎหมายของฝ่ายปกครอง ศึกษาเปรียบเทียบกับบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นกฎหมายกลาง



### ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน
2. ทำให้ทราบถึงข้อจำกัดและปัญหาของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ
3. สามารถเสนอแนะแนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม เพื่อการส่งเสริมให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน



## บทที่ 2

### เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาสภาพปัญหาของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารวิชาการ ระเบียบกฎหมาย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเนื้อหาสาระสำคัญ ดังนี้

#### ความหมายและลักษณะการไกล่เกลี่ย

ความหมายของคำว่า “ไกล่เกลี่ย” ตามพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายไว้ว่า “พูดจาให้ตกลงกัน พูดจาให้ปรองดองกัน ทำให้เรียบร้อย ทำให้มีส่วนเสมอ กัน”

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หมายความว่า การดำเนินการเพื่อสร้างโอกาสให้คู่กรณี เจรจาทกลงกันเพื่อระงับข้อพิพาททางแพ่งและข้อพิพาทอาญาอย่างสันติวิธี โดยปราศจากการวินิจฉัยชี้ขาดในข้อพิพาท แต่ไม่รวมถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ได้ดำเนินการในชั้นศาล และในชั้นของการบังคับคดี<sup>7</sup>

วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ มีความเห็นว่า การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง (Mediation) หมายความว่า การเข้าไปแทรกแซงในการไกล่เกลี่ยโดยผู้ที่เป็นบุคคลที่สามที่เป็นกลาง ทั้งความคิดและการปฏิบัติและเป็นที่ยอมรับ โดยคนกลางไม่มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาท โดยมีหน้าที่ ช่วยให้คู่กรณีที่มีข้อถกเถียงหรือขัดแย้งกันอยู่ให้บรรลุ ในข้อตกลงอันเป็นที่ยอมรับร่วมกันด้วยความสมัครใจ โดยทั่วไปการไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง คือ กระบวนการที่ต่อเนื่องของกระบวนการเจรจาด้วยความช่วยเหลือของคนที่เข้ามาอยู่ตรงกลาง ที่เรียกว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย”<sup>8</sup>

<sup>7</sup> พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 มาตรา 3

<sup>8</sup> วันชัย วัฒนศัพท์, ฤวิลาดี บุรีกุล และศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์, **คู่มือเพิ่มพลังความสามารถกระบวนการจัดการข้อพิพาท**, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: ศิริภรณ์อ็อปเซต, 2550), หน้า 141.

โชติช่วง ทัพวงศ์ ให้ความหมาย การไกล่เกลี่ย ว่าเป็นกระบวนการในการแก้ไขปัญหาของข้อพิพาท ซึ่งจะมีบุคคลที่สามเข้ามาเป็นคนกลางในการช่วยเหลือและให้คำแนะนำเจรจาต่อรองระหว่างคู่กรณีเพื่อระงับข้อพิพาท<sup>9</sup>

สรวิศ ลิ้มปรั้งยี กล่าวว่ กระบวนการไกล่เกลี่ย หมายความว่า การเจรจาหรือในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาท โดยที่มีบุคคลอื่น ซึ่งเรียกว่า ผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับคู่กรณีและข้อพิพาท แต่ที่เข้ามาช่วยเหลือ เนื่องจากได้รับการร้องจากคู่พิพาทในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้ง<sup>10</sup>

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) เป็นแนวคิดที่ได้พัฒนามาจากแนวคิดของการเจรจา (Negotiation)<sup>11</sup> ซึ่งเป็นกระบวนการในการแก้ไขปัญหาที่ประกอบไปด้วยตั้งแต่สองคนหรือมากกว่านั้น มีความสมัครใจตกลงกัน และพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยวิธีการเจรจามีทั้งเป็นแบบทางการ หรือแบบไม่เป็นทางการ เช่น เจรจากับเพื่อน ครอบครัว หรือคนรู้จัก เป็นต้น การเจรจานั้นไม่เพียงแต่เป็นวิธีการต่อรองเพื่อให้ได้มา ซึ่งความต้องการ แต่ยังเป็นการค้นหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ดังนั้น ในการเจรจาทุกฝ่ายควรร่วมมือกันในการค้นหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาในแต่ละประเด็น

ดังนั้น จึงได้มีการหาทางออกร่วมกันระหว่างคนสองคนหรือหลายคนโดยใช้วิธีการไกล่เกลี่ย สำหรับเป็นทางเลือกระหว่างคู่ความที่ไม่ต้องการเสียเวลาในการใช้สิทธิทางศาลในการดำเนินคดีความ นอกจากนี้ยังเป็นการแก้ไขปัญหาาร่วมกันโดยพยายามทำความเข้าใจซึ่งกันและกันร่วมกันแก้ไขปัญหา นั้น ๆ การไกล่เกลี่ยนั้น เป็นกระบวนการในการระงับข้อพิพาท ซึ่งมีคนกลางเข้ามาช่วยทำให้ให้คู่พิพาท ยอมเจรจาดตกลงหาทางออกร่วมกัน เพราะหากให้คู่พิพาทตกลงกันเองอาจไม่เป็นผลสำเร็จ เช่น ปัญหาการไม่รู้วิธีการ เจรจาที่ถูกต้อง การที่คู่พิพาทไม่ไว้วางใจอีกฝ่าย การไม่เคารพไม่เชื่อถือซึ่งกันระหว่างคู่พิพาท การมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน ต่างฝ่ายต่างไม่ยอมผ่อนปรนให้แก่กัน การมีอารมณ์โกรธเคือง การไม่รู้ข้อกฎหมาย<sup>12</sup> จึงจำเป็นต้องมีบุคคลหรือคณะผู้ไกล่เกลี่ย เพื่อเข้ามาไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท โดยเข้ามาเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยให้คู่พิพาทสามารถหาทางออกร่วมกันอย่างสันติวิธีได้ ซึ่งวิธีการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทนั้นจะช่วยลดความขัดแย้งในการเผชิญหน้ากันของ

<sup>9</sup> โชติช่วง ทัพวงศ์, การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท: ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, หน้า 105.

<sup>10</sup> สรวิศ ลิ้มปรั้งยี, การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (กรุงเทพมหานคร : สำนักกระงับข้อพิพาทสำนักงานศาลยุติธรรม, 2555), หน้า 62.

<sup>11</sup> วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ, เรื่องเดิม, หน้า 119.

<sup>12</sup> อัญชลี พูลเต็ม, แนวคิดและหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องคดีต่อศาล, หน้า 3.

คู่พิพาท ทำให้คู่พิพาทไม่มีความบาดหมาง ชัดแย้งกันเมื่อสิ้นสุดกระบวนการ และทำให้เกิดความพึงพอใจต่อกัน

## กระบวนการยุติธรรมทางเลือกกับบทบาทของพนักงานฝ่ายปกครอง

### กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ยุติธรรมชุมชน (Community Justice) คือการกระทำในระดับรากฐานที่ประชาชนหรือองค์กรชุมชน และระบบยุติธรรม สามารถใช้ควบคุมอาชญากรรมและ ความไม่เป็นระเบียบของสังคมได้

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย<sup>13</sup> ได้ให้ความหมายของ ยุติธรรมชุมชนว่า เป็นกระบวนการที่ใช้ในการยับยั้ง ป้องกัน แก้ไข ปัญหา ได้เฉพาะรายบุคคลเท่านั้น ควรจะต้องมีการเพิ่ม ขยายหน้าที่ความรับผิดชอบดังกล่าวออกไปโดยให้รวมถึง การประนีประนอมไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ในชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนพร้อมกันไปด้วย

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ กระบวนการยุติธรรมทางเลือกกระบวนการหนึ่งที่ใช้จัดการกับปัญหาความขัดแย้ง อาชญากรรม (บางประเภท) และการกระทำผิด ด้วยกระบวนการที่คำนึงถึงการชดเชยเยียวยาผู้เสียหาย และการเรียกร้องความสำนึกผิดและความรับผิดชอบของผู้กระทำผิดต่อผู้เสียหาย การเยียวยาแก่ผู้เสียหาย เพื่อลดความขัดแย้ง และให้ความสำคัญต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน โดยมุ่งหมายให้เกิดผลลัพธ์แห่งความสมานฉันท์ของสังคม<sup>14</sup>

กรมการปกครองเป็นองค์กรที่สังกัดกระทรวงมหาดไทย มีภารกิจที่สำคัญ ได้แก่ การรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศ การอำนวยความเป็นธรรมในสังคม การปกครองท้องถิ่น การอารักขาที่ดินแดนและการลงทะเบียนเพื่อให้ประเทศมีความมั่นคงปลอดภัย ประชาชนได้รับบริการที่สะดวกรวดเร็ว และก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม โดยมีข้าราชการฝ่ายปกครองในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่และดำเนินงานในหลายภารกิจ ซึ่งภารกิจที่สำคัญ คือการอำนวยความเป็นธรรมให้แก่ประชาชน เป็นภารกิจที่จะต้องให้ความช่วยเหลือประชาชนให้ได้รับความเป็นธรรม มีขั้นตอนการปฏิบัติหลายขั้นตอนที่จะต้องดำเนินตามกฎหมาย การดำเนินการไกล่เกลี่ยกรณีข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญานั้น

<sup>13</sup> จุฑารัตน์ เอื้ออำนวยและคณะ, *วรรณกรรมปริทัศน์ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์; การคืน “อำนาจ” แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน*. กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)(2548).

<sup>14</sup> คำบรรยาย ผศ.ดร.วิชชัย สุวรรณพานิช, *กระบวนการยุติธรรมทางเลือกกับบทบาทของพนักงานฝ่ายปกครอง, คู่มือการไกล่เกลี่ยและประนีประนอมข้อพิพาท*, สำนักงานสอบสวนและนิติการ ส่วน อำนวยความเป็นธรรม กรมการปกครอง, หน้า 1-2.

เป็นหนึ่งในห้าภารกิจของการดำเนินงานศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ และเป็นภารกิจ เพื่อช่วยเหลือ และให้บริการประชาชนในพื้นที่ ทั้ง 76 จังหวัดที่ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอทั้ง 878 แห่ง<sup>15</sup>

### วิธีการระงับข้อพิพาท

การระงับข้อพิพาทโดยหลักมี 2 วิธี คือ การระงับข้อพิพาทโดยทางศาลและการระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการยุติธรรมทางเลือก การระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีด้วยกันหลายวิธี โดยหลักจะแบ่งได้ 3 วิธี ดังนี้<sup>16</sup>

1. การเจรจา (Negotiation) คือ การที่คู่กรณียินยอมที่จะเจรจากันด้วยตนเองโดยปราศจากบุคคลที่สามมาเกี่ยวข้อง การเจรจาวิธีนี้มีข้อดีคือทำให้ความลับระหว่างคู่เจรจาไม่รั่วไหล ถ้าการเจรจาดกกลงกันได้ความสัมพันธ์ของคู่พิพาทไม่เสียไป หากเจรจาไม่ลงตัวอาจเกิดผลเสีย คือ หาข้อสรุปไม่ได้ เกิดความล่าช้า และผลของการเจรจานั้นไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย

2. การประนอมข้อพิพาท (Mediation) คือ การระงับข้อพิพาทด้วยความตกลงยินยอมของคู่กรณี โดยมีบุคคลที่สามมาเกี่ยวข้อง เพื่อช่วยแสวงหาทางออกในการแก้ไขปัญหาคู่พิพาท

3. อนุญาโตตุลาการ (Arbitration) คือ การระงับข้อพิพาททางเลือกนอกศาล โดยคู่พิพาทตกลงให้บุคคลที่สามเป็นผู้ทำการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท โดยคู่พิพาทจะต้องยอมรับคำวินิจฉัยชี้ขาดและผูกพันในการที่จะต้องปฏิบัติตามคำชี้ขาดนั้น<sup>17</sup>

### การระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ย

หลักการที่สำคัญ คือ เป็นการเจรจาแต่มีบุคคลที่สามเข้ามาช่วยเหลือในการเจรจา และเกิดจากความสมัครใจของคู่พิพาท การดำเนินการเป็นความลับ

ข้อดี คือ ทำให้การเจรจาง่ายขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างคู่พิพาทไม่เสียไป มีความรวดเร็ว และประหยัดทั้งงบประมาณและเวลา การดำเนินการเป็นความลับทำให้คู่พิพาทไม่เสียหาย

<sup>15</sup>คู่มือการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท, กระบวนการยุติธรรมทางเลือกกับบทบาทของพนักงานฝ่ายปกครอง, ส่วนอำนวยการความเป็นธรรม สำนักงานสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง, (2566) กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อสาการศึกษาดินแดน, หน้า 8

<sup>16</sup>คู่มือการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท, กระบวนการยุติธรรมทางเลือกกับบทบาทของพนักงานฝ่ายปกครอง, ส่วนอำนวยการความเป็นธรรม สำนักงานสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง, (2566) กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อสาการศึกษาดินแดน, หน้า 9

<sup>17</sup> การระงับข้อพิพาททางเลือก ช่วยยุติปัญหาโดยไม่จำเป็นต้องผ่านศาล, กรณีศึกษา บทความของอนุญาโตตุลาการ และผู้ประนอม, บทบรรณาธิการ, สืบค้นวันที่ 9 มีนาคม 2566, <https://thac.or.th/th/การระงับข้อพิพาททางเลือก>

ข้อเสีย คือ การไกล่เกลี่ยจะมีบุคคลที่สามเข้ามาดำเนินการผลของข้อตกลงคู่พิพาท อาจจะไม่ปฏิบัติตาม ความสำเร็จขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของผู้ไกล่เกลี่ย<sup>18</sup>

### แบบของการไกล่เกลี่ย มี 2 แบบ

#### ก. แบบประนีประนอม (Conciliation)

หลักการสำคัญ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคู่พิพาท เช่น คดีพิพาทกันเรื่อง มรดก นาย ก. ได้ไปส่วนหนึ่ง นาย ข. ได้ไปส่วนหนึ่ง ซึ่งนาย ก. และนาย ข. เป็นพี่น้องกัน ผู้ไกล่เกลี่ยต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายด้วย เพราะฉะนั้นต้องเลือกการเจรจา เป็นแบบประนีประนอม และยังเป็น การช่วยเหลือสื่อสารระหว่างคู่พิพาท สามารถสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างคู่พิพาท ไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคู่พิพาท

#### ข. แบบแก้ปัญหาข้อพิพาท (Problem – Solving)

หลักสำคัญ ไม่ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ของคู่พิพาท ลักษณะการไกล่เกลี่ยแบบนี้ จะง่ายกว่า เป็นการแก้ไขปัญหาข้อพิพาท โดยหลักการสำคัญ คือ อาจจะไม่คำนึงถึงอารมณ์ของคู่พิพาทก็ได้ อาจจะไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคู่พิพาทก็ได้ จะคำนึงถึงปัญหาในข้อพิพาทเป็นสำคัญ<sup>19</sup>

### ภารกิจสำคัญของฝ่ายปกครองเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ภารกิจเกี่ยวกับคดี เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ควรศึกษาวิธีการไกล่เกลี่ยให้เข้าใจเพื่อให้การไกล่เกลี่ยมีประสิทธิภาพ ในการคัดเลือกผู้ไกล่เกลี่ย ต้องคัดเลือกผู้ไกล่เกลี่ยที่มีคุณสมบัติที่ดี และเหมาะสมเพื่อขึ้นบัญชีผู้ไกล่เกลี่ยของอำเภอ ควรให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย และควรมีการจัดเตรียมสถานที่ที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยให้มีความเหมาะสมเอื้ออำนวยต่อการไกล่เกลี่ย ภารกิจเกี่ยวกับงานธุรการ ควรให้ความสะดวกแก่ประชาชนที่มาใช้บริการด้านการไกล่เกลี่ย ควรมีการบริหารจัดการงานเกี่ยวกับเอกสาร และงานด้านการกำหนดนัดวันไกล่เกลี่ย ตลอดจนจนกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจนกว่าจะสิ้นสุด

กระบวนการยุติธรรมทางเลือกกับบทบาทของพนักงานฝ่ายปกครองสามารถสรุปประเด็นที่สำคัญได้ ดังนี้

<sup>18</sup> คำบรรยาย ผศ.ดร.ธวัชชัย สุวรรณพาณิชย์, กระบวนการยุติธรรมทางเลือกกับบทบาทของพนักงานฝ่ายปกครอง, คู่มือการไกล่เกลี่ยและประนีประนอมข้อพิพาท, สำนักงานสอบสวนและนิติการ ส่วนอำนวยการความเป็นธรรม กรมการปกครอง, (2556), กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์อสาการศึกษาดินแดน, หน้า 8 .

<sup>19</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.



1. คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยนี้เกี่ยวข้องกับโดยตรงกับพนักงานฝ่ายปกครอง นายอำเภอ ปลัดอำเภอ รวมทั้งคณะผู้ไกล่เกลี่ยที่ทางอำเภอต้องสรรหา ผู้ไกล่เกลี่ยที่มีความอดทนสูง ต้องเป็นนักฟังและสรุปปัญหาที่ดี ขณะที่ฟังต้องพยายามจับประเด็นข้อความเห็นของคู่กรณีให้ได้ทำให้สามารถวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของสถานการณ์ได้ ต้องเป็นนักแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี ข้อพึงระวังที่สำคัญของผู้ไกล่เกลี่ยคือ ต้องวางตัวให้เป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งและอย่ากำหนดผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ย คุณสมบัติที่ดีของผู้ไกล่เกลี่ย จะเกี่ยวข้องไปถึงจรรยาบรรณ หมายถึง จิตสำนึกที่ดีของผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นผู้มีความเป็นกลาง มีความซื่อสัตย์ สุจริตไม่เรียกรับผลประโยชน์หรือมีผลประโยชน์กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง รักษาความลับของคู่กรณี มีวาจาสุภาพ สำนวน มีความเป็นอิสระ มีคุณธรรม จริยธรรม และเคารพกฎหมายและปราศจากอคติ ต้องไม่มีความเกี่ยวข้องกับคู่กรณี การเจรจาต้องทำให้เกิดความสามัคคีกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

2. เมื่อวิเคราะห์ตามความใน พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ตามมาตรา 61/1, 61/2 และมาตรา 61/3 เรื่องสำคัญที่จะต้องคำนึง คือ การจัดทำบัญชีรายชื่อผู้ไกล่เกลี่ยทางแพ่งที่เป็นการสรรหาจากตัวแทนผู้ที่มีความรู้ความสามารถในพื้นที่ ทำอย่างไรจะได้คนที่เป็นกลาง เป็นอิสระ และความเป็นอิสระจะต้องไม่มีความเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์กับคู่กรณี ทำอย่างไรที่จะทำให้สัญญาประนีประนอมยอมความเป็นสัญญาที่ครอบคลุมข้อขัดแย้ง ข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นกับคู่กรณี เช่น เรื่องเกี่ยวกับที่ดินโดยใช้หลักสัญญา อนุญาตตุลาการ 2545 ที่จริงแล้วอาจมีเหตุที่ข้อพิพาทยืดเยื้ออาจไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามมาตรา 61/2

3. การกิจของพนักงานฝ่ายปกครองในอนาคต ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติงานของฝ่ายปกครอง แยกเป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นแรก เป็นภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยที่ต้องพิจารณา ได้แก่ ฝ่ายปกครองหรือกรมการปกครองจะต้องจัดการ องค์ความรู้ที่เหมาะสมและจำเป็นสำหรับนายอำเภอและปลัดอำเภอ และผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย การคัดเลือกผู้ที่เหมาะสมที่เข้ามาไกล่เกลี่ย การให้ความรู้แก่ประชาชนในการไกล่เกลี่ย และสุดท้ายสถานที่ไกล่เกลี่ยและห้องพักของคู่พิพาทต้องมีความเหมาะสม ประเด็นที่สอง เป็นพันธกิจเรื่องธุรการ โดยให้ที่ทำการปกครองอำเภอเป็นฝ่ายธุรการ การอำนวยความสะดวกตรงต่อเวลา การจัดเก็บเอกสาร และการกำหนดนัดหมายซึ่งมีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายตลอดจนกระบวนการขั้นตอนที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ<sup>20</sup>

<sup>20</sup>คำบรรยาย ผศ.ดร.ธวัชชัย สุวรรณพาณิชย์,กระบวนการยุติธรรมทางเลือกกับบทบาทของพนักงานฝ่ายปกครอง, คู่มือการไกล่เกลี่ยและประนีประนอมข้อพิพาท, สำนักการสอบสวนและนิติการ ส่วนอำนวยการความเป็นธรรม กรมการปกครอง, (2556), กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์อสาการศึกษาดินแดน หน้า 10-11.

## แนวคิดการไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง

เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น สามารถจัดการความขัดแย้งได้หลายวิธี เช่น การฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรม การใช้กระบวนการอนุญาโตตุลาการ การชุมนุม เรียกร้อง การสานเสวนา การเจรจาตนเอง การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง แม้กระทั่งการใช้ความรุนแรง การไกล่เกลี่ยโดยคนกลางเป็นวิธีการหนึ่งที่ ผู้เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก นิยามความหมายของการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางอธิบายได้ใน 3 ความหมาย ได้แก่ 1) การไม่เน้นผลลัพธ์ที่ได้ และเน้นที่การดำเนินการแทรกแซง แต่คนกลางไม่ใช่คนตัดสินชี้ขาดเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกเท่านั้น 2) การเน้นความเป็นกลางและไม่ลำเอียงต่อคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง รวมถึงไม่มีอคติต่อคู่กรณีและข้อพิพาทที่เกิดขึ้นด้วย 3) การยอมรับในตัวคนกลางซึ่งมีความสำคัญมากในการดำเนินการกระบวนการจัดการความขัดแย้งอย่างต่อเนื่อง<sup>21</sup>

แนวทางในการศึกษาด้านการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางทำได้ทั้งการศึกษาจากทฤษฎีและจากกรณีศึกษาขึ้นอยู่กับบริบทแต่ละสังคม และไม่ได้เป็นสูตรสำเร็จหรือมีคำตอบที่แน่ชัดว่าต้องเริ่มศึกษาจากทฤษฎีหรือกรณีศึกษา แต่ที่สำคัญคือ การนำมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้สำหรับสังคมไทยบนรากฐานของสังคมไทย สำหรับการไกล่เกลี่ยข้ามวัฒนธรรมกับผู้ที่มีความแตกต่างกันมาก ควรไกล่เกลี่ยโดยเน้นทั้งการค้นหาความต้องการที่แท้จริงของแต่ละบุคคลเพื่อไม่ให้หลงไปกับมายาคติว่า คนในชาติเดียวกันจะต้องคิดเหมือนกัน และไม่เกิดการเหมารวม ทำให้เกิดความเข้าใจผิดต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม การเข้าใจภาพรวมของคนในชาตินั้น ๆ ก็พอจะเป็นประโยชน์ในการเข้าใจบริบทเพื่อการไกล่เกลี่ยที่ดียิ่งขึ้น ดีกว่าที่จะไม่รู้อะไรเกี่ยวกับคู่กรณีเลย<sup>22</sup>

นอกจากนี้การไกล่เกลี่ยโดยคนกลางนั้นยังมีประโยชน์ทั้งในการสร้างความสัมพันธ์ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของคู่กรณี ทั้งยังสามารถป้องกันความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นอีก และเป็นกระบวนการที่ตัดสินใจโดยคู่กรณีเอง เป็นการพูดคุยกันอย่างสร้างสรรค์ไม่ใช่อารมณ์ในการมาเผชิญหน้ากัน แต่ก็มีข้อจำกัด เช่น คู่กรณีไม่ยินยอมมาพูดคุยกับอีกฝ่าย หรือแม้กระทั่งการขาดองค์ความรู้ที่เพียงพอในการศึกษาด้านนี้อย่างเป็นทางการ อีกทั้งข้อถกเถียงที่ยังไม่ตกผลึกว่าการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางเป็นศาสตร์หรือเป็นศิลป์ ความเป็นศาสตร์ คือ มีขั้นตอน

<sup>21</sup> ชลัท ประเทืองรัตนา, การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง: เส้นทางแห่งการสร้างความสำเร็จร่วมกัน, พิมพ์ครั้งที่ 1 กันยายน 2559, หน้า 129.

<sup>22</sup> ชลัท ประเทืองรัตนา, การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง: เส้นทางแห่งการสร้างความสำเร็จร่วมกัน, พิมพ์ครั้งที่ 1 กันยายน 2559, หน้า 130.



ที่แน่นอนเป็นลำดับ ส่วนความเป็นศิลปะ คือ ศิลปะเฉพาะตัวในการสื่อสารของผู้ทำหน้าที่  
ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท<sup>23</sup>

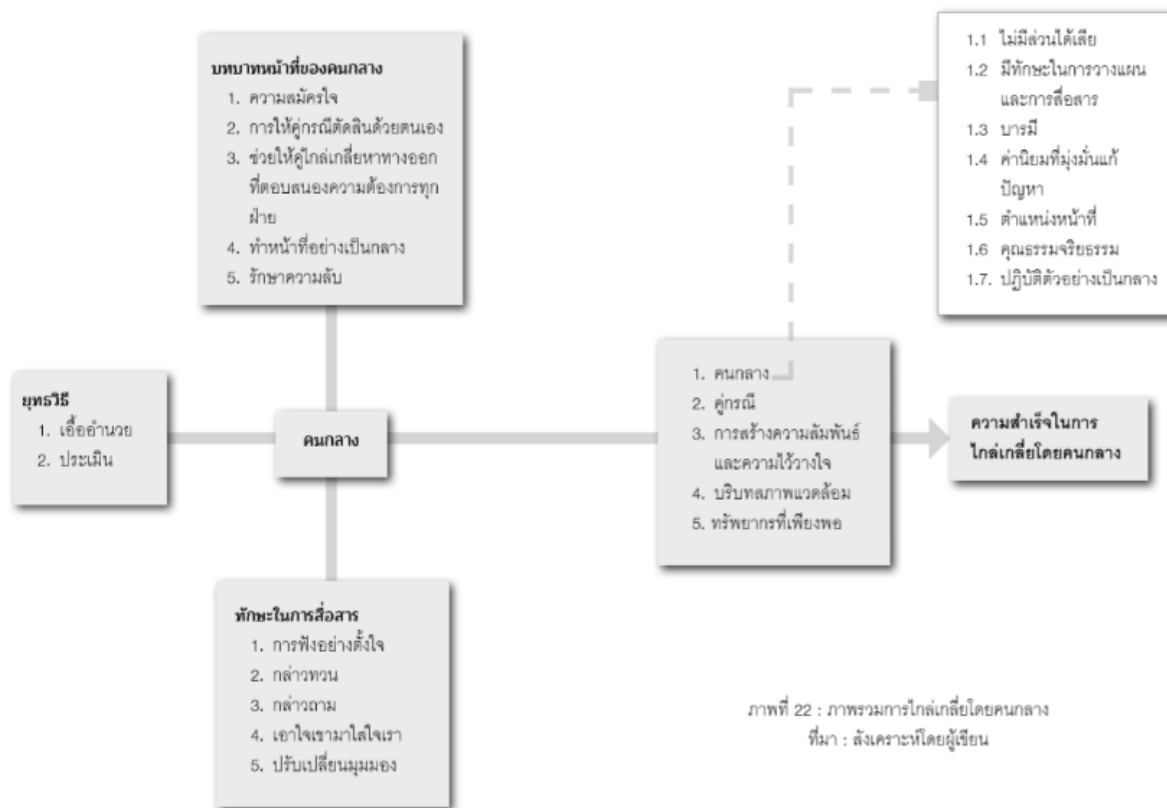
เห็นว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยคนกลางนั้นต้องมีกระบวนการและขั้นตอนที่เป็น  
ระบบ และจะต้องอาศัยความสามารถเฉพาะตัว รวมถึงประสบการณ์ องค์ความรู้ในการเจรจา  
ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของตัวผู้ไกล่เกลี่ยด้วย จึงจะทำให้การไกล่เกลี่ยนั้นมีประสิทธิภาพ และ  
คู่กรณีพึงพอใจในข้อตกลงและทำให้คู่กรณียินยอมปฏิบัติตามข้อตกลงด้วย

บทบาทหน้าที่ของคนกลางควรเน้นความสมัครใจของคู่กรณี ให้คู่กรณีตัดสินใจ  
ด้วยตนเอง คนกลางควรมีความเป็นกลาง รักษาความลับของคู่กรณี ยุทธวิธีที่ใช้ มี 2 วิธี คือ  
แบบอำนวยความสะดวกในทุกด้าน ตั้งแต่สถานที่ สร้างบรรยากาศที่ดีในการไกล่เกลี่ย จะไม่ชี้  
ขาดหรือเข้าไปตัดสินในเนื้อหาที่ขัดแย้งกันอยู่ และอีกวิธีคือ วิธีแบบประเมิน คนกลางจะมี  
ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาและอาจชี้บอกว่าใครได้เปรียบ ซึ่งคนกลางสามารถเลือกใช้วิธีใดก็ได้  
โดยปัจจัยที่ทำให้การไกล่เกลี่ยโดยคนกลางนั้นประสบความสำเร็จ ได้แก่ ความรู้ความสามารถ  
และประสบการณ์ของคนกลาง ตัวของคู่กรณีเอง และความไว้วางใจ เชื่อใจ สภาพแวดล้อม  
ในการไกล่เกลี่ยและมีทรัพยากรที่เพียงพอ

ขั้นตอนการไกล่เกลี่ย โดยคนกลาง มีขั้นตอนดังนี้

1. ก่อนไกล่เกลี่ย เป็นการวิเคราะห์ความขัดแย้ง ออกแบบการไกล่เกลี่ย และสร้าง  
ความไว้วางใจและความร่วมมือ
2. ดำเนินการไกล่เกลี่ย การระบุประเด็นปัญหา การค้นหาความต้องการที่แท้จริงของ  
แต่ละฝ่าย การสร้างทางเลือกแก้ไขความขัดแย้ง เมื่อได้ทางเลือกก็ประเมินทางเลือก
3. ภายหลังการไกล่เกลี่ย เป็นการติดตามว่ามีการปฏิบัติตามข้อตกลงหรือไม่

<sup>23</sup> ชลัท ประเทืองรัตนา, การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง: เส้นทางแห่งการสร้างความสำเร็จร่วมกัน, พิมพ์ครั้งที่ 1 กันยายน  
2559, หน้า 130.



ภาพ 1 ภาพรวมการไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง

ที่มา: การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง:เส้นทางแห่งการสร้างความเข้าใจร่วมกัน<sup>24</sup>

**ประวัติและความเป็นมาของศูนย์ดำรงธรรม**

เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2536 กระทรวงมหาดไทยได้จัดตั้งศูนย์บริการข่าวสารมหาดไทยเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ให้บริการข้อมูล และรับเรื่องร้องเรียน/ร้องทุกข์ เกี่ยวกับงานของกระทรวงมหาดไทย ทางโทรศัพท์หมายเลข 1567 และทางไปรษณีย์ ตู้ ป.ณ.101 ปณฝ.มหาดไทย กรุงเทพฯ 10206 ต่อมาบทบาทของศูนย์บริการข่าวสารของกระทรวงมหาดไทยได้เพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งภารกิจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์ของ

<sup>24</sup> ชลัท ประเทืองรัตนา, การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง:เส้นทางแห่งการสร้างความเข้าใจร่วมกัน, พิมพ์ครั้งที่ 1 กันยายน 2559, หน้า 135.

ประชาชน จึงได้มีการปรับปรุงศูนย์บริการข่าวสารของมหาดไทย ให้มีเอกภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้นโดยใช้ชื่อว่า ศูนย์ดำรงธรรมกระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2537 ในห้วงระยะเวลาที่ผ่านมา การดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมกระทรวงมหาดไทยมีลักษณะการทำงานแบบปิด บริหารเป็นการภายใน ทำงานในเชิงรับมากกว่าเชิงรุก นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา อดีต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงมีนโยบายที่จะปรับบทบาทการทำงานของศูนย์ดำรงธรรมให้เข้าไปในลักษณะเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ โดยพิจารณาเห็นว่า การดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมจะเป็นอีกกลไกหนึ่งที่จะช่วยให้นโยบายบ้านเมืองน่าอยู่ เชิดชูคุณธรรม ประสพผลสำเร็จ อย่างเป็นรูปธรรม จึงได้มอบนโยบายและแนวคิดในการปรับบทบาทของศูนย์ดำรงธรรม ดังนี้

1. ให้ศูนย์ดำรงธรรมมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างจริงจัง โดยมีลักษณะการทำงานเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ
2. ให้ประชาชนรับทราบถึงบทบาทหน้าที่ของศูนย์ดำรงธรรมอย่างแพร่หลาย และสามารถแจ้งขอรับความช่วยเหลือในเรื่องความเดือดร้อนต่าง ๆ ได้ทุกเรื่องตลอดเวลา
3. ให้องค์กรภาคเอกชนมีส่วนร่วมและสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรม
4. ให้ศูนย์ดำรงธรรมมีภารกิจเสริมในด้านส่งเสริมเชิดชูคนดีและให้ความรู้ทางศีลธรรม จริยธรรมแก่ประชาชนทั่วไป เพื่อให้ “ศูนย์ดำรงธรรม” มีบทบาทในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่ประชาชนอย่างจริงจัง บังเกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรม ตอบสนองนโยบายดังกล่าว กระทรวงมหาดไทยจึงได้จัดตั้งและปรับปรุงศูนย์ดำรงธรรมที่มีอยู่เดิมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยกำหนดสถานที่ตั้งให้ชัดเจนเหมาะสม มีเจ้าหน้าที่และเครื่องมือสื่อสารอย่างเพียงพอ มีเครือข่ายเชื่อมโยงถึงกันในทุกระดับสามารถติดต่อประสานงานได้อย่างรวดเร็ว และให้มีพิธีเปิดศูนย์ดำรงธรรมในมิติใหม่ อย่างเป็นทางการพร้อมกันทั่วประเทศ ในวันที่ 1 ธันวาคม 2545 ซึ่งตรงกับ “วันดำรงราชานุภาพ”

ศูนย์ดำรงธรรม มาจากคำว่า “ดำรง” และ “ธรรม” ดำรง หมายความว่า ทรงไว้ ชูไว้ ทำให้คงอยู่ ธรรม หมายความว่า ความยุติธรรม ความถูกต้อง ดังนั้น ศูนย์ดำรงธรรม จึงหมายถึง แหล่งที่ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม นอกจากนี้คำว่า “ดำรง” ยังสอดคล้องกับพระนามขององค์ปฐมเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย คือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรง ราชานุภาพ ด้วย จึงนับว่า ศูนย์ดำรงธรรม เป็นคำที่มีความหมายและเป็นมงคลยิ่ง<sup>25</sup>

<sup>25</sup> ศูนย์ดำรงธรรม กระทรวงมหาดไทย, “ประวัติศูนย์ดำรงธรรม,” สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2566,

### ขอบเขตภารกิจของศูนย์ดำรงธรรม

- ศูนย์ดำรงธรรมกระทรวงมหาดไทยที่ปรับปรุงขึ้นใหม่ มีหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้
1. รับเรื่องราวความเดือดร้อนของประชาชนในทุกเรื่อง ตลอด 24 ชั่วโมง
  2. วิเคราะห์ ประเมินเรื่องราว เหตุการณ์ ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงและปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือในเบื้องต้นอย่างรวดเร็ว ทันเหตุการณ์
  3. ประสานการปฏิบัติและส่งต่อเรื่องราวให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับไปดำเนินการ
  4. รายงานผลการปฏิบัติตามสายการบังคับบัญชาทันทีที่ได้รับเรื่องราว ระหว่างการปฏิบัติและภายหลังภารกิจเสร็จสิ้นแล้ว
  5. ประชาสัมพันธ์ผลงานให้ประชาชนทั่วไปทราบอย่างแพร่หลาย
  6. ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมเชิดชูคนดีและให้ความรู้ทางศีลธรรม จริยธรรมแก่ประชาชนทั่วไป
  7. ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย<sup>26</sup>

### การดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมกระทรวงมหาดไทย

การดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมกระทรวงมหาดไทย มีการจัดตั้งครอบคลุมทั่วประเทศ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

ส่วนกลาง แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ศูนย์ดำรงธรรมกระทรวงมหาดไทย มีที่ตั้งบริเวณชั้น 1 อาคารศาลาว่าการกระทรวงมหาดไทย และศูนย์ดำรงธรรมหรือศูนย์ให้บริการประชาชน ในลักษณะเดียวกับศูนย์ดำรงธรรมกระทรวงของหน่วยงานระดับกรม และรัฐวิสาหกิจที่ตั้งอยู่ในกรมและหน่วยงานรัฐวิสาหกิจแต่ละแห่งส่วนภูมิภาค แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัด ณ ศาลากลางจังหวัดทุกจังหวัด และศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ/กิ่งอำเภอ ณ ที่ว่าการอำเภอและกิ่งอำเภอทุกแห่ง<sup>27</sup>

<sup>26</sup> ศูนย์ดำรงธรรม กระทรวงมหาดไทย, “ประวัติศูนย์ดำรงธรรม,” สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2566,

จาก<http://www.ins.moi.go.th/damrong1.html>

<sup>27</sup> ศูนย์ดำรงธรรม กระทรวงมหาดไทย, “ประวัติศูนย์ดำรงธรรม,” สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2566,

จาก<http://www.ins.moi.go.th/damrong1.html>

## โครงสร้าง/หน้าที่ การปฏิบัติงานของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ

ให้นายอำเภอเป็นผู้อำนวยการศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ และศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ประกอบด้วยคณะกรรมการศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ (หัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ) คณะที่ปรึกษาที่มาจากทุกภาคส่วนแบบประชารัฐ (ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนฝ่ายความมั่นคง ฯลฯ) และให้ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครองเป็นหัวหน้าสำนักงานศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ โดยสำนักงานศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ มีหน้าที่บูรณาการดำเนินงานมอบหมายผู้รับผิดชอบปฏิบัติหน้าที่ และสนับสนุนฝ่ายปฏิบัติการและฝ่ายรับเรื่อง/ติดตาม และแบ่งศูนย์ดำรงธรรมอำเภอออกเป็น 4 ฝ่าย ดังนี้

1. ฝ่ายรับเรื่อง ให้ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานอำนาจความเป็นธรรม เป็นหัวหน้า และให้ดำเนินการ รับเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์ ตรวจสอบ หรือไกล่เกลี่ยประนีประนอมปัญหาเบื้องต้น ประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เสนอเรื่องต่อผู้บังคับบัญชา แจ้งฝ่ายปฏิบัติการ ให้ลงพื้นที่/แก้ไขปัญหา และสนับสนุนฝ่ายปฏิบัติการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. ฝ่ายปฏิบัติการ ให้ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงาน/ฝ่ายความมั่นคง เป็นหัวหน้า ประกอบด้วย ชุดปฏิบัติการประจำตำบล โดยให้ดำเนินการ ปฏิบัติภารกิจเร่งด่วนที่รับมอบหมายจากฝ่ายอำนวยการ แก้ไขปัญหาเชิงรุกในพื้นที่ ตรวจสอบข้อเท็จจริงติดตามข่าว/ความเคลื่อนไหวของมวลชน สนับสนุนฝ่ายรับเรื่อง/ติดตาม และรายงานผลการดำเนินการตามช่วงเวลาที่กำหนด
3. ฝ่ายติดตาม ให้ปลัดอำเภอฝ่ายดำรงธรรม เป็นหัวหน้า และให้ดำเนินการติดตาม/เร่งรัด/แจ้งเตือน การแก้ไขปัญหาร้องเรียน ร้องทุกข์ ของประชาชน
4. ฝ่ายรายงาน ให้ปลัดอำเภอฝ่ายอำนาจความเป็นธรรม เป็นหัวหน้า และให้ดำเนินการ รายงานผลการดำเนินงาน รายงานปัญหาอุปสรรค ให้ผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้นทราบ เก็บรวบรวมสถิติผลการปฏิบัติงานให้เป็นปัจจุบัน รายงานผลดำเนินการให้กรมการปกครองทราบตามแบบ แจ้งผลการดำเนินการให้ผู้ร้องเรียนร้องทุกข์ทราบเป็นระยะ ๆ จนกว่าจะแล้วเสร็จ<sup>28</sup>

<sup>28</sup> หนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนที่สุด ที่ มท 0307.2/ว 0838 เรื่อง แนวทางการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ (17 กุมภาพันธ์ 2560).

## การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทระดับอำเภอตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดินฯ 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 61/1 โดยกำหนด ให้อำเภอมีอำนาจหน้าที่ภายในเขตอำเภอ ในด้านการไกล่เกลี่ยหรือจัดให้มีการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย ในสังคมตาม มาตรา 61/2 และมาตรา 61/3

โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ไว้ตามมาตรา 61/2 ดังนี้

1. หลักเกณฑ์ของข้อพิพาท สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งที่เกี่ยวกับที่ดินมรดก ข้อพิพาททางแพ่งอื่น ๆ ที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 200,000 บาท (ปัจจุบันพ.ร.ฎ.กำหนดทุนทรัพย์ การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่งอื่น พ.ศ. 2565 กำหนดไว้ ไม่เกินกว่า 2,000,000 บาท) ที่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอนั้น<sup>29</sup>

2. นายอำเภอจะต้องจัดทำบัญชีรายชื่อผู้ที่เป็นคณะผู้ไกล่เกลี่ยของอำเภอ โดยบัญชีรายชื่อนั้นต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการจังหวัดด้วย ผู้ไกล่เกลี่ยนั้น ต้องมีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยที่มีความเหมาะสม<sup>30</sup>

3. ในการคัดเลือกผู้ไกล่เกลี่ยนั้น คู่กรณีแต่ละฝ่ายจะคัดเลือกผู้ไกล่เกลี่ยจากบัญชีรายชื่อดังกล่าว ฝ่ายละ 1 คน และจะต้องมีประธานผู้ไกล่เกลี่ยด้วย ซึ่งประธานผู้ไกล่เกลี่ย จะเป็นนายอำเภอ หรือพนักงานอัยการประจำจังหวัด หรือปลัดอำเภอที่ได้รับมอบหมายคนหนึ่ง ทำหน้าที่เป็นคณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย<sup>31</sup>

4. ผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งนั้น หากคู่กรณีสามารถตกลงกันได้คณะผู้ไกล่เกลี่ยจะจัดให้มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างคู่กรณี โดยข้อตกลงตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น มีผลผูกพันคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ในกรณีที่คู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้ ให้คณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยสั่งจำหน่ายข้อพิพาทนั้น โดยข้อตกลงมีผล เช่นเดียวกับคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการตามกฎหมายว่าด้วย อนุญาโตตุลาการ<sup>32</sup>

ภายหลังที่ได้ทำข้อตกลงตามทำสัญญาประนีประนอมแล้ว คู่กรณีฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตาม คู่กรณีอีกฝ่ายก็สามารถยื่นคำร้องต่ออัยการ และอัยการจะดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจ ให้ออกคำสั่งบังคับตามสัญญาประนีประนอมดังกล่าว ทั้งนี้ให้อายุความในการฟ้องร้อง

<sup>29</sup> มาตรา 61/2 วรรคแรก แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

<sup>30</sup> มาตรา 61/2 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

<sup>31</sup> มาตรา 61/2 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

<sup>32</sup> มาตรา 61/2 วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม



คดีสะกดหยุดลง นับแต่วันที่คู่มือยื่นข้อพิพาทจนถึงวันที่คณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและ  
ประนอมข้อพิพาท สั่งจำหน่ายข้อพิพาทหรือวันที่คู่มือพิพาททำสัญญาประนีประนอมยอมความ  
กัน<sup>33</sup>

และได้กำหนดหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาไว้ในมาตรา 61/3 ดังนี้

1. หลักเกณฑ์ของข้อพิพาทที่จะเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ย ได้แก่ ความผิดทางอาญา  
ที่เกิดขึ้นในเขตอำนาจนั้น และเป็นความผิดอันยอมความได้ และมีใช้เป็นความผิดที่เกี่ยวกับเพศ  
โดยผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหายินยอม แสดงความจำนงที่จะไกล่เกลี่ย

2. ผู้ไกล่เกลี่ย คือ นายอำเภอของอำเภอนั้นหรือปลัดอำเภอที่นายอำเภอดังกล่าว  
มอบหมาย

3. ผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา หากคู่มือตกลงยินยอมเป็นหนังสือ  
ตามที่ไกล่เกลี่ยและได้ปฏิบัติตามคำไกล่เกลี่ยแล้ว ก็ให้คดีอาญาเป็นอันเลิกกันตามประมวล  
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

หากคู่มือไม่ยินยอมตามที่ไกล่เกลี่ย ให้จำหน่ายข้อพิพาทนั้น และให้อายุความ  
การร้องทุกข์ตามประมวลกฎหมายอาญา ให้เริ่มนับแต่วันที่จำหน่ายข้อพิพาท<sup>34</sup>

### หลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของอำเภอ

#### ข้อพิพาททางแพ่ง

ข้อพิพาททางแพ่งที่จะทำการไกล่เกลี่ยของอำเภอตาม พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการ  
แผ่นดินฯ 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 61/1, มาตรา 61/2 ประกอบกฎกระทรวงว่าด้วย  
การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า กฎกระทรวง  
ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งฯ 2553

“ข้อพิพาท” หมายความว่า ข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวกับที่ดิน มรดก และข้อพิพาท  
ทางแพ่งอื่นที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินสองแสนบาทหรือมากกว่านั้น ตามที่กำหนดในพระราช  
กฤษฎีกา<sup>35</sup> (พระราชกฤษฎีกากำหนดทุนทรัพย์การไกล่เกลี่ยและประนอม ข้อพิพาททางแพ่ง  
อื่น พ.ศ. 2565 กำหนดทุนทรัพย์การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่งอื่นไว้ไม่เกินสองล้าน  
บาท)

<sup>33</sup> มาตรา 61/2 วรรคเจ็ด แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

<sup>34</sup> มาตรา 61/3 แห่ง พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

<sup>35</sup> ข้อ 2 กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ.2553

**“ผู้ไกลเกลี่ย”** หมายความว่า บุคคลที่ทำหน้าที่ไกลเกลี่ยและประนอมข้อพิพาท<sup>36</sup>

**“ประธานคณะผู้ไกลเกลี่ย”** หมายความว่า นายอำเภอ พนักงานอัยการประจำจังหวัด หรือปลัดอำเภอที่ได้รับมอบหมาย ที่เป็นประธานคณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกลเกลี่ยและประนอมข้อพิพาท<sup>37</sup>

ในอำเภอจะมีบัญชีรายชื่อผู้ไกลเกลี่ย โดยจำนวนบุคคลในบัญชีรายชื่อให้เป็นไปตามที่ นายอำเภอเห็นสมควร แต่ต้องไม่น้อยกว่ายี่สิบคน โดยให้นายอำเภอประกาศระยะเวลา ในการรับสมัครผู้ไกลเกลี่ยไว้ ณ ที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ทำการ ผู้ใหญ่บ้าน และสถานที่ที่เป็นชุมชนตามที่เห็นสมควร ในกรณีมีเหตุอันสมควร นายอำเภอจะ ขยายระยะเวลาออกไปอีกก็ได้<sup>38</sup>

#### **คุณสมบัติของผู้ไกลเกลี่ย**

1. ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบหาปีบริบูรณ์ในวันสมัคร
2. มีภูมิลำเนาตามหลักฐานทะเบียนราษฎรในเขตอำเภอที่สมัคร
3. เป็นบุคคลที่มีความรู้หรือมีประสบการณ์เหมาะสมกับการทำหน้าที่ไกลเกลี่ย

และประนอมข้อพิพาท

#### **ลักษณะต้องห้ามของผู้ไกลเกลี่ย**

1. เป็นข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ
2. เป็นบุคคลล้มละลาย คนเสมือนไร้ความสามารถ หรือคนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ
3. เป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่เป็นโทษสำหรับ ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
4. เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กรรมการหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่น ซึ่งรับผิดชอบ การบริหารพรรคการเมือง ที่ปรึกษาพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง
5. เป็นผู้เคยถูกถอดถอนให้พ้นจากบัญชีรายชื่อ<sup>39</sup>

โดยเมื่อพ้นวันรับสมัครแล้ว นายอำเภอจะรวบรวมรายชื่อผู้สมัครที่มีคุณสมบัติและ ไม่มีลักษณะต้องห้ามพร้อมทั้งประวัติโดยย่อของแต่ละบุคคลเสนอคณะกรรมการจังหวัดพิจารณา ให้ความเห็นชอบ เมื่อคณะกรรมการจังหวัดให้ความเห็นชอบแล้วให้นายอำเภอปิดประกาศรายชื่อ

<sup>36</sup> ข้อ 2 กฎกระทรวงว่าด้วยการไกลเกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ.2553

<sup>37</sup> ข้อ 2 กฎกระทรวงว่าด้วยการไกลเกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ.2553

<sup>38</sup> ข้อ 3 กฎกระทรวงว่าด้วยการไกลเกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ.2553

<sup>39</sup> ข้อ 4 กฎกระทรวงว่าด้วยการไกลเกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ.2553



ที่ได้รับความคิดเห็นชอบไว้ ณ ที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน และสถานที่ที่เป็นชุมชนตามที่เห็นสมควร

#### จรรยาบรรณของผู้ไกล่เกลี่ย

1. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง อิสระ ยุติธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ
2. เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททุกครั้ง เว้นแต่แจ้งเหตุผลความจำเป็นล่วงหน้าให้ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยทราบ
3. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็ว ไม่ทำให้การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทล่าช้าเกินสมควร
4. ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เรียกรับหรือรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด จากคู่พิพาทหรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท
5. ให้ความสุภาพในขณะปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท
6. รักษาความลับที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท
7. ไม่ชี้ขาดข้อพิพาทหรือบีบบังคับให้คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายลงลายมือชื่อในสัญญาประนีประนอมยอมความ

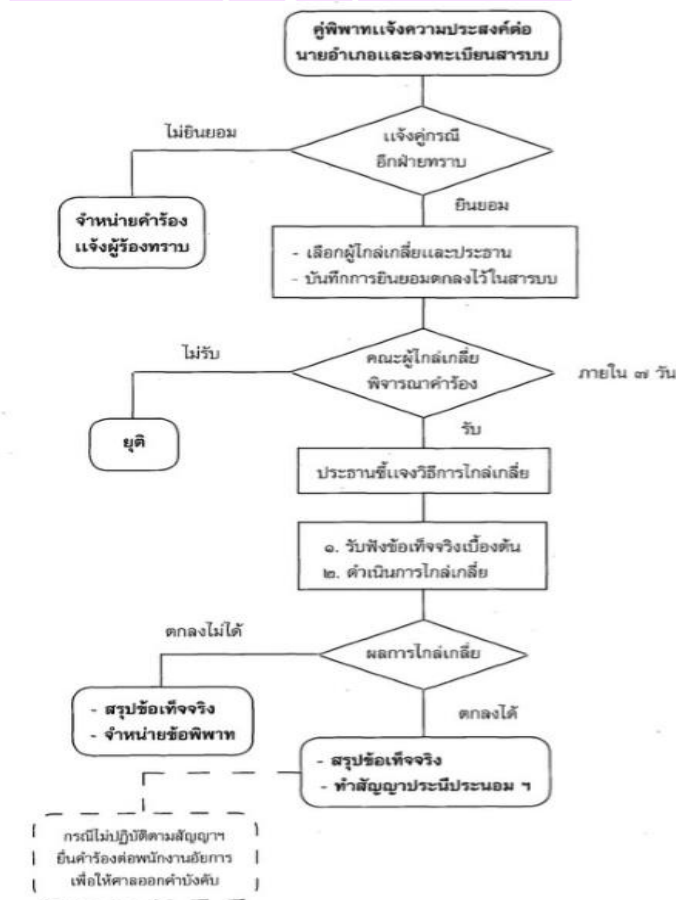
#### ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง

1. คู่พิพาทที่ประสงค์จะทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ให้แจ้งความประสงค์ทำคำร้องเป็นหนังสือต่อนายอำเภอ โดยวิธีส่งด้วยตนเอง แจ้งด้วยวาจา หรือส่งไปรษณีย์
2. เมื่อนายอำเภอได้รับคำร้อง ให้แจ้งคู่พิพาทอีกฝ่ายเพื่อสอบถามความประสงค์ในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย กรณีมีคู่พิพาทหลายฝ่ายให้แจ้งและสอบถามความประสงค์ทุกฝ่าย
3. เมื่อคู่กรณีทุกฝ่ายตกลงยินยอมเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ให้แจ้งให้คู่พิพาททุกฝ่ายทราบเป็นหนังสือ กำหนดวัน เวลา และสถานที่ เพื่อให้คู่พิพาทมาพร้อมกันร่วมกันผู้ไกล่เกลี่ยและประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ย
4. เมื่อกำหนดประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยแล้ว ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยจะนัดประชุมคณะผู้ไกล่เกลี่ยภายใน 7 วัน เพื่อพิจารณาคำร้องว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตหรือไม่ หรือมีผลให้เกิดการได้เปรียบหรือเสียเปรียบคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ในการดำเนินคดีทางศาลหรือไม่ และจะมีมติรับหรือไม่รับคำร้องไว้พิจารณา
5. เมื่อคณะผู้ไกล่เกลี่ยรับคำร้องไว้พิจารณา อำเภอจะส่งหนังสือนัดหมายการไกล่เกลี่ยแจ้งวัน เวลา สถานที่ ไปยังผู้ไกล่เกลี่ยและคู่กรณีทุกฝ่ายภายใน 7 วัน

6. ก่อนเริ่มต้นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยต้องชี้แจงวิธีการไกล่เกลี่ยให้คู่พิพาททุกฝ่ายทราบ

7. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งทุกครั้ง คณะผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องมาปฏิบัติหน้าที่ครบทุกคน จากนั้นให้คณะผู้ไกล่เกลี่ยรับฟังข้อเท็จจริงเบื้องต้นต่อหน้าคู่พิพาทพร้อมกัน ทั้งนี้สามารถไกล่เกลี่ยพร้อมกันหรือแยกกันก็ได้

8. ระยะเวลาการไกล่เกลี่ยต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสามเดือน กรณีมีความจำเป็น และคู่กรณียินยอมก็สามารถขยายระยะเวลาได้ ครั้งละไม่เกินสามเดือน แต่รวมแล้วต้องไม่เกินหนึ่งปี



ภาพ 2 สรุปขั้นตอนและกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง

ที่มา: คู่มือการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท กรมการปกครอง<sup>40</sup>

<sup>40</sup> คู่มือการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท, สำนักการสอบสวนและนิติการ ส่วน อำนวยการความเป็นธรรม กรมการปกครอง, หน้า 28.

### ผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ

1. กรณีที่ตกลงกันได้ คณะผู้ไกล่เกลี่ยก็จะจัดให้มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ หากกรณีที่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ให้คู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งยื่นคำร้อง ต่อพนักงานอัยการที่มีเขตอำนาจในท้องที่อำเภอที่ทำการไกล่เกลี่ย และให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อออกคำสั่งบังคับให้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ โดยให้นำกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการมาใช้บังคับ

2. กรณีที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยพ้นกำหนดระยะเวลาที่กำหนดตามกฎหมายหรือคู่พิพาทไม่อาจตกลงกันได้ ให้คณะผู้ไกล่เกลี่ยส่งจำหน่ายข้อพิพาท

### ข้อพิพาททางอาญา

ข้อพิพาททางอาญาที่จะทำการไกล่เกลี่ยของอำเภอตาม พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดินฯ 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 61/1 และ 61/3 ประกอบกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา พ.ศ. 2553 ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา 2553

“ความผิดที่มีโทษทางอาญา” หมายความว่า ความผิดที่มีโทษทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นที่เป็นความผิดอันยอมความได้ และมีโทษความผิดเกี่ยวกับเพศ<sup>41</sup>

**ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย** ความผิดที่มีโทษทางอาญาที่เกิดขึ้นในเขตอำเภอใด ถ้าผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหายินยอมหรือแสดงความจำนงให้มีการไกล่เกลี่ย ในนายอำเภอหรือปลัดอำเภอของอำเภอนั้น เป็นผู้ไกล่เกลี่ย<sup>42</sup>

### ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา

1. ผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหา แจ้งความประสงค์เป็นหนังสือหรือด้วยวาจาต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอ ณ ที่ว่าการอำเภอนั้น กรณีแจ้งความประสงค์ด้วยวาจาให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอทำบันทึกความประสงค์นั้นไว้ และให้ผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อไว้

2.ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอแจ้งผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่งทราบและสอบถามความยินยอมเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย หากมีผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาหลายฝ่าย ให้แจ้งและสอบถามทุกฝ่าย หากผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยินยอม

<sup>41</sup> ข้อ 2 กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา พ.ศ. 2553

<sup>42</sup> ข้อ 2 กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา พ.ศ. 2553

เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ให้การแจ้งความประสงค์นั้นสิ้นผลไป และให้แจ้งผู้เสียหาย หรือผู้ถูกกล่าวหาฝ่ายที่เหลือทราบด้วย

3. หากนายอำเภอหรือปลัดอำเภอเห็นว่าสิทธินัดคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วก่อนวันแจ้งความประสงค์ หรือจะระงับไปก่อนวันที่ นายอำเภอหรือปลัดอำเภอแจ้งให้ผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่งทราบ ห้ามมิให้รับ ข้อพิพาทนั้นไว้ไกล่เกลี่ย และให้แจ้งให้ผู้แจ้งความประสงค์ทราบ

4. เมื่อผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายได้ลงลายมือชื่อในสารบบการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาททางอาญาแล้ว ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอรับข้อพิพาทนั้นไว้ไกล่เกลี่ยต่อไป และแจ้งให้ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายทราบถึงสิทธิของตนและผลของการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาท

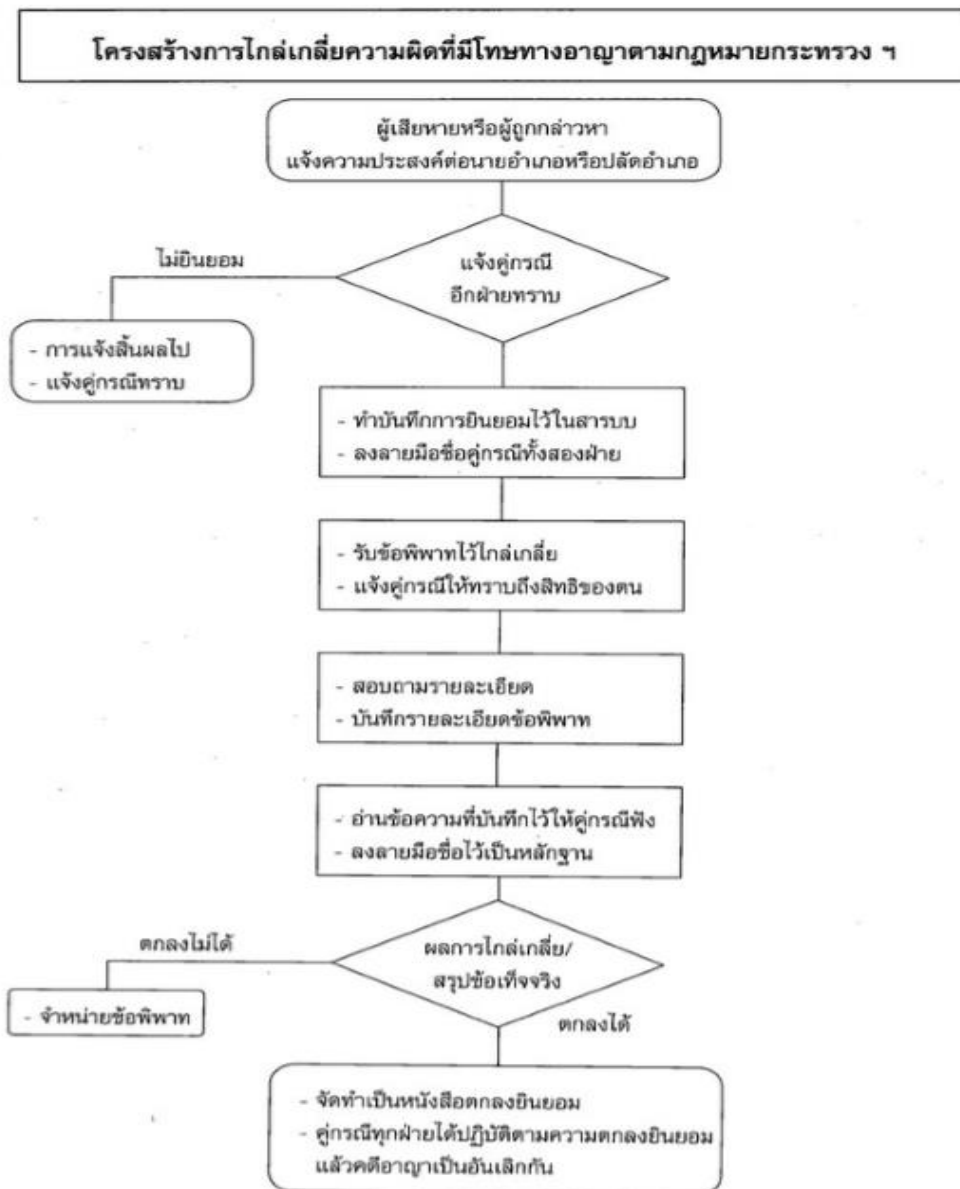
5. การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้ดำเนินการ ณ ที่ว่าการอำเภอ หรือในกรณี จำเป็นจะกระทำ ณ สถานที่ราชการอื่นตามที่นายอำเภอกำหนดก็ได้ แต่ต้องแจ้งให้ผู้เสียหาย และผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายทราบล่วงหน้า

6. ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอส่งหนังสือนัดหมายการไกล่เกลี่ยไปยังผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่าย เว้นแต่ผู้นั้นได้รับแจ้งด้วยวาจาและลงลายมือชื่อรับรู้ไว้ ให้ถือว่าเป็น การนัดหมายโดยชอบแล้ว

7. เมื่อผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายตกลงยินยอมตามที่ไกล่เกลี่ย ให้นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอจัดทำเป็นหนังสือตกลงยินยอม และบันทึกการตกลงยินยอมนั้นไว้ในสารบบ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญา

8. เมื่อผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายได้ปฏิบัติตามความยินยอม แล้วให้คดีอาญา เป็นอันเลิกกันและสิทธิการนัดคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา

9. ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวัน เว้นแต่มีความจำเป็นและผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายยินยอมให้ขยายเวลาได้อีกไม่เกิน สิบห้าวัน เมื่อพ้นระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ถ้าผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายไม่สามารถตกลง ยินยอมกันได้ ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอจำหน่ายข้อพิพาทนั้นออกจากสารบบการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทคดีอาญา



ภาพ 3 สรุปขั้นตอนและกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา

ที่มา: คู่มือการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท กรมการปกครอง<sup>43</sup>

<sup>43</sup> คู่มือการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท, สำนักการสอบสวนและนิติการ ส่วน อำนวยการความเป็นธรรม กรมการปกครอง, หน้า 57.

### ผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของอำเภอ

เมื่อผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายตกลงยินยอมตามที่ไกล่เกลี่ยให้นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอจัดทำเป็นหนังสือตกลงยินยอม และบันทึกการตกลงยินยอมนั้นไว้ในสารบบ การไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทคดีอาญา โดยหนังสือตกลงยินยอม ให้ระบุวัน เดือน ปี และรายละเอียด ความตกลงยินยอม รวมทั้งกำหนดระยะเวลาการปฏิบัติตามความตกลงยินยอมให้ชัดเจน เมื่อผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายได้ปฏิบัติตามความตกลงยินยอมแล้ว ให้คดีอาญา เป็นอันเลิกกันและสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา ในกรณีที่มีการร้องทุกข์หรือยื่นฟ้องต่อศาลใด ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอแจ้งต่อ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล แล้วแต่กรณี

### งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในเรื่องของสภาพปัญหาและกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรม อำเภอ นั้น มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

**ธนวัตร ศรีลาชัย และบุญเกียรติ การะเวกพันธ์ุ** ได้ศึกษาบทบาทของศูนย์ดำรง ธรรมในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท กรณีศึกษา ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอปราจีนบุรี จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและปัจจัยที่ ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอปราจีนบุรี ในการไกล่เกลี่ยและ ประนอมข้อพิพาท ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของศูนย์ ดำรงธรรมอำเภอ ในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ได้แก่ นโยบายของรัฐบาลที่ให้ ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนจึงส่งเสริมให้ศูนย์ดำรงธรรมเป็น ศูนย์บริการรวมที่เน้นความสะดวก รวดเร็วในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนและปัจจัยต่อมา คือ นโยบายรัฐบาลยังได้สนับสนุนระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ที่ช่วยสนับสนุนการปฏิบัติงาน ของเจ้าหน้าที่ (พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดินฯ 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 61/1, มาตรา 61/2 และ 61/3 กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งฯ 2553 และ กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา ฯ 2553) และปัจจัยสุดท้ายคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมกันทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทให้แก่ คู่พิพาท<sup>44</sup>

<sup>44</sup> ธนวัตร ศรีลาชัย, บทบาทของศูนย์ดำรงธรรมในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท กรณีศึกษา ศูนย์ดำรงธรรม อำเภอปราจีนบุรี จังหวัดศรีสะเกษ, (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2562)



งานวิจัยดังกล่าวแตกต่างจากการศึกษาของผู้ศึกษา คือ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาสภาพปัญหาและกระบวนการไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ในพื้นที่อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ซึ่งมีพื้นที่ ปัจจัยสภาพแวดล้อม ด้านประชากร ด้านสังคม เศรษฐกิจ และการดำเนินงานที่แตกต่างกันตามสภาพพื้นที่ ทำให้พบว่ามีปัจจัยและสภาพปัญหาของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งทางแพ่งและทางอาญาของศูนย์ดำรงธรรมที่มีทั้งความคล้ายคลึงและแตกต่างกัน โดยงานวิจัยดังกล่าว พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอปรากฏ ในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท เกิดจากปัจจัย นโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมเรื่องการไกล่เกลี่ย และสนับสนุนในเรื่องระเบียบ ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย แต่ในการศึกษาของผู้ศึกษากรณีศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข นั้น พบว่า เกิดจากปัจจัยทางด้านข้อจำกัดของกฎหมาย บางประการ ข้อจำกัดของการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมในเรื่อง บุคลากร ทั้งผู้ปฏิบัติงาน ผู้ไกล่เกลี่ย และคู่กรณี ซึ่งมีความแตกต่างกัน ทำให้ทราบว่า การกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมในพื้นที่อื่น ๆ นั้น มีปัญหาและอุปสรรคหลายด้าน ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษางานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องต่อไป จึงได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม

**ธมกร ศรีหจันทร** ได้ศึกษาการดำเนินการไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558-2560 และศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอศรีราชา ซึ่งได้สรุปผลการศึกษา ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ยว่า ยังมีการจัดการที่ไม่สอดคล้องและยังมีบางกระบวนการไม่เหมาะสมในการการดำเนินงานในเรื่องปัจจัยนำเข้า ประกอบกับ ยังมีข้อจำกัดในด้าน บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยี ส่วนด้านกระบวนการดำเนินงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท บทบาทและหน้าที่ โครงสร้างและอำนาจ ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอนั้นเห็นว่า มีความเหมาะสมแล้ว แต่ในด้านของ บุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะในด้านกฎหมาย ทั้งกฎหมายในบางกรณีก็ยังมีข้อจำกัด และ ประการสุดท้าย ความยินยอมของคู่พิพาทในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย เป็นปัจจัยที่ให้การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จ หากคู่พิพาทไม่ยินยอมก็ให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่ประสบความสำเร็จ<sup>45</sup>

งานวิจัยดังกล่าวแตกต่างจากการศึกษาของผู้ศึกษา คือ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาสภาพปัญหาและกระบวนการไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ในพื้นที่อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ซึ่งมีพื้นที่ ปัจจัยสภาพแวดล้อม ด้านประชากร ด้านสังคม เศรษฐกิจ และการ

<sup>45</sup> ธมกร ศรีหจันทร, การดำเนินการไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, (งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชาการบริหารทั่วไป มหาวิทยาลัยบูรพา, 2561)

ดำเนินงานที่แตกต่างกันตามสภาพพื้นที่ ทำให้พบว่ามีปัจจัยและสภาพปัญหาของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งทางแพ่งและทางอาญาของศูนย์ดำรงธรรมของอำเภอในพื้นที่อื่น มีทั้งความคล้ายคลึงและแตกต่างกัน ปัจจัยที่มีความคล้ายคลึงกัน คือ ปัญหาและข้อจำกัดทางด้านทักษะของบุคลากร ทั้งผู้ปฏิบัติงาน และผู้ไกล่เกลี่ย ความยินยอมของคู่กรณี ทำให้ผู้ศึกษาทราบว่า ปัจจัยดังกล่าวนั้น เป็นปัญหาพื้นฐานที่เกิดขึ้นในทุกพื้นที่ จึงสามารถนำข้อเสนอแนะของงานวิจัยที่มีปัญหาคล้ายคลึงกันมาศึกษาและต่อยอดเพื่อให้สามารถนำมาเป็นข้อเสนอแนะในการศึกษาของพื้นที่อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

**ว่าที่ร้อยตรีนันทน์สถาพร พลายเถื่อน** ได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานการรับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และให้คำปรึกษาของศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดสระแก้ว ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลจำนวน 10 คน ผลการศึกษาของวิจัยดังกล่าว ได้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรมีการเพิ่มอำนาจหน้าที่ให้ศูนย์ดำรงธรรม ให้สามารถคัดกรองผู้มาร้องเรียนว่ามีตัวตนจริงหรือไม่ เพื่อให้สามารถทำงานได้รวดเร็วและยังเป็นการป้องกันปัญหาที่เกิดจากการร้องเรียนเพื่อกลั่นแกล้งกัน

2. ควรมีการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอและเหมาะสมต่อในดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรม และควรมีบุคลากรที่มีความชำนาญด้านกฎหมายหรือมีความชำนาญในด้านไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้มากขึ้น

3. ควรเพิ่มช่องทางการร้องเรียนด้วยระบบเสียงเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้พิการทางสายตาและร่างกายให้สามารถร้องเรียนได้ด้วยตนเอง

4. ควรมีการปรับเปลี่ยนหรือลดขั้นตอนการดำเนินงานไม่ให้ซ้ำซ้อนและเกิดความรวดเร็วในการดำเนินงาน และควรมีระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพในการจัดเก็บข้อมูล<sup>46</sup>

งานวิจัยดังกล่าวแตกต่างจากการศึกษาของผู้ศึกษา คือ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาสภาพปัญหาและกระบวนการไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ในพื้นที่อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ซึ่งมีพื้นที่ ปัจจัยสภาพแวดล้อม ด้านประชากร ด้านสังคม เศรษฐกิจ และการดำเนินงานที่แตกต่างกันตามสภาพพื้นที่ ทำให้พบว่ามีปัจจัยและสภาพปัญหาของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งทางแพ่งและทางอาญาของศูนย์ดำรงธรรมของอำเภอในพื้นที่อื่น มีทั้งความคล้ายคลึงและแตกต่างกัน ปัจจัยที่มีความคล้ายคลึงกัน คือ คือ ปัญหาและอุปสรรคด้าน

<sup>46</sup> ว่าที่ร้อยตรีนันทน์สถาพร พลายเถื่อน, การศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานการรับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และให้คำปรึกษาของศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดสระแก้ว, (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2562)



บุคลากรที่ขาดความรู้ความเชี่ยวชาญ ในด้านกฎหมายและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จึงสามารถนำข้อเสนอแนะของงานวิจัยที่มีปัญหาคล้ายคลึงกันมาศึกษาและต่อยอดเพื่อให้สามารถนำมาเป็นข้อเสนอแนะในการศึกษาของพื้นที่อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

**สุวิศิษฐ์ จำนงพันธ์** ได้ศึกษาปัญหา กฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 โดยศึกษาความหมาย ความเป็นมา ทฤษฎี หลักการ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ผลการศึกษาพบว่า ปัจจุบันสภาพทางสังคมของประเทศไทย ได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม และก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้น หลายประการ และมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดความขัดแย้งของคนสังคมมากขึ้น ให้การบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพ และได้มีข้อเสนอแนะว่า

1. ควรมีการแก้ไขเพิ่มอำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครอง ให้สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในทฤษฎีที่สูงขึ้น
2. ควรแก้ไขเพิ่มอำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองในการ ไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา ให้สามารถไกล่เกลี่ยความผิดลหุโทษ หรือเป็นความผิดอันกระทำโดยประมาทได้ด้วย<sup>47</sup>

งานวิจัยดังกล่าวแตกต่างจากการศึกษาของผู้ศึกษา คือ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาสภาพปัญหาและกระบวนการไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ในพื้นที่อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ซึ่งมีพื้นที่ ปัจจัยสภาพแวดล้อม ด้านประชากร ด้านสังคม เศรษฐกิจ และการดำเนินงานที่แตกต่างกัน และศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของฝ่ายปกครองตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 เปรียบเทียบกับ กฎหมายกลาง (พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562) ซึ่งพบว่ากฎหมายมีข้อจำกัดในข้อกฎหมายเหมือนกันในด้านทฤษฎี และข้อจำกัดของเงื่อนไขข้อพิพาททางอาญา ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวได้มีข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขกฎหมายพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอแนะให้มีการแก้ไขในส่วนของทฤษฎีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งให้

<sup>47</sup> สุวิศิษฐ์ จำนงพันธ์, ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 7) พ.ศ.2550, (สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง)

เพิ่มมากขึ้น และให้เพิ่มอำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองในการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา ให้สามารถไกล่เกลี่ยความผิดหุโทษ หรือเป็นความผิดอันกระทำโดยประมาทได้ด้วย ทำให้ผู้ศึกษาทราบว่าข้อจำกัดของกฎหมายนั้น เป็นปัจจัยที่ทำให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอในทุกพื้นที่เกิดปัญหาและอุปสรรค ซึ่งเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้เองเนื่องจากต้องแก้ไขที่ตัวบทกฎหมาย ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาที่มุ่งเน้นเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะที่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยไม่ต้องรอให้มีการแก้ไขกฎหมาย เพื่อให้ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้อย่างมีประสิทธิภาพ

### **ข้อมูลที่เกี่ยวข้องของพื้นที่ที่ดำเนินการศึกษา อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน**

อำเภอสันติสุข ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดน่าน สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อน มีพื้นที่ราบระหว่างภูเขาประมาณ ร้อยละ 5 ของพื้นที่ทั้งหมด ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาล้อมรอบ มีความลาดชันมากกว่าร้อยละ 30 มีแม่น้ำลำธารไหลผ่านหลายสาย อากาศหนาวจัดในฤดูหนาว ร้อนจัดในฤดูร้อน อำเภอสันติสุขแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 3 ตำบล 31 หมู่บ้าน มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 3 แห่ง

อำเภอสันติสุขมี จำนวนประชากรทั้งหมด 15,624 คน ชาย 8,020 คน หญิง 7,604 คน จำนวนครัวเรือน ทั้งหมด 5,267 ครัวเรือน

#### **จำนวนประชากรจำแนกตามประเภทอาชีพ ปี 2566**

มีครัวเรือนทั้งหมด 3,628 ครัวเรือน จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริง ทั้งหมด 9,975 คน เพศชาย 5,006 คน เพศหญิง 4,969 คน รายละเอียดดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนประชากรจำแนกตามประเภทอาชีพ

ประเภทอาชีพ	เพศชาย		เพศหญิง		รวม	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
กำลังศึกษา	993	9.95	925	9.27	1,918	19.23
ไม่มีอาชีพ	287	2.88	441	4.42	728	7.30
เกษตร-ทำนา	472	4.73	462	4.63	934	9.36
เกษตร-ทำไร่	1,467	14.71	1,247	12.50	2,714	27.21
เกษตร-ทำสวน	338	3.39	354	3.55	692	6.94
เกษตร-ประมง	1	0.01	0	0.00	1	0.01
เกษตร-ปศุสัตว์	11	1.11	1	0.01	12	0.12
พนักงาน- รับราชการ	119	1.19	144	1.44	263	2.64
พนักงาน- รัฐวิสาหกิจ	31	0.31	26	0.26	57	0.57
พนักงานบริษัท	94	0.94	75	0.75	169	1.69
รับจ้างทั่วไป	893	8.95	774	7.76	1,667	16.71
ค้าขาย	129	1.29	315	3.16	444	4.45
ธุรกิจส่วนตัว	74	0.74	51	0.51	125	1.25
อาชีพอื่น ๆ	97	0.97	154	1.54	251	2.52
<b>รวม</b>	<b>5,006</b>	<b>50.19</b>	<b>4,696</b>	<b>49.81</b>	<b>9,975</b>	<b>100.00</b>

ที่มา: ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ระดับอำเภอ ปี 2566 สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสันติสุข

จากข้อมูล ความหมายลักษณะของการใกล้เคียง กระบวนการยุติธรรมทางเลือกกับบทบาทของฝ่ายปกครอง ภารกิจสำคัญของฝ่ายปกครองในการใกล้เคียง แนวคิดการใกล้เคียง โดยคนกลาง ประวัติและความเป็นมา ขอบเขตภารกิจ การดำเนินงาน โครงสร้าง/หน้าที่ การปฏิบัติงานของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ การใกล้เคียงข้อพิพาทระดับอำเภอตามกฎหมายระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน หลักเกณฑ์การใกล้เคียงข้อพิพาทของอำเภอ ข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลสำคัญในพื้นที่ของอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ทำให้เห็นถึงความสอดคล้องของสภาพปัญหาในพื้นที่กับกระบวนการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยจะได้ทำการวิเคราะห์ในบทต่อ ๆ ไป

## บทที่ 3

### วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย สภาพปัญหาและแนวทางเพื่อการส่งเสริมให้กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการ ดำเนินการวิจัยจากการค้นคว้าเอกสาร (Documentary research) กล่าวคือ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกระบวนการใกล้เคียงของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ประกอบการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) และใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งผู้ศึกษาได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

#### ขอบเขตการศึกษา

ผู้ศึกษาเลือกประเด็นสภาพปัญหาและแนวทางเพื่อการส่งเสริมให้กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน โดยใช้แหล่งข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลทุติยภูมิ และ ข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ บทกฎหมาย หนังสือ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย วารสาร ระเบียบ ประกาศ และบทความต่าง ๆ เช่น พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดินฯ 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 61/1, มาตรา 61/2 และ 61/3 กฎกระทรวงว่าด้วยการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งฯ 2553 และกฎกระทรวงว่าด้วยการใกล้เคียงความผิดที่มีโทษทางอาญา 2553 และพระราชบัญญัติการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า พ.ร.บ.ใกล้เคียงข้อพิพาทฯ 2562 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการใกล้เคียงข้อพิพาท แนวคิดการใกล้เคียงโดยคนกลาง ตลอดจนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ ข้อมูลปฐมภูมิใช้วิธีการการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล สำคัญ (Key Information) โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งผู้ศึกษา จะดำเนินการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข ประกอบด้วย

1. ปลัดอำเภอที่รับผิดชอบงานศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จำนวน 1 คน
2. ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง(ในฐานะหัวหน้าสำนักงานศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข) จำนวน 1 คน
3. นายอำเภอ(ในฐานะหัวหน้าศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข) จำนวน 1 คน

4. เจ้าหน้าที่ปกครอง(ผู้ช่วยเหลือปลัดอำเภอปฏิบัติหน้าที่ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข) จำนวน 1 คน

5. กำนัน จำนวน 2 ตำบล

6. ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 5 หมู่บ้าน (คัดเลือกจากสถิติหมู่บ้านที่มีการไกล่เกลี่ยมากที่สุด ในอำเภอสันติสุข)

7. ผู้ที่เคยทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข (โดยการคัดเลือกผู้ไกล่เกลี่ยที่เคยปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยเป็นจำนวนครั้งที่มากที่สุด) จำนวน 5 คน

**รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 16 คน**

### เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กับเจ้าหน้าที่รัฐผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured interview) กำหนดข้อคำถามเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด และได้มีการบันทึกด้วยการจดบันทึกและมีการใช้เครื่องบันทึกเสียง เพื่อใช้เป็นหลักฐานเชิงยืนยัน ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาจำนวน 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ได้รับการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะ ของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข

1. คำถามเกี่ยวกับความเกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศูนย์ดำรงธรรมของ ที่ทำการปกครองอำเภอสันติสุขของผู้ได้รับการสัมภาษณ์

2. คำถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข ในปัจจุบัน

3. คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้การไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข มีประสิทธิภาพ

4. คำถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค หรือข้อจำกัดของการไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรม อำเภอสันติสุข

5. คำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในเรื่องกระบวนการไกล่เกลี่ยของศูนย์ ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข

ตาราง 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	คุณสมบัติในการคัดเลือก	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
กลุ่มที่ 1 เจ้าหน้าที่รัฐผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (ที่ปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งแบ่งงานของอำเภอ)	1. นายอำเภอสันติสุข 2. ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง 3. ปลัดอำเภอที่รับผิดชอบงานศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ	สัมภาษณ์เชิงลึก ตามแบบสัมภาษณ์
กลุ่มที่ 2 กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน	1. กำนันจำนวน 2 ตำบล 2. ผู้ใหญ่บ้านจำนวน 5 หมู่บ้าน (คัดเลือกจากสถิติหมู่บ้านที่มีการไกล่เกลี่ยมากที่สุดในอำเภอสันติสุข)	สัมภาษณ์เชิงลึก ตามแบบสัมภาษณ์
กลุ่มที่ 3 ผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข	ผู้ที่เคยทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข (โดยการคัดเลือกผู้ไกล่เกลี่ยที่เคยปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยเป็นจำนวนครั้งที่มากที่สุด) จำนวน 5 คน	สัมภาษณ์เชิงลึก ตามแบบสัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) การใช้แบบสอบถาม
- 2) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือแบบกึ่งโครงสร้าง
- 3) การสัมภาษณ์เชิงลึก
- 4) การสนทนากลุ่ม
- 5) การสังเกต ระบุ..... (เช่น แบบมีส่วนร่วม, แบบไม่มีส่วนร่วม)
- 6) การทำแบบทดสอบ / แบบวัด
- 7) อื่น ๆ .....



## 2. กระบวนการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กับเจ้าหน้าที่รัฐผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured interview) กำหนดข้อคำถามเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด และได้มีการบันทึกด้วยการจดบันทึกและมีการใช้เครื่องบันทึกเสียงเพื่อใช้เป็นหลักฐานเชิงยืนยัน

### การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาจะนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและค้นคว้าเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ กล่าวคือ แนวคิด ทฤษฎี ระเบียบกฎหมาย งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์และเปรียบเทียบตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปประเด็นสำคัญ และจัดหมวดหมู่ให้มีความสอดคล้องตามกรอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยทำการวิเคราะห์ปัญหาในด้านบทบัญญัติกฎหมาย รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาจะนำข้อมูลที่ได้รับการสัมภาษณ์มาสรุปเรียบเรียงในแต่ละคำถาม แบ่งประเภทคำตอบที่มีลักษณะเหมือนหรือแตกต่างกัน หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และสรุปผลในแต่ละประเด็นให้มีความชัดเจน เพื่อนำไปสู่การได้มาซึ่งความรู้ใหม่ทางวิชาการจากการศึกษาครั้งนี้

### การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ผู้ศึกษาได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทั้งวิธีการสืบค้นจากเอกสาร และวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายจำนวน 16 คน เพื่อให้มั่นใจว่า ข้อมูลทั้งหมดที่ได้รับมานั้นมีความถูกต้องครบถ้วน และตรงตามสภาพความเป็นจริง จึงทำการตรวจสอบภายหลัง ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละครั้งนั้น จะพิจารณาถึงความสอดคล้อง ความสมบูรณ์ถูกต้อง และความครบถ้วนของข้อมูลกรณีข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เมื่อได้ทำการเรียบเรียงข้อมูลดังกล่าวแล้ว ก็จะให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 16 คน ตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องของข้อมูล เมื่อผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบแล้วก็จะส่งข้อมูลดังกล่าวให้อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมตรวจสอบ ข้อมูลทั้งหมดที่ได้รับมา



## บทที่ 4

### ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าประเด็นสภาพปัญหาและแนวทางเพื่อการส่งเสริมให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน โดยใช้แหล่งข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลทุติยภูมิ และ ข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ บทกฎหมาย หนังสือ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย วารสาร ระเบียบ ประกาศ และบทความต่าง ๆ เช่น พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ฯ 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 61/1, มาตรา 61/2 และ 61/3 ประกอบกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งฯ 2553 และกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา 2553 และพ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แนวคิดการไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง ตลอดจนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ ข้อมูลปฐมภูมิ ใช้วิธีการ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล สำคัญ (Key Information) โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งผู้ศึกษา จะดำเนินการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข ประกอบด้วย ปลัดอำเภอที่รับผิดชอบงานศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จำนวน 1 คน ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง (ในฐานะหัวหน้าสำนักงานศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข) จำนวน 1 คน นายอำเภอ (ในฐานะหัวหน้าศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข) จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่ปกครอง (ผู้ช่วยเหลือปลัดอำเภอปฏิบัติหน้าที่ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข) จำนวน 1 คน กำนัน จำนวน 2 ตำบล ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 5 หมู่บ้าน (คัดเลือกจากสถิติหมู่บ้านที่มีการไกล่เกลี่ยมากที่สุด ในอำเภอสันติสุข) ผู้ที่เคยทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข (โดยการคัดเลือกผู้ไกล่เกลี่ย ที่เคยปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยเป็นจำนวนครั้งที่มากที่สุด) จำนวน 5 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 16 คน

### ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

1. เจ้าหน้าที่รัฐผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (ที่ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข)

ตาราง 3 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	เพศ	ตำแหน่ง	ประสบการณ์ในการทำงานในพื้นที่อำเภอสันติสุข	ประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
คนที่ 1	ชาย	นายอำเภอ	4 ปี	35 ปี
คนที่ 2	ชาย	ปลัดอำเภอ	5 เดือน	1 ปี
คนที่ 3	ชาย	ปลัดอำเภอ	5 ปี	7 ปี
คนที่ 4	หญิง	เจ้าหน้าที่ปกครอง	10 ปี	7 ปี

2. ผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข

ตาราง 4 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	เพศ	ตำแหน่ง	ประสบการณ์ในการทำงานในพื้นที่อำเภอสันติสุข	ประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
คนที่ 5	ชาย	ข้าราชการบำนาญ	23 ปี	5 ปี
คนที่ 6	ชาย	รับจ้าง	20 ปี	2 ปี
คนที่ 7	ชาย	รับจ้าง	32 ปี	3 ปี
คนที่ 8	หญิง	ข้าราชการบำนาญ	17 ปี	4 ปี
คนที่ 9	หญิง	เกษตรกร	12 ปี	1 ปี

## 3. กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/คณะกรรมการหมู่บ้าน

ตาราง 5 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	เพศ	ตำแหน่ง	ประสบการณ์ในการทำงานในพื้นที่อำเภอสันติสุข	ประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
คนที่ 10	ชาย	กำนัน	23 ปี	4 ปี
คนที่ 11	หญิง	กำนัน	20 ปี	2 ปี
คนที่ 12	ชาย	ผู้ใหญ่บ้าน	32 ปี	11 ปี
คนที่ 13	ชาย	ผู้ใหญ่บ้าน	17 ปี	12 ปี
คนที่ 14	หญิง	ผู้ใหญ่บ้าน	5 ปี	5 ปี
คนที่ 15	หญิง	ผู้ใหญ่บ้าน	15 ปี	9 ปี
คนที่ 16	ชาย	ผู้ใหญ่บ้าน	1 ปี	9 เดือน

ผลการวิเคราะห์การดำเนินงานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

## ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดของกฎหมาย

กฎหมายที่ใช้ในการดำเนินภารกิจของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญานั้น มีระเบียบ/กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการแผ่นดินฯ 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 61/1, มาตรา 61/2 และ 61/3 เรื่องอำนาจหน้าที่ของอำเภอในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท
2. กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม
3. กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา 2553
4. ระเบียบกรมการปกครอง ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่งด้วยวิธีการอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ.2566
5. พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 (นำมาเทียบเคียง เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎระเบียบ ข้อบังคับที่ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ใช้ในการดำเนินภารกิจ)

ตาราง 6 เปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของกรมการปกครองกับกฎหมายกลาง  
(พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562)

ที่	เรื่อง	กรมการปกครอง		กฎหมายกลาง
		กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ฯ 2553	กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา 2553	(พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562)
1	ผู้ไกล่เกลี่ย	- อำเภोजัดทำบัญชีรายชื่อบุคคลที่จะเป็นผู้ไกล่เกลี่ย - ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ย ได้แก่ นายอำเภอ พนักงานอัยการประจำจังหวัดหรือปลัดอำเภอที่ได้รับการมอบหมาย - คู่กรณีจะคัดเลือกผู้ไกล่เกลี่ยของตน 1 คนและร่วมกันเลือกประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ย	นายอำเภอหรือปลัดอำเภอของอำเภอนั้นจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ย	- ผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนและได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท - คู่กรณีจะตกลงแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยคนหนึ่งหรือหลายคนจากบัญชีผู้ไกล่เกลี่ยที่หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจัดทำไว้ - หากคู่กรณีไม่สามารถตกลงแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยได้ คู่กรณีอาจขอให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยจากบัญชีดังกล่าว
2	เงื่อนไขในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	1) ต้องเป็นข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวกับที่ดิน มรดก และ ข้อพิพาททางแพ่งอื่นที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินสองล้านบาท (ตามพ.ร.ฎ. การกำหนดทุนทรัพย์ฯ พ.ศ. 2565) 2) ข้อพิพาทของประชาชนที่มีคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอ 3) คู่พิพาททุกฝ่ายตกลงยินยอมที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท	1) ความผิดที่มีโทษทางอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกฎหมายอื่นที่เป็นความผิดอันยอมความได้ และมีใช้ความผิดเกี่ยวกับเพศ 2) ข้อพิพาทเกิดขึ้นในเขตอำเภอนั้น 3) ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายยินยอมหรือแสดงความจำนงที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย	1) ข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัว หรือกรรมสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งได้ในกรณี (1) ข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ (2) ข้อพิพาทระหว่างทายาทเกี่ยวกับทรัพย์มรดก

## ตาราง 6 (ต่อ)

ที่	เรื่อง	กรมการปกครอง		กฎหมายกลาง (พ.ร.บ. โกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562)
		กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ฯ 2553	กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษ ทางอาญา 2553	
2	เงื่อนไข ในการ ไกล่เกลี่ย ข้อพิพาท (ต่อ)			<p>(3) ข้อพิพาทอื่นตามที่กำหนดใน พ.ร.ฎ.</p> <p>(4) ข้อพิพาททางแพ่งอื่นที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าล้านบาท</p> <p>2) ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาได้ในกรณี</p> <p>(1) ความผิดอันยอมความได้</p> <p>(2) ความผิดลหุโทษตามมาตรา 390-395 และ 397 แห่ง ป.อาญา และความผิดลหุโทษตามกฎหมายอื่นที่ไม่กระทบต่อส่วนรวมตามที่กำหนดใน พ.ร.ฎ.</p> <p>3) ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนให้กระทำได้ในคดีความผิดดังต่อไปนี้</p> <p>(1) คดีความผิดอันยอมความได้</p> <p>(2) ความผิดลหุโทษ ตามมาตรา 390-395 และ 397 แห่ง ป.อาญา และความผิดลหุโทษตามกฎหมายอื่นที่ไม่กระทบต่อส่วนรวมตามที่กำหนดใน พ.ร.ฎ.</p> <p>(3) ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีตามบัญชีแนบท้าย พ.ร.บ. นี้</p>

ตาราง 6 (ต่อ)

ที่	เรื่อง	กรมการปกครอง		กฎหมายกลาง
		กฎกระทรวงว่าด้วยการไต่สวน เกลี้ยข้อพิพาททางแพ่ง ฯ	กฎกระทรวงว่าด้วยการ ไต่สวนเกลี้ยความผิดที่มีโทษ	(พ.ร.บ.ไต่สวนเกลี้ยข้อ พิพาทฯ 2562)
		2553	ทางอาญา 2553	
3	คุณสมบัติ ของผู้ ไต่สวน	<p><b>คุณสมบัติ</b></p> <p>(1) ต้อง อายุไม่ต่ำกว่า 35 ปี บริบูรณ์ ในวันสมัคร</p> <p>(2) ต้องมีภูมิลำเนาตาม หลักฐานทะเบียนราษฎรใน อำเภอที่สมัคร</p> <p>(3) ต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ มีประสบการณ์ที่เหมาะสมกับ การทำหน้าที่ผู้ไต่สวน <b>ลักษณะต้องห้าม</b></p> <p>(1) เป็นข้าราชการหรือ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ</p> <p>(2) เป็นบุคคลล้มละลาย คนเสมือนไร้ความสามารถ คนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ</p> <p>(3) เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำ พิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้น แต่ว่าจะเป็นความผิดที่ได้ กระทำโดยประมาทหรือ ความผิดลหุโทษ</p> <p>(4) เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมือง กรรมการ หรือผู้ ดำรงตำแหน่งอื่นที่รับผิดชอบ การบริหารพรรคการเมือง หรือที่เป็นปรึกษาในพรรค การเมือง</p>	<p>นายอำเภอหรือปลัดอำเภอที่ นายอำเภอมอบหมายให้เป็นผู้ ไต่สวน</p>	<p><b>คุณสมบัติ</b></p> <p>(1) ผ่านการอบรมการ ไต่สวนข้อพิพาท ตามหลักสูตรที่(กพยช.)</p> <p>(2) มีประสบการณ์ในด้าน ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ใน การไต่สวนข้อพิพาท <b>ลักษณะต้องห้าม</b></p> <p>(1) เคยได้รับโทษจำคุกโดย คำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่ เป็นที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ</p> <p>(2) เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ หรือคนวิกลจริตหรือจิต ฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ</p> <p>(3) เคยถูกเพิกถอนการเป็น ผู้ไต่สวน ตาม พ.ร.บ.นี้ และยังไม่พ้นห้าปีนับถึงวัน ยื่นคำขอรับรองหนังสือ รับรองการขึ้นทะเบียน เป็นผู้ไต่สวน</p>

ตาราง 6 (ต่อ)

ที่	เรื่อง	กรมการปกครอง		กฎหมายกลาง
		กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ฯ 2553	กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา 2553	(พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562)
4	สภาพบังคับของข้อสัญญา	มีสภาพบังคับเสมือนสัญญาอนุโตตุลาการตาม พ.ร.บ. อนุญาตโตตุลาการ 2545 คู่กรณีสามารถยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการให้ศาลออกคำสั่งบังคับตามสัญญา ประนีประนอมได้	เมื่อผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหายินยอมตามที่ไกล่เกลี่ยและปฏิบัติตามคำไกล่เกลี่ยแล้วให้คดีอาญาเป็นอันเลิกกัน	เมื่อคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเรียกร้องให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามข้อตกลงระดับข้อพิพาทแล้ว แต่คู่กรณีฝ่ายที่ถูกเรียกร้องนั้นไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงระดับข้อพิพาท คู่กรณีฝ่ายที่เรียกร้องอาจยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อให้บังคับตามข้อตกลงระดับข้อพิพาทได้ - การร้องขอตามวรรคหนึ่งต้องกระทำภายใน 3 ปีนับแต่วันที่อาจบังคับตามข้อตกลงระดับข้อพิพาทได้ - ถ้าไม่ได้รับรองขอภายในกำหนดดังกล่าว ให้มูลหนี้ตามข้อตกลงระดับข้อพิพาทนั้นเป็นอันระงับไป - การร้องขอตามวรรคหนึ่งให้ยื่นต่อศาลยุติธรรมที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือศาลยุติธรรมที่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาข้อพิพาทซึ่งได้มีการไกล่เกลี่ยนั้น

ที่มา: สำนักงานการสอบสวนและนิติการ ส่วนอำนวยความสะดวกความเป็นธรรม กรมการปกครอง <sup>48</sup>

<sup>48</sup> หนังสือกรมการปกครอง ที่ มท 0307.2/ว19605 เรื่อง การดำเนินการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 (14 กรกฎาคม 2566).



ในการไถ่เก็ลและประนอมข้อพิพาทของอำเภอ (ฝ่ายปกครอง) นั้น กฎหมายกำหนดให้อำเภอมีหน้าที่และอำนาจในการไถ่เก็ลข้อพิพาทในทางแพ่งและทางอาญาได้ตามขอบเขตประเภทของข้อพิพาท ที่ พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้มีหน้าที่และอำนาจ ประกอบ กฎกระทรวงว่าด้วยการไถ่เก็ลความผิดที่มีโทษทางอาญา 2553 กฎกระทรวงว่าด้วยการไถ่เก็ลข้อพิพาททางแพ่ง 2553 ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า กฎหมายของฝ่ายปกครอง และสามารถดำเนินการไถ่เก็ลและประนอมข้อพิพาทได้ตามขอบเขตประเภทของข้อพิพาทและทุนทรัพย์ ตามที่กำหนดไว้ใน พ.ร.บ. ไถ่เก็ลข้อพิพาทฯ 2562

โดยจากการศึกษาเปรียบเทียบการไถ่เก็ลตามตามกฎหมายของฝ่ายปกครอง และ พ.ร.บ. ไถ่เก็ลข้อพิพาทฯ 2562 สามารถเปรียบเทียบในแต่ละประเด็นได้ดังนี้

### 1. ผู้ไถ่เก็ล

จากการเปรียบเทียบประเด็น ผู้ไถ่เก็ล ของกฎหมายทั้งสามฉบับนั้น พบว่า หลักเกณฑ์การไถ่เก็ลข้อพิพาททางแพ่งตามกฎหมายของฝ่ายปกครอง

1. ข้อจำกัดเรื่องคุณสมบัติ ได้แก่ เรื่องอายุของผู้ไถ่เก็ลซึ่งต้องไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์ในวันสมัคร และต้องมีภูมิลำเนาในเขตอำเภอที่สมัคร นอกจากนี้ยังมีลักษณะต้องห้าม คือ ต้องไม่เป็นข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ และต้องไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกรรมการหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นซึ่งรับผิดชอบการบริหารพรรคการเมืองที่ปรึกษาในพรรคการเมือง

2. ผู้ไถ่เก็ลมีลักษณะเป็นคณะ ซึ่งประกอบด้วย ประธานคณะผู้ไถ่เก็ล คือ นายอำเภอ พนักงานอัยการประจำจังหวัดหรือปลัดอำเภอที่ได้รับมอบหมายซึ่งคู่พิพาทจะเลือกผู้ไถ่เก็ลของตนและร่วมกันเลือกประธานคณะผู้ไถ่เก็ล โดยเลือกจากบัญชีรายชื่อที่อำเภอได้จัดทำบัญชีและประกาศไว้แล้ว

หลักเกณฑ์ตาม พ.ร.บ. ไถ่เก็ลข้อพิพาท ฯ 2562

1. ไม่ได้กำหนดเรื่องอายุหรือข้อจำกัด ในเรื่องภูมิลำเนา ทั้งข้าราชการเจ้าหน้าที่ของรัฐก็สามารถเป็นผู้ไถ่เก็ลได้

2. ผู้ไถ่เก็ลจะต้องผ่านการอบรมการไถ่เก็ลข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) รับรองซึ่งมีข้อดี คือ คุณสมบัติของผู้ไถ่เก็ลดังกล่าว จะทำให้การไถ่เก็ลข้อพิพาทเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความน่าเชื่อถือ เนื่องจากความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของผู้ไถ่เก็ล ถือเป็นสิ่งสำคัญ

3. การแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย สามารถแต่งตั้งคนเดียวหรือหลายคนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยก็ได้ ซึ่งมีข้อดี คือ เกิดความสะดวกรวดเร็ว สามารถไกล่เกลี่ยได้หลายเรื่อง เนื่องจากมีผู้ไกล่เกลี่ยเพียง 1 คน ก็สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้

หลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาตามกฎหมายของฝ่ายปกครอง

1. ผู้ไกล่เกลี่ยถูกกำหนดให้เฉพาะนายอำเภอหรือปลัดอำเภอเท่านั้น ผู้เสียหายไม่มีสิทธิเลือกผู้ไกล่เกลี่ยได้ ซึ่งจากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์นั้น พบว่า ในกรณีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ที่กำหนดเฉพาะให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอเท่านั้นเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ในความเป็นจริงนั้นโดยส่วนใหญ่ปลัดอำเภอจะทำหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ย เนื่องจากมีการไกล่เกลี่ยเป็นจำนวนมาก นายอำเภอก็มักจะมอบหมายให้ปลัดอำเภอเป็นผู้ดูแลการไกล่เกลี่ย โดยเฉพาะอำเภอขนาดเล็กจะมีบุคลากรน้อย ปลัดอำเภอส่วนใหญ่ไม่มีคุณสมบัติทางด้านนิติศาสตร์ และไม่เคยผ่านการอบรมด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาก่อน จึงทำให้คู่กรณีเกิดความไม่มั่นใจตัวของผู้ไกล่เกลี่ย แต่ทั้งนี้หากทางอำเภอจะทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปตามขอบเขตประเภทของข้อพิพาทและทุนทรัพย์ที่กำหนดไว้ใน พ.ร.บ. ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 ก็สามารถทำได้แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ก็ยังติดปัญหาที่ว่า ในที่ว่าการอำเภอสันติสุข ไม่มีผู้ใดได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขึ้นทะเบียนผู้ไกล่เกลี่ยตามพ.ร.บ. ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 ดังนั้น หากคู่พิพาทมีความประสงค์จะไกล่เกลี่ยตามขั้นตอนและวิธีการที่กำหนดไว้ ตามพ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 ก็จะต้องไปยื่นคำร้องต่อหน่วยงานของรัฐ หรือศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอื่นที่มีอำนาจ ซึ่งอยู่ต่างพื้นที่ ซึ่งก็จะเป็นการเสียเวลา และเสียงบประมาณในการต้องเดินทางไปยังต่างพื้นที่เพื่อขอเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยตาม พ.ร.บ. ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562

## 2. เงื่อนไขในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

จากการเปรียบเทียบประเด็นเงื่อนไขในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พบว่ามีปัญหา คือ

2.1 การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง ที่มีทุนทรัพย์เกินกว่าสองล้านบาท จะไม่สามารถทำการไกล่เกลี่ยตามหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของกฎหมายของฝ่ายปกครองได้ เนื่องจากไม่อยู่ในอำนาจของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ทำให้คู่กรณีจะต้องไปยื่นความประสงค์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ณ ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของหน่วยงานอื่นที่มีอำนาจ

2.2 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ตามกฎหมายของฝ่ายปกครองนั้นจะต้องเป็นความผิดที่มีโทษทางอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกฎหมายอื่นที่เป็นความผิดอันยอมความได้ และมีใช้ความผิดเกี่ยวกับเพศ และข้อพิพาทนั้นเกิดขึ้นในเขตอำเภอนั้น

โดยผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายยินยอมหรือแสดงความจำนงที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย

แต่ในส่วนของ พ.ร.บ. ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 นั้น สามารถมีการไกล่เกลี่ยในกรณีความผิดลหุโทษได้ (หน่วยงานของรัฐ เช่น ศาล, สำนักงานยุติธรรมจังหวัด, ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ที่สถานีตำรวจต่าง ๆ) และความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี (การไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวนที่สถานีตำรวจต่าง ๆ) ซึ่งต้องเป็นกรณีที่ต้องหาไม่เคยได้รับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ตาม พ.ร.บ. ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 มาก่อน เว้นแต่ เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทคดีความผิดลหุโทษ ซึ่งพ้นระยะเวลาเกิน 3 ปี นับแต่มีคำสั่งยุติคดี และผู้ต้องหาไม่อยู่ระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก หรือพ้นโทษมาแล้วเกินกว่า 5 ปี เว้นแต่ เป็นคดีความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท คดีความผิดลหุโทษ หรือคดีความผิดที่ผู้ต้องหาได้กระทำในขณะที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี และยังสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนได้

เห็นได้ว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ตามหลักเกณฑ์กฎหมายของฝ่ายปกครอง มีข้อจำกัดมากกว่า ซึ่งหากเป็นความผิดลหุโทษ หรือความผิดโดยประมาท หรือความผิดที่อยู่ในชั้นสอบสวน ก็จะไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้ ซึ่งในความเป็นจริงนั้น อำเภอสันติสุขเป็นอำเภอนาขนาดเล็ก มีประชากรประมาณ 15,000 คน อัตราการเกิดคดีอาญาส่วนใหญ่จะเป็นความผิดลหุโทษ และความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุขจึงไม่สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคดีอาญาลักษณะดังกล่าวได้ จากสถิติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา อำเภอสันติสุข ตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2557-พ.ศ. 2565 จึงมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา เพียงจำนวน 2 เรื่อง ซึ่งล้วนเป็นความผิดอาญาอันยอมความได้ เห็นได้ว่าการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยทางอาญานั้น จากข้อจำกัดดังกล่าวมา ส่งผลให้ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จึงยังไม่ได้ช่วยระงับข้อพิพาทในพื้นที่มากนัก

### 3. สภาพบังคับของข้อสัญญา

จากการเปรียบเทียบสภาพบังคับของข้อสัญญา ของกฎหมายทั้งสามฉบับนั้น เห็นว่า ในกรณีข้อสัญญาที่ทำในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ตามหลักเกณฑ์กฎหมายของฝ่ายปกครองนั้น มีข้อดี คือ สามารถบังคับได้และเกิดประโยชน์ต่อผู้ไกล่เกลี่ยอย่างแท้จริง

ดังตัวอย่างกรณีศึกษาในพื้นที่อำเภอสันติสุขมีข้อพิพาทเมื่อปี พ.ศ. 2564 เป็นข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวกับการเรียกค่าเสียหายจากคดีละเมิด จำนวน 1 เรื่อง ทุนทรัพย์ไม่เกิน 200,000 บาท (ขณะนั้นยังไม่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดทุนทรัพย์การไกล่เกลี่ยและประนอม

ข้อพิพาททางแพ่งอื่น พ.ศ. 2565) ซึ่งได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและมีการตกลงโดยทำสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างคู่พิพาท ต่อมา คู่กรณีไม่ปฏิบัติตามสัญญา คู่กรณีฝ่ายที่เสียหายจึงได้ยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการที่มีเขตอำนาจรับผิดชอบในท้องที่อำเภอที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และพนักงานอัยการได้ดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจ เพื่อให้ออกคำสั่งบังคับให้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าว และได้มีการปฏิบัติตามจนข้อยุติข้อพิพาทแล้ว

เห็นได้ว่า กฎหมายของฝ่ายปกครองนั้นมีข้อดี เทียบเท่ากับ พ.ร.บ. ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 ในการบังคับตามข้อตกลงระดับข้อพิพาท มาตรา 32 ซึ่งเมื่อคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งเรียกร้องให้คู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามข้อตกลงระดับข้อพิพาทแล้ว แต่คู่พิพาทฝ่ายที่ถูกเรียกร้องนั้นไม่ปฏิบัติตาม คู่พิพาทฝ่ายที่เรียกร้องอาจยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อให้บังคับตามข้อตกลงระดับข้อพิพาทได้ นอกจากนี้ กฎหมายของฝ่ายปกครองนั้น มีข้อดีในส่วนหนึ่งของระบบหน่วยงาน คือ พนักงานอัยการ ให้เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือประชาชนในการบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความ โดยกำหนดให้พนักงานอัยการเป็นผู้ยื่นคำร้องต่อศาลในการบังคับผลให้เป็นไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความ มากกว่าการบังคับตามบันทึกข้อตกลงระดับข้อพิพาท ตาม พ.ร.บ. ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 ซึ่งมีได้กำหนดให้คู่กรณีสามารถยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการที่มีเขตอำนาจรับผิดชอบในท้องที่อำเภอที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทำให้คู่กรณีฝ่ายที่ต้องเสียหาย ต้องไปดำเนินร้องต่อศาลให้บังคับให้ด้วยตนเอง

แต่ในส่วนข้อพิพาททางอาญา ตามหลักเกณฑ์กฎหมายของฝ่ายปกครองนั้น เมื่อผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหายินยอมเป็นหนังสือตามที่ไกล่เกลี่ยและปฏิบัติตามคำไกล่เกลี่ยดังกล่าวแล้ว ก็ให้คดีอาญาเป็นอันเลิกกัน แต่หากคู่กรณีไม่ยอมปฏิบัติตามที่ไกล่เกลี่ย ก็ให้จำหน่ายข้อพิพาทนั้น ทำให้สัญญาไม่สามารถบังคับได้ คู่กรณีก็ต้องกลับเข้าสู่กระบวนการทางศาลต่อไป ซึ่งทำให้ไม่สามารถอำนวยความสะดวกในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแก่ประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งจากสถิติการเกลี่ยไกล่ข้อพิพาททางอาญาของอำเภอสันติสุข ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2557-พ.ศ. 2565 มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาเพียงจำนวน 2 เรื่อง และได้จำหน่ายเรื่องออกจากสารบบความทั้ง 2 เรื่อง เนื่องจากคู่กรณีไม่ปฏิบัติตามหนังสือตกลงยินยอม เมื่อเทียบกับพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 37 ซึ่งหากคู่กรณีทำข้อตกลงระดับข้อพิพาททางอาญาที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจมีสิทธิฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องร้อง เมื่อคู่กรณีได้ปฏิบัติตามข้อตกลงระดับข้อพิพาทในส่วนแพ่งแล้ว ในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติ

ตามข้อตกลงระดับข้อพิพาทในส่วนแพ่ง ให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งดำเนินการเพื่อให้มีการบังคับตามข้อตกลงระดับข้อพิพาทตามมาตรา 32 ได้

### **ประเด็นกระบวนการขั้นตอนของการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ**

การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่งตามกฎหมายของฝ่ายปกครอง ขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทนั้น มีขั้นตอนตั้งแต่ก่อนเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยการรับคำร้องของของคู่พิพาท การสอบถามความยินยอมไปยังคู่กรณี การคัดเลือกผู้ไกล่เกลี่ยและประธาน การบันทึกการยินยอมตกลงไว้ในสารบบ การพิจารณาคำร้องของคณะผู้ไกล่เกลี่ย การดำเนินการไกล่เกลี่ย ตลอดจนการสิ้นสุดการไกล่เกลี่ย การทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ซึ่งกฎหมายได้กำหนดระยะเวลาการดำเนินการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาสามเดือนนับแต่วันที่นายอำเภอได้ลงเรื่องในสารบบการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท เว้นแต่มีความจำเป็น และคู่พิพาทยินยอมให้ขยายระยะเวลาได้อีกครั้งละไม่เกินสามเดือน แต่รวมระยะเวลาทั้งหมดแล้วต้องไม่เกินหนึ่งปี

ในการศึกษาค้นคว้าประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาตามกฎหมายของฝ่ายปกครอง และกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามกฎหมายกลาง (พ.ร.บ. ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562) และสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

เพื่อให้สามารถเห็นความแตกต่างของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งตามกฎหมายของฝ่ายปกครอง และกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามกฎหมายกลาง (พ.ร.บ. ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562) ได้ชัดเจนผู้ศึกษาได้จัดทำตารางเพื่อให้ง่ายต่อการศึกษา ดังตาราง 7



ตาราง 7 เปรียบเทียบขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของกฎหมายของฝ่าย  
ปกครองกับกฎหมายกลาง (พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562)

ประเด็น	กฎหมายของฝ่ายปกครอง	กฎหมายกลาง (พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562)
1. ก่อนเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย	<p>1.การยื่นคำร้อง คู่พิพาทที่มีความประสงค์จะทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสามารถยื่นคำร้องเป็นหนังสือต่อนายอำเภอ โดยส่งด้วยตนเอง หรือส่งทางไปรษณีย์ หรือจะแจ้งด้วยวาจา ณ ที่ว่าการอำเภอที่คู่พิพาทมีภูมิลำเนาอยู่ ก็ได้</p> <p>2.เมื่อนายอำเภอได้รับคำร้องแล้ว ให้แจ้งคู่พิพาทอีกฝ่าย และสอบถามความประสงค์ที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยหรือไม่ ในกรณีที่มีคู่พิพาทหลายฝ่ายก็ต้องแจ้งและสอบถามคู่พิพาททุกฝ่าย</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- ในกรณีคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มีความยินยอมที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยก็ให้นายอำเภอจำหน่ายคำร้องและแจ้งให้คู่พิพาทอีกฝ่ายทราบด้วย</li> </ul> <p>3.เมื่อคู่พิพาททุกฝ่ายตกลงยินยอมที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยแล้ว อำเภอจะแจ้งเป็นหนังสือให้คู่พิพาททุกฝ่ายทราบ พร้อมทั้งกำหนดวัน เวลา สถานที่ และประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ย</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>-ในวันนัดไกล่เกลี่ย เมื่อคู่พิพาททุกฝ่ายมาพร้อมแล้ว ให้นายอำเภอให้คู่พิพาทเลือกผู้ไกล่เกลี่ยของตนและเลือกประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ย</li> <li>-ในกรณีที่คู่พิพาทไม่สามารถเลือกประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยได้ ก็ให้นายอำเภอเป็นผู้กำหนดประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ย</li> </ul>	<p>1.รับคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและตรวจสอบข้อเท็จจริงพร้อมทำความเข้าใจ</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- บุคคลที่ประสงค์จะขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ยื่นคำร้องต่อนายทะเบียน สามารถยื่นด้วยตนเองโดยทำเป็นหนังสือ โดยทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ โดยช่องทางอื่นที่นายทะเบียนกำหนด โดยรายละเอียดคำร้องและระยะเวลาในการพิจารณาคำร้อง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประกาศกำหนด</li> <li>-คู่กรณีสามารถยื่นคำร้องต่อหน่วยงานซึ่งดำเนินการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ที่ตนเองประสงค์จะให้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท</li> <li>-เมื่อเจ้าหน้าที่ได้รับคำร้องแล้วให้ตรวจสอบข้อความและเอกสารหรือหลักฐานที่ยื่นประกอบว่าถูกต้องครบถ้วนหรือไม่</li> </ul> <p>2. การพิจารณามีคำสั่งรับคำร้อง/ไม่รับคำร้อง</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- กรณีคำร้องมีข้อความหลักฐานครบถ้วน ให้เจ้าหน้าที่ออกหลักฐานแสดงการรับคำร้อง และจัดทำบันทึกเสนอนายทะเบียน</li> <li>-กรณีคำร้องไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วน ให้เจ้าหน้าที่แจ้งผู้ยื่นคำร้องทราบ และให้แก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้องภายในระยะเวลา 30 วัน หากผู้ร้องไม่แก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้องภายในระยะเวลาให้ถือว่าผู้ร้อง ไม่ประสงค์จะยื่นคำร้อง</li> <li>-เมื่อนายทะเบียนมีคำสั่งรับคำร้องแล้วให้เจ้าหน้าที่ลงทะเบียนรับคำร้องในสารบบ</li> </ul>

## ตาราง 7 (ต่อ)

ประเด็น	กฎหมายของฝ่ายปกครอง	กฎหมายกลาง (พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562)
1. ก่อนเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย (ต่อ)		<p>3. สอบถามความสมัครใจ</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- ให้เจ้าหน้าที่จัดทำหนังสือสอบถามความสมัครใจไปยังคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อให้คู่กรณีตอบรับการเข้าร่วมการไกล่เกลี่ย โดยให้คู่กรณีตอบกลับมาอย่างน้อยทะเบียนภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับสำเนาคำร้อง เว้นแต่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายร่วมกันยื่นคำร้อง</li> <li>- กรณีคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่สมัครใจ ไม่ตอบรับภายในระยะเวลา ให้จำหน่ายคำร้อง</li> <li>- กรณีคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งสมัครใจ ให้แจ้งผู้ยื่นคำร้องทราบ เพื่อกำหนดวัน เวลา ให้คู่กรณีทุกฝ่าย มากำหนดจำนวนผู้ไกล่เกลี่ยและเลือกผู้ไกล่เกลี่ย</li> <li>- กรณีถ้ามีคู่กรณีมากกว่าสองฝ่าย และคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่สมัครใจให้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีที่สมัครใจ เข้าร่วมไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่อไปได้</li> </ul> <p>4. การแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- ให้คู่กรณีตกลงแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยคนหนึ่งหรือหลายคนจากบัญชีผู้ไกล่เกลี่ยที่หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจัดทำไว้</li> <li>- หากคู่กรณีไม่สามารถตกลงแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยได้ คู่กรณีอาจขอให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยจากบัญชีดังกล่าว ทั้งนี้ตามระเบียบที่หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกำหนด</li> <li>- คู่กรณีไม่สามารถตกลงแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยได้ และไม่ร้องขอให้หน่วยงานแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย ให้เจ้าหน้าที่จัดทำบันทึกเสนอความเห็นต่อนายทะเบียนเพื่อจำหน่ายคำร้อง</li> <li>- การแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ที่ได้รับการแต่งตั้ง</li> </ul>



## ตาราง 7 (ต่อ)

ประเด็น	กฎหมายของฝ่ายปกครอง	กฎหมายกลาง (พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562)
2.เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย (การดำเนินการของคณะผู้ไกล่เกลี่ย)	<p>4. เมื่อมีการเลือกผู้ไกล่เกลี่ยและประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยครบถ้วนแล้ว ก็ให้ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยนัดประชุมคณะผู้ไกล่เกลี่ยภายใน 7 วัน เพื่อพิจารณาว่าจะมีมติรับหรือไม่รับคำร้องนั้นไว้พิจารณา</p> <p>- ในกรณีที่คณะผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่าผู้ร้องขอใช้สิทธิโดยไม่สุจริต หรือถ้าดำเนินการต่อไปจะส่งผลให้เกิดการได้เปรียบ/เสียเปรียบแก่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในการใช้การดำเนินการทางศาล ให้คณะผู้ไกล่เกลี่ยมีมติไม่รับคำร้องขอไว้พิจารณา และให้ยุติเรื่อง</p> <p>- ในกรณีอื่นให้รับคำร้องนั้นไว้เพื่อดำเนินการต่อไป</p> <p>5. การดำเนินการไกล่เกลี่ย ปกติให้กระทำที่ว่าการอำเภอ แต่หากมีกรณีจำเป็น ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยสามารถกำหนดให้ดำเนินการ ณ สถานที่ราชการอื่นก็ได้ แต่ต้องแจ้งให้คู่พิพาททราบล่วงหน้า โดยให้อำเภอส่งหนังสือนัดหมายการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทแจ้งวัน เวลา และสถานที่ไปยังคณะผู้ไกล่เกลี่ยและคู่พิพาททุกฝ่ายภายใน 7 วันนับแต่วันที่คณะผู้ไกล่เกลี่ยรับคำร้องขอไว้พิจารณา สำหรับการนัดครั้งต่อ ๆ ไป ให้ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้กำหนดและแจ้ง ให้คู่พิพาททุกฝ่ายทราบ และบันทึกการนัดหมายไว้ในสารบบ การส่งหนังสือนัดหมายนั้น ให้นายอำเภอหรือประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยดำเนินการส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ให้แก่คู่พิพาทและบุคคลที่เกี่ยวข้อง</p>	<p>5. วันนัดไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นขั้นตอนการประชุม การไกล่เกลี่ยร่วมกันนัดแรก เมื่อคู่กรณีทุกฝ่ายมาพร้อมกันตามนัดหมาย เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย มีหน้าที่เชิญคู่กรณีและผู้ที่เกี่ยวข้องของเข้าสู่ห้องไกล่เกลี่ยที่ได้จัดเตรียมไว้</p> <p>6. เมื่อมีข้อเท็จจริงที่อาจเป็นเหตุอันควรสงสัยถึงความเป็นกลางหรือความเป็นอิสระของผู้ไกล่เกลี่ยในการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยตามมาตรา 13 และคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดคัดค้านหรือ ผู้ไกล่เกลี่ยเห็นเองว่าตนมีกรณีดังกล่าว ให้ผู้ไกล่เกลี่ยผู้นั้นหยุดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้ก่อน และแจ้งให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททราบ เพื่อให้หัวหน้าหน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยพิพาทดังกล่าวจะได้มีคำสั่งต่อไป</p> <p>7. เมื่อมีการทำบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาทตาม แล้วถ้าปรากฏในภายหลังว่าผู้ไกล่เกลี่ยมิได้เปิดเผยข้อเท็จจริงที่อาจเป็นเหตุอันควรสงสัยถึงความเป็นกลางหรือความเป็นอิสระของผู้ไกล่เกลี่ย หรือการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยไม่ชอบด้วยกฎหมาย บันทึกข้อตกลงนั้นไม่เสียไป แต่ไม่เป็นการตัดสิทธิคู่กรณีในการพิสูจน์เพื่อให้ศาลมีคำสั่งไม่บังคับตามข้อตกลงดังกล่าว</p> <p>8. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องและให้แล้วเสร็จโดยเร็ว โดยผู้ไกล่เกลี่ยอาจตกลงกับคู่กรณีเพื่อกำหนดกรอบระยะเวลาและแผนการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยก็ได้ ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยสอบถามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อพิพาท</p>

## ตาราง 7 (ต่อ)

ประเด็น	กฎหมายของฝ่ายปกครอง	กฎหมายกลาง (พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562)
	<p>เว้นแต่กรณีที่สูงขึ้นอยู่ใน สถานะที่ไกล่เกลี่ย เวลาที่ได้มีการนัดหมายและได้ลงลายมือชื่อรับรู้ไว้ ก็ให้ถือว่าสงบโดยชอบแล้ว</p> <p>6. ถ้าคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทุกฝ่ายไม่ มาตามกำหนดนัดหมายที่ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยนัดโดยไม่แจ้งเหตุผลความจำเป็น หรือไม่แจ้งขอเลื่อนวันนัดหมาย หากเป็น กรณีที่คู่พิพาทที่ยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ย หรือคู่กรณีทุกฝ่ายไม่มาตามกำหนดนัด ก็ให้คณะผู้ไกล่เกลี่ยสั่งจำหน่ายคำร้องขอไกล่เกลี่ยและสั่งยุติเรื่อง และให้ถือว่าคณะผู้ไกล่เกลี่ยไม่เคยรับคำร้องขอไกล่เกลี่ยมาแต่ต้น</p> <p>7. ก่อนเริ่มขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ย ให้ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยชี้แจงเกี่ยวกับวิธีการไกล่เกลี่ยให้คู่พิพาททุกฝ่ายได้รับทราบ</p> <p>8. คณะผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องมาปฏิบัติหน้าที่ให้ครบทุกคน โดยให้คณะผู้ไกล่เกลี่ย</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- ดำเนินการให้คู่พิพาทตกลงยินยอมผ่อนผันให้แกกัน โดยให้คู่พิพาทเสนอข้อผ่อนผันให้แกกัน หรือว่าคณะผู้ไกล่เกลี่ยอาจเป็นฝ่ายเสนอทางเลือกในการผ่อนผันให้แกคู่พิพาท ร่วมกันเพื่อพิจารณาตกลงยินยอม ยุติข้อพิพาท แต่ ห้ามมิให้ผู้ไกล่เกลี่ยชี้ขาดตัดสินข้อพิพาท</li> <li>- ให้รับฟังข้อเท็จจริงเบื้องต้นต่อหน้าคู่พิพาทพร้อมกัน แต่ในการไกล่เกลี่ยนั้น จะกระทำพร้อมกันหรือแยกกันก็ได้</li> <li>- ในการตกลงกันนั้นให้กระทำต่อหน้าคู่พิพาททุกฝ่าย</li> </ul>	<p>ความประสงค์ของคู่กรณีที่จะระงับข้อพิพาท และข้อเท็จจริงอื่นที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแล้ว ให้ผู้ไกล่เกลี่ยอธิบายให้คู่กรณีเข้าใจซึ่งกันและกันหรือพอนปรนเข้าหากันอันนำไปสู่การตกลงระงับ ข้อพิพาทกันได้</p> <p>9. ผู้ไกล่เกลี่ยต้องดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ต่อหน้าคู่กรณีทุกฝ่าย เว้นแต่เพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในบางสถานการณ์อาจดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทลับหลังคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดก็ได้ แต่ผู้ไกล่เกลี่ยต้องแจ้งถึงการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นให้คู่กรณีฝ่ายที่มีได้เข้าร่วมทราบด้วย ผู้ไกล่เกลี่ยอาจอนุญาตให้ ทนายความหรือที่ปรึกษาของคู่กรณีหรือบุคคล หนึ่งบุคคลใดเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยก็ได้</p> <p>10. ในระหว่างการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คู่กรณีฝ่าย หนึ่งฝ่ายใดมีสิทธิถอนตัวจากการไกล่เกลี่ย โดยทำเป็นหนังสือแจ้งต่อผู้ไกล่เกลี่ยได้</p> <p>11. ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คู่กรณีมีสิทธิเจรจา เพื่อหาข้อตกลงร่วมกันได้โดยอิสระ ทั้งนี้ ข้อตกลงนั้นต้องไม่เป็นการต้องห้ามชัดแจ้ง โดยกฎหมาย เป็นการพันวิสัย หรือเป็นการขัด ต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน</p>

## ตาราง 7 (ต่อ)

ประเด็น	กฎหมายของฝ่ายปกครอง	กฎหมายกลาง (พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562)
	<p>-กรณีที่คุณผู้ไกล่เกลี่ยสงสัยโดยมีเหตุอันควรว่าข้อพิพาทนั้นไม่อาจบังคับกันได้ตามกฎหมายที่ไม่ใช่เหตุจากอายุความ ให้คุณผู้ไกล่เกลี่ยยุติการไกล่เกลี่ยและจำหน่ายข้อพิพาทนั้น</p> <p>9.กรณีคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือคุณผู้ไกล่เกลี่ยเห็นสมควร อาจให้นำพยานบุคคลเข้าชี้แจงหรือให้ข้อมูลก็ได้ แต่ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงหลักการที่จะให้การไกล่เกลี่ยและเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว</p> <p>-ให้ถือว่าวันที่คู่พิพาทแจ้งความประสงค์ไกล่เกลี่ย เป็นวันยื่นข้อพิพาท เพื่อประโยชน์ในการพิจารณา การระงับข้อพิพาทของอายุความการฟ้องร้องคดี ในกรณีที่แจ้งทางไปรษณีย์ก็ให้ถือเอาวันที่อำเภอได้รับแจ้งหนังสือแจ้ง</p> <p>-ในการจำหน่ายคำร้อง กรณีคู่พิพาทไม่สมัครใจ/บอกเลิกการไกล่เกลี่ย ต่อประธานคุณผู้ไกล่เกลี่ยเป็นหนังสือ หรือว่าให้คุณผู้ไกล่เกลี่ยสั่งจำหน่ายคำร้องขอ/ยุติเรื่อง และให้ถือว่าคุณผู้ไกล่เกลี่ยไม่เคยรับคำร้องขอไกล่เกลี่ยมาแต่ต้น</p> <p>- คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งขอเปลี่ยนตัวผู้ไกล่เกลี่ยได้ กรณีที่ผู้ไกล่เกลี่ยที่คู่พิพาทเลือกไว้พ้นจากบัญชีรายชื่อหรือไม่สามารถไกล่เกลี่ยต่อไปได้ด้วยเหตุอื่น ให้เลือกจากบัญชีรายชื่อ เว้นแต่ว่าคู่พิพาทไม่เลือกและบอกเลิก ให้คุณผู้ไกล่เกลี่ย</p>	

## ตาราง 7 (ต่อ)

ประเด็น	กฎหมายของฝ่ายปกครอง	กฎหมายกลาง (พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ฯ 2562)
<p>3. การทำสัญญาประนีประนอมยอมความ</p>	<p>สั่งจำหน่ายคำร้องและยุติเรื่อง</p> <p>- การไกล่เกลี่ยจะต้องดำเนินการเสร็จภายใน 3 เดือนนับแต่วันที่นายอำเภอได้ลงเรื่องในสารบบการไกล่เกลี่ยเว้นแต่ว่าเป็นกรณีที่มีความจำเป็นและคู่พิพาทยินยอมสามารถขยายระยะเวลาได้ครั้งละไม่เกิน 3 เดือน แต่รวมทั้งหมดต้องไม่เกิน 1 ปี</p> <p>- กรณีที่สามารถตกลงกันได้ให้คณะผู้ไกล่เกลี่ยจัดให้มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ</p> <p>- กรณีตกลงกันไม่ได้ ให้คณะผู้ไกล่เกลี่ยสั่งจำหน่ายข้อพิพาทนั้น</p>	<p>12. เมื่อคู่กรณีได้มีข้อตกลงเป็นประการใดแล้วให้ผู้ไกล่เกลี่ยบันทึกข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือจัดให้มีการบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยให้คู่กรณีและผู้ไกล่เกลี่ยลงลายมือชื่อไว้</p> <p>บันทึกข้อตกลงต้องมีรายละเอียด ชื่อและที่อยู่ของคู่กรณี ข้อพิพาทตามกฎหมาย ความสมัครใจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสาระสำคัญของข้อตกลงอันเป็นผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท</p> <p>13. กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสิ้นสุดลงในกรณี ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- คู่กรณีตกลงระงับข้อพิพาทกันได้</li> <li>- คู่กรณีถอนตัวจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตาม-</li> <li>- ผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่อไปจะไม่เป็นประโยชน์และให้ยุติการไกล่เกลี่ย</li> </ul>

ที่มา: ผู้วิจัย

สรุปผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ตามกฎหมายของฝ่ายปกครองและกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามกฎหมายกลาง (พ.ร.บ. ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562)

#### 1. ขั้นตอนการรับ/ตรวจสอบคำร้อง

กฎหมายของฝ่ายปกครองนั้นเจ้าหน้าที่เป็นผู้รับคำร้อง และตรวจสอบความครบถ้วนของคำร้อง คณะผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นผู้พิจารณาคำร้องว่าจะมีมติรับหรือไม่รับคำร้องไว้พิจารณา

กฎหมายกลาง (พ.ร.บ. ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562) เจ้าหน้าที่ที่จะเป็นผู้ตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของคำร้อง นายทะเบียนจะเป็นผู้มีคำสั่งรับ/ไม่รับคำร้อง

#### 2. กฎหมายของฝ่ายปกครอง การไกล่เกลี่ยต้องให้แล้วเสร็จภายในสามเดือนนับแต่วันที่นายอำเภอลงเรื่องในสารบบการไกล่เกลี่ยเว้นแต่มีความจำเป็นและคู่พิพาทยินยอมให้ขยายระยะเวลาได้ครั้งละไม่เกินสามเดือนแต่รวมแล้วทั้งหมดต้องไม่เกินหนึ่งปี

กฎหมายกลาง (พ.ร.บ. ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องและให้แล้วเสร็จโดยเร็ว โดยผู้ไกล่เกลี่ยอาจตกลงกับคู่กรณีเพื่อกำหนดกรอบระยะเวลาและแผนการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยก็ได้

และเพื่อให้สามารถเห็นความแตกต่างของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ตามกฎหมายของฝ่ายปกครอง และกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามกฎหมายกลาง (พ.ร.บ. ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562) ได้ชัดเจนผู้ศึกษาได้จัดทำตารางเพื่อให้ง่ายต่อการศึกษา ดังตาราง

ตาราง 8 เปรียบเทียบขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของกฎหมายของฝ่ายปกครองกับกฎหมายกลาง(พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ฯ 2562)

ประเด็น	กฎหมายของฝ่ายปกครอง	กฎหมายกลาง (พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562)
1. ก่อนเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย	<p>- ผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาสามารถแสดงความจำนงยินยอมให้มีการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญาที่เกิดขึ้นในเขตอำนาจ โดยให้แจ้งความประสงค์เป็นหนังสือหรือทางวาจาต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอ ณ ที่ว่าการอำเภอนั้น กรณีที่แจ้งความประสงค์ด้วยวาจาให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอทำบันทึกความประสงค์นั้นไว้ และให้ผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาดังกล่าวลงลายมือชื่อ</p> <p>-เมื่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอได้รับแจ้งความประสงค์แล้ว ก็ให้แจ้งผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่งทราบและสอบถามว่าจะยินยอมหรือแสดงความจำนงเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยหรือไม่ หากเป็นกรณีที่มีผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาหลายฝ่าย ให้แจ้งและสอบถามทุกฝ่าย</p> <p>-กรณีที่ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายตกลงยินยอมหรือแสดงความจำนงที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบ และจัดให้มีการบันทึกการยินยอมหรือความจำนงเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยไว้ในสารบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา พร้อมทั้งให้ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายลงลายมือชื่อในสารบบนั้น</p> <p>-กรณีที่ผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยินยอมหรือไม่แสดงความจำนงเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ให้การแจ้งความประสงค์สิ้นผลไป และให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอแจ้งผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาฝ่ายที่เหลือทราบด้วย</p>	<p>-กระบวนการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน ให้นำบทบัญญัติในหมวด 2 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งมาใช้บังคับกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาโดยอนุโลม</p> <p>-หากคดีอยู่ในระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณาคดีของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลแล้ว ให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ แจ้งให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลแล้วแต่กรณี ทราบ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลอาจรอการสอบสวน การสั่งคดี การพิจารณาคดีหรือการพิพากคดีไว้ก่อนจนกว่าจะรู้ผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้</p> <p>2.การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน</p> <p>-เมื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายสมัครใจและประสงค์จะเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา และคดีนั้นไม่ได้อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ให้คู่กรณียื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาต่อพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนมีความเห็นเสนอ หากพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งเห็นว่า มีพฤติการณ์ของการกระทำความผิดไม่ร้ายแรงและไม่ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมให้พิจารณา มีคำสั่งให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา</p>



## ตาราง 8 (ต่อ)

ประเด็น	กฎหมายของฝ่ายปกครอง	กฎหมายกลาง (พ.ร.บ. โกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562)
1. ก่อนเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย (ต่อ)	<p>-กรณีที่น่าายอำเภอหรือปลัดอำเภอเห็นว่าสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วก่อนวันแจ้งความประสงค์ หรือจะระงับไปก่อนวันที่น่าายอำเภอหรือปลัดอำเภอแจ้งให้ผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่งทราบ ห้ามมิให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอรับข้อพิพาทนั้นไว้ไกล่เกลี่ย และให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอแจ้งให้ผู้แจ้งความประสงค์ทราบ</p> <p>- เมื่อผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายได้ลงลายมือชื่อในสารบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาแล้ว ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอรับข้อพิพาทนั้นไว้ไกล่เกลี่ยต่อไป และแจ้งให้ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายทราบถึงสิทธิของตนและผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พร้อมทั้งสอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับข้อพิพาทจากผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่าย รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้อง และบันทึกการแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับข้อพิพาทดังกล่าวไว้ในสารบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญา</p> <p>- ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภออ่านข้อความที่บันทึกไว้ในสารบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายฟัง แล้วให้ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่าย นายอำเภอหรือปลัดอำเภอ ลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน</p> <p>- การสอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับข้อพิพาทให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอกระทำต่อหน้าผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่าย เว้นแต่ผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาตามที่นัดหมายโดยไม่มีเหตุอันสมควร จะกระทำลับหลังผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหา</p>	<p>-กรณีผู้เสียหายหลายคน ผู้เสียหายซึ่งเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ต้องสมัครใจ และประสงค์เข้าร่วมการไกล่เกลี่ย</p> <p>-กรณีมีคู่กรณีมากกว่าสองฝ่าย และคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่สมัครใจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ย</p> <p>ให้สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีที่สมัครใจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้</p>

## ตาราง 8 (ต่อ)

ประเด็น	กฎหมายของฝ่ายปกครอง	กฎหมายกลาง (พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ฯ 2562)
2. เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย (การดำเนินการของคณะผู้ไกล่เกลี่ย)	<p>ก็ได้ ในการไกล่เกลี่ยนั้นจะไกล่เกลี่ยพร้อมกันหรือแยกกันก็ได้ แต่ในการตกลงกันนั้นให้กระทำต่อหน้าผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่าย</p> <p>-ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายมีสิทธิให้ผู้ซึ่งตนไว้วางใจไม่เกินสองคนเข้ารับฟังการไกล่เกลี่ยได้ แต่ในการไกล่เกลี่ยครั้งใด หากนายอำเภอหรือปลัดอำเภอเห็นว่าการมีบุคคลอื่นซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาอยู่ด้วยจะเป็นอุปสรรคต่อการไกล่เกลี่ย จะดำเนินการไกล่เกลี่ยครั้งนั้นโดยมิให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาเข้าร่วมรับฟังก็ได้</p> <p>-การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้กระทำ ณ ที่ว่าการอำเภอ หรือในกรณีจำเป็นจะกระทำ ณ สถานที่ราชการอื่นตามที่นายอำเภอกำหนดก็ได้ แต่ต้องแจ้งให้ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายทราบล่วงหน้าตามสมควร</p> <p>-ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอส่งหนังสือนัดหมายการไกล่เกลี่ยไปยังผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่าย เว้นแต่ผู้นั้นได้รับแจ้งด้วยวาจาและลงลายมือชื่อไว้ไว้ ให้ถือว่าเป็นการนัดหมายโดยชอบแล้ว</p> <p>-เพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท นายอำเภอหรือปลัดอำเภออาจเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาเสนอข้อผ่อนผันให้แก่กัน หรืออาจเสนอทางเลือกให้แก่ผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาผ่อนผันให้แก่กันได้ แต่ห้ามมิให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอวินิจฉัยข้อเท็จจริงหรือชี้ขาดข้อพิพาท</p>	<p>- กระบวนการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน ให้นำบทบัญญัติในหมวด 2 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง มาใช้บังคับกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาโดยอนุโลม</p>

## ตาราง 8 (ต่อ)

ประเด็น	กฎหมายของฝ่ายปกครอง	กฎหมายกลาง (พ.ร.บ. โกล่เกลี่ยข้อพิพาท ฯ 2562)
3. การทำสัญญา ประนีประนอม ยอมความ	<p>- เมื่อผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายตกลงยินยอมตามที่ไกล่เกลี่ย ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอจัดทำเป็นหนังสือตกลงยินยอมและบันทึกการตกลงยินยอมนั้นไว้ในสารบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญา</p> <p>- หนังสือตกลงยินยอมให้ระบุนั้น ๓ เดือน ปี และรายละเอียดความตกลงยินยอมรวมทั้งกำหนดระยะเวลาการปฏิบัติตามความตกลงยินยอมให้ชัดเจนให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภออ่านข้อความตกลงยินยอมให้ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายฟัง แล้วให้ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่าย นายอำเภอหรือปลัดอำเภอลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน</p> <p>- เมื่อผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายได้ปฏิบัติตามความยินยอม แล้วให้คดีอาญาเป็นอันเลิกกันและสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา</p> <p>- ในกรณีที่มีการร้องทุกข์หรือยื่นฟ้องต่อศาลไว้ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอแจ้งต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลแล้วแต่กรณี</p> <p>- ผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะบอกเลิกการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยทำเป็นหนังสือหรือด้วยวาจาต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอเมื่อใดก็ได้ ในกรณีบอกเลิกด้วยวาจาให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอบันทึกการบอกเลิกนั้นไว้พร้อมทั้งให้ผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาฝ่ายที่บอกเลิกลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน</p>	<p>- กระบวนการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน ให้นำบทบัญญัติในหมวด 2 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง มาใช้บังคับกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาโดยอนุโลม</p>

## ตาราง 8 (ต่อ)

ประเด็น	กฎหมายของฝ่ายปกครอง	กฎหมายกลาง (พ.ร.บ. โกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562)
3. การทำ สัญญา ประนีประนอม ยอมความ (ต่อ)	<p>- เมื่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอได้รับการบอกเลิกการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้จำหน่ายข้อพิพาทนั้นออกจากรายบบ</p> <p>- ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับข้อพิพาทไว้ เว้นแต่มีความจำเป็นและผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายยินยอมให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอขยายเวลาได้อีกไม่เกินสิบห้าวัน</p> <p>- เมื่อพ้นระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ถ้าผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายไม่สามารถตกลงยินยอมกันได้ ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอจำหน่ายข้อพิพาทนั้นออกจากสารบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญา</p>	

## ที่มา: ผู้วิจัย

สรุปผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาตามกฎหมายของฝ่ายปกครองและกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามกฎหมายกลาง (พ.ร.บ. โกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562)

1. ขั้นตอนการรับ/ตรวจสอบคำร้อง กฎหมายของฝ่ายปกครอง ผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาแจ้งความประสงค์เป็นหนังสือหรือด้วยวาจาต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอ ณ ที่ว่าการอำเภอนั้น กรณีที่แจ้งความประสงค์ด้วยวาจา นายอำเภอหรือปลัดอำเภอจะเป็นผู้ทำบันทึกความประสงค์นั้นไว้ และให้ผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อ

กฎหมายกลาง (พ.ร.บ. โกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562) เจ้าหน้าที่จะเป็นผู้ตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของคำร้อง นายทะเบียนจะเป็นผู้มีคำสั่งรับ/ไม่รับคำร้อง

2. ขั้นตอนการคัดเลือกผู้ไกล่เกลี่ย กฎหมายของฝ่ายปกครองไม่มีขั้นตอนให้ผู้ร้องคัดเลือกผู้ไกล่เกลี่ยเนื่องจากกฎหมายกำหนดให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้ไกล่เกลี่ย

กฎหมายกลาง (พ.ร.บ. โกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562) ให้คู่กรณีตกลงแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยคนหนึ่งหรือหลายคนจากบัญชีผู้ไกล่เกลี่ยที่หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจัดทำไว้ หากไม่สามารถตกลงแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยได้ คู่กรณีอาจขอให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยจากบัญชีดังกล่าว หากคู่กรณีไม่สามารถตกลงแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยได้ และไม่ร้องขอให้หน่วยงานแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยให้เจ้าหน้าที่จัดทำบันทึกเสนอความเห็นต่อนายทะเบียนเพื่อจำหน่ายคำร้อง

3. ระยะเวลาในการไกล่เกลี่ย กฎหมายของฝ่ายปกครองให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับข้อพิพาทไว้ เว้นแต่ว่าจะมีความจำเป็นและผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายยินยอมให้ขยายเวลาได้อีกไม่เกินสิบห้าวัน เมื่อพ้นระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ถ้าผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายไม่สามารถตกลงยินยอมกันได้ ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอจำหน่ายข้อพิพาทนั้นออกจากสารบบ

กฎหมายกลาง (พ.ร.บ. โกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องและให้แล้วเสร็จโดยเร็ว โดยผู้ไกล่เกลี่ยอาจตกลงกับคู่กรณีเพื่อกำหนดกรอบระยะเวลาและแผนการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยก็ได้

#### **ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล**

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 กล่าวว่า “โครงสร้างของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข นั้นมีนายอำเภอเป็นผู้อำนวยการศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ และมีคณะกรรมการอำนวยการศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ (หัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ ทุกหน่วย ฯลฯ) คณะที่ปรึกษาศูนย์ดำรงธรรมอำเภอที่มาจากทุกภาคส่วนแบบประชารัฐ (ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนฝ่ายความมั่นคง ผู้แทนกลุ่มต่าง ๆ ฯลฯ) และให้ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง เป็นหัวหน้าสำนักงานศูนย์ดำรงธรรม โดยสำนักงานศูนย์ดำรงธรรม มีหน้าที่ บูรณาการดำเนินงานมอบหมายผู้รับผิดชอบปฏิบัติหน้าที่ และสนับสนุนฝ่ายปฏิบัติการและฝ่ายรับเรื่อง/ติดตาม โดยแบ่งศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข ออกเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายรับเรื่อง ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายติดตาม ฝ่ายรายงาน โครงสร้างของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข มีความเหมาะสมโดยมีการบูรณาการทุกภาคส่วนในพื้นที่ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการ และคณะที่ปรึกษาจากทุกภาคส่วน เพื่อช่วยกันและเป็นการบูรณาการแก้ไขปัญหา และขับเคลื่อนการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับ มีขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นระบบและชัดเจน กระบวนการในการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข ได้มีการกำหนดโครงสร้าง ทั้งด้านคณะกรรมการบริหารงาน ด้านบุคลากรในการปฏิบัติงาน ด้านการบริหารจัดการทำงานในแต่ละภารกิจ ในส่วนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งนั้น ก็ได้ดำเนินขั้นตอนไปตามระเบียบกฎหมาย

แต่ในทางปฏิบัตินั้นอยู่ในอำนาจหน้าที่ของอำเภอในการบริหารจัดการบุคลากร รวมไปถึงเครื่องมือต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน โดยเน้นความสะดวกรวดเร็ว การอำนวยความสะดวกเป็นธรรมแก่คูกรณี

ส่วนกระบวนการขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของอำเภอสันติสุข ได้ดำเนินการตามขั้นตอนตาม พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 61/1 และ 61/3 และกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา 2553 เห็นว่าขั้นตอนตามกฎหมายนั้น มีกระบวนการที่เหมาะสมและทุกขั้นตอนก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คูกรณี ต่างจากขั้นตอนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง แต่ทั้งนี้ก็อยู่ในอำนาจหน้าที่ของอำเภอในการบริหารจัดการบุคลากร รวมไปถึงเครื่องมือต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน โดยเน้นความสะดวกรวดเร็ว การอำนวยความสะดวกเป็นธรรมแก่คูกรณีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังนั้นในประเด็นของขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จึงไม่ค่อยมีปัญหาและอุปสรรค”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2 กล่าวว่า “ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข มีหน้าที่รับเรื่องราวร้องเรียน ร้องทุกข์ โดยเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์ส่วนใหญ่มักจบด้วยการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์ ซึ่งสามารถช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี ลดความขัดแย้งระหว่างคูกรณี ในหลายระดับ แต่ทั้งนี้กระบวนการในการดำเนินการเรื่องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็เป็นสิ่งสำคัญ ปัจจุบันศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข กำลังพัฒนาให้เป็นไปตามมาตรฐานของ “ศูนย์ราชการสะดวก (Government Easy Contact Center: GECC)” ที่ทำหน้าที่ให้คำแนะนำ และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ให้เกิดการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ และการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนที่เดินทางมาติดต่อราชการกับหน่วยงานของรัฐ

ในขั้นตอนกระบวนการของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของอำเภอสันติสุข ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาและอุปสรรค เนื่องจากไม่มีขั้นตอนเยอะเหมือนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง อาจเป็นเพราะผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญากำหนดไว้แค่ นายอำเภอหรือปลัดอำเภอ ซึ่งอำเภอสามารถบริหารจัดการเวลาของผู้ไกล่เกลี่ยได้”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3 กล่าวว่า “กระบวนการการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอสันติสุข มีขั้นตอนที่เป็นไปตามกฎหมาย โดยศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข เป็นหน่วยในการดำเนินการตั้งแต่ขั้นตอนการรับเรื่องจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุขนั้น มีเจ้าหน้าที่รับเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์ จำนวน 1 คน ซึ่งรับเรื่องผ่านช่องทางได้หลายช่องทาง ในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จะรับเรื่องผ่านช่องทางหลายช่องทาง ได้แก่ 1) คูพิพาทยื่นความประสงค์ด้วยตนเอง ณ ที่ว่าการ



อำเภอ 2) คูปิพาทยื่นคำร้องผ่านทางไปรษณีย์ 3) คูปิพาทแจ้งด้วยวาจา ณ ที่ว่าการอำเภอ 4) คูปิพาทแจ้งด้วยวาจาทางโทรศัพท์ และ 5) คูปิพาทแจ้งผ่านช่องทางออนไลน์ เมื่อเจ้าหน้าที่ได้รับคำร้องหรือการแจ้งความประสงค์ของคูปิพาท แล้วจะทำการตรวจสอบคำร้องและเอกสารที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งจัดลำดับคำร้อง และเสนอไปยังปลัดอำเภอที่รับผิดชอบ ตรวจสอบอีกครั้ง ก่อนเสนอไปยังนายอำเภอ และดำเนินการตามขั้นตอนตามกฎหมายต่อไป แต่ในส่วนของการปฏิบัติงานจริงนั้นมีบุคลากรไม่เพียงพอกับงานซึ่งศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุขมีผู้ปฏิบัติงานจำนวน 2 คน ได้แก่ ปลัดอำเภอ จำนวน 1 คน และเจ้าหน้าที่ปกครอง จำนวน 1 คน ซึ่งจะต้องรับผิดชอบภารกิจของศูนย์ดำรงธรรมในหลายด้าน มิใช่เฉพาะด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพียงอย่างเดียว ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ จึงมีความต้องการให้มีการจัดสรรบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุขเพิ่มขึ้น ประกอบกับเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุขนั้น ยังขาดความรู้และทักษะด้านกฎหมาย และยังไม่เคยผ่านการอบรมเรื่องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาก่อน

ในส่วนของการขอพิพาททางอาญากระบวนการไกล่เกลี่ยตั้งแต่การรับเรื่องจนถึงสิ้นสุดการไกล่เกลี่ยไม่พบปัญหาและอุปสรรค ไม่มีขั้นตอนใดให้เกิดความล่าช้า”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4 กล่าวว่า “จากการปฏิบัติหน้าที่ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ มีดังนี้

ในขั้นตอนการรับแจ้ง/คำร้อง ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข ได้อำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนโดยเปิดรับแจ้ง/คำร้อง หลายช่องทาง ได้แก่ 1) คูปิพาทยื่นความประสงค์ด้วยตนเอง ณ ที่ว่าการอำเภอ 2) คูปิพาทยื่นคำร้องผ่านทางไปรษณีย์ 3) คูปิพาทแจ้งด้วยวาจา ณ ที่ว่าการอำเภอ 4) คูปิพาทแจ้งด้วยวาจาทางโทรศัพท์ และ 5) คูปิพาทแจ้งผ่านช่องทางออนไลน์ แต่มีเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่เพียง 1 คน ทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินการ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่หลายภารกิจ

ขั้นตอนการสอบถามความสมัครใจไปยังคู่กรณี ปัญหาที่พบคือ ไม่สามารถติดต่อคู่กรณีได้ หรือคู่กรณีไม่ตอบกลับ หรือตอบกลับล่าช้า หรือคู่กรณีไม่สมัครใจยินยอม

ขั้นตอนของการประชุมผู้ไกล่เกลี่ย ปัญหาที่พบคือ กรณีคูปิพาทคัดเลือกผู้ไกล่เกลี่ยแล้วผู้ไกล่เกลี่ยที่คูปิพาทเลือกไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ต้องมีการคัดเลือกผู้ไกล่เกลี่ยใหม่ หรือผู้ไกล่เกลี่ยไม่สามารถมาเข้าร่วมประชุมพร้อมกันในวันนัดได้

ในส่วนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาส่วนใหญ่จะใช้เวลาไม่นาน และเสร็จสิ้นเร็วกว่าข้อพิพาททางแพ่งเนื่องจากมีขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยากเหมือนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง

และผู้ไกล่เกลี่ยก็กำหนดเฉพาะนายอำเภอหรือปลัดอำเภอ จึงสามารถพูดคุยและบริหารจัดการเรื่องผู้ไกล่เกลี่ย วันเวลาไกล่เกลี่ยได้อย่างรวดเร็ว”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5 กล่าวว่า “กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของอำเภอ มีกระบวนการขั้นตอนที่ชัดเจน แต่ค่อนข้างจะยุ่งยากและใช้เวลานานโดยเฉพาะขั้นตอนการนัดประชุมผู้ไกล่เกลี่ย หลายครั้งที่ผู้ไกล่เกลี่ยมักมีเวลาว่างไม่ตรงกัน การสอบถามความยินยอมของผู้ไกล่เกลี่ยควรสอบถามทางโทรศัพท์ในวันที่มีการเลือกผู้ไกล่เกลี่ยก่อนเพื่อความสะดวกรวดเร็ว หากผู้ไกล่เกลี่ยรายใดไม่ว่างก็สามารถเปลี่ยนได้ทันที และสามารถกำหนดวันนัดประชุมผู้ไกล่เกลี่ยได้โดยผู้ไกล่เกลี่ยทุกคนสามารถเข้าร่วมประชุมได้ตรงกัน”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6 กล่าวว่า “กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ มีความเหมาะสมทั้งขั้นตอนการรับเรื่องจนถึงสิ้นสุดการไกล่เกลี่ย และระยะเวลาที่มีความเหมาะสม ไม่ยืดเยื้อ”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 8 กล่าวว่า “กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ สันติสุขมีความเหมาะสม แต่อยากให้มีขั้นตอนบางขั้นตอนสามารถทำผ่านช่องทางออนไลน์ได้ เช่น การนัดประชุมผู้ไกล่เกลี่ย อำเภอน่าจะส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องให้ผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับการคัดเลือกทุกคนก่อน เมื่อถึงวันนัดประชุมหากผู้ไกล่เกลี่ยไม่สามารถเข้าร่วมได้ก็สามารถประชุมผ่านช่องทางออนไลน์ได้”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 9 กล่าวว่า “อยากให้ลดขั้นตอนให้ผู้ไกล่เกลี่ย เป็นผู้พิจารณาการรับ/ไม่รับคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยให้ปลัดอำเภอหรือนายอำเภอ เป็นผู้พิจารณาตรวจสอบคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อลดระยะเวลา โดยการประชุมผู้ไกล่เกลี่ยอาจจะประชุมในวันเดียวกับวันไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยจัดประชุมก่อนเริ่มการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แต่ทั้งนี้ทางอำเภอต้องส่งหนังสือ เอกสารที่เกี่ยวข้องให้ผู้ไกล่เกลี่ยทุกคนทำความเข้าใจก่อน เพื่อลดขั้นตอนทำให้การไกล่เกลี่ยเกิดความรวดเร็วขึ้น”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 10 กล่าวว่า “กระบวนการไกล่เกลี่ยของอำเภอค่อนข้างยุ่งยากและใช้เวลานาน ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงมาไกล่เกลี่ยกับศูนย์ดำรงธรรมหมู่บ้าน ซึ่งมีขั้นตอนไม่ยุ่งยากและใช้เวลาไม่นานไม่ต้องรอคิว”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 14 กล่าวว่า “ข้อพิพาทที่เกิดในหมู่บ้าน มีมากแต่ส่วนใหญ่ก็จบลงด้วยการไกล่เกลี่ยในหมู่บ้านด้วยตนเอง เนื่องจากมีกระบวนการที่รวดเร็วกว่าอำเภอ ชาวบ้านไม่ต้องรอคิว ข้อพิพาทบางเรื่องไปลงพื้นที่ตรวจสอบ พูดคุยกันก็สามารถยุติเรื่องได้ทันที ชาวบ้านจึงเลือกที่จะมาไกล่เกลี่ยกับศูนย์ดำรงธรรมหมู่บ้านก่อน หากไม่สำเร็จก็ไปยื่นคำร้องที่อำเภอ เนื่องจากไม่อยากรอคิว และการไปติดต่อหน่วยงานของรัฐมีขั้นตอนหลายขั้นตอน”

### องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสัมภาษณ์

ประเด็นกระบวนการขั้นตอนของการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ พบว่า มีสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะจากผู้ให้ข้อมูลดังนี้

1. กระบวนการในการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุขในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งและข้อพิพาททางอาญา ได้ดำเนินขั้นตอนไปตามระเบียบกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัตินั้นอยู่ในอำนาจหน้าที่ของอำเภอในการบริหารจัดการบุคลากร รวมไปถึงเครื่องมือต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานโดยเน้นความสะดวกรวดเร็วการอำนวยความสะดวกแก่คู่กรณีศูนย์ดำรงธรรมอำเภอจึงต้องมีแนวทางการบริหารจัดการกระบวนการขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยคำนึงถึง ความสะดวกรวดเร็ว คำนึงถึงผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททุกเรื่อง ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุขต้องปรับโครงสร้าง กระบวนการขั้นตอน ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดความรวดเร็ว และเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

2. กระบวนการขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของอำเภอสันติสุข ได้ดำเนินการตามขั้นตอนตาม พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดินฯ 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 61/1 และ 61/3 และกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา 2553 ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาและอุปสรรค เนื่องจากไม่มีขั้นตอนเยอะเหมือนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง อาจเป็นเพราะผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญากำหนดไว้แค่ นายอำเภอหรือปลัดอำเภอ ซึ่งอำเภอสามารถบริหารจัดการเวลาของผู้ไกล่เกลี่ยได้

3. ปัญหาอุปสรรคด้านบุคลากรที่ไม่เพียงพอกับงาน และบุคลากรยังต้องรับผิดชอบภารกิจของศูนย์ดำรงธรรมในหลายด้าน มิใช่เฉพาะด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพียงอย่างเดียว ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ จึงมีความต้องการให้มีการจัดสรรบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุขเพิ่มขึ้น ประกอบกับเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุขนั้น ยังขาดความรู้และทักษะด้านกฎหมาย และยังไม่เคยผ่านการอบรมเรื่องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาก่อน

4. ขั้นตอนการสอบถามความสมัครใจไปยังคู่กรณี ปัญหาที่พบคือ ไม่สามารถติดต่อคู่กรณีได้ หรือคู่กรณีไม่ตอบกลับ หรือตอบกลับล่าช้า หรือคู่กรณีไม่สมัครใจยินยอม

5. ขั้นตอนของการประชุมผู้ไกล่เกลี่ย ปัญหาที่พบคือ กรณีคู่พิพาทคัดเลือกผู้ไกล่เกลี่ยแล้วผู้ไกล่เกลี่ยที่คู่พิพาทเลือกไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ต้องมีการคัดเลือกผู้ไกล่เกลี่ยใหม่ หรือผู้ไกล่เกลี่ยไม่สามารถมาเข้าร่วมประชุมพร้อมกันในวันนัดได้

6. ขั้นตอนการประชุมผู้ไกล่เกลี่ยและให้ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้พิจารณาการรับ/ไม่รับคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยหลายคนเห็นว่าเป็นขั้นตอนที่เกินความจำเป็นโดยเสนอให้

ปลัดอำเภอหรือนายอำเภอ เป็นผู้พิจารณาตรวจสอบคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อลดระยะเวลา และการประชุมผู้ไกล่เกลี่ยอาจจะประชุมในวันเดียวกับวันไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยจัดประชุมก่อนเริ่มการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแต่ทั้งนี้ทางอำเภอต้องส่งหนังสือเอกสารที่เกี่ยวข้องให้ผู้ไกล่เกลี่ยทุกคนทำความเข้าใจก่อน เพื่อลดขั้นตอนทำให้การไกล่เกลี่ยเกิดความรวดเร็วขึ้น

### ประเด็นความสำเร็จของการไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข

ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2557-2566 มีสถิติการไกล่เกลี่ยทั้งหมด 111 เรื่อง ดำเนินการไกล่เกลี่ยสำเร็จ จำนวน 95 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 85.58 ดังตาราง 9

ตาราง 9 สถิติการไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2557- พ.ศ. 2566

ที่	ประเภท	ปี พ.ศ.										
		2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566	รวม
1	การกู้ยืมเงิน			20	3	6	3				1	33
2	ที่ดิน		2		2	1	5		3	6		19
3	ผิดสัญญา				7	4	2		1			14
4	ครอบครัว		2			1		1				4
5	มรดก						2	2	2			6
6	อาญา	1							1			2
7	ร้องเรียนร้องทุกข์ทั่วไป	5			6	9	5	4	2	1	1	33
<b>รวมทั้งสิ้น</b>		<b>6</b>	<b>4</b>	<b>20</b>	<b>18</b>	<b>21</b>	<b>17</b>	<b>7</b>	<b>9</b>	<b>7</b>	<b>2</b>	<b>111</b>
<b>จำหน่ายเรื่อง</b>		<b>1</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>0</b>	<b>16</b>
<b>ดำเนินการสำเร็จ</b>		<b>5</b>	<b>3</b>	<b>18</b>	<b>15</b>	<b>17</b>	<b>16</b>	<b>6</b>	<b>8</b>	<b>5</b>	<b>2</b>	<b>95</b>
<b>สำเร็จคิดเป็นร้อยละ</b>		<b>83.33</b>	<b>75</b>	<b>90</b>	<b>83.33</b>	<b>80.95</b>	<b>94.11</b>	<b>85.71</b>	<b>88.88</b>	<b>71.42</b>	<b>100</b>	<b>85.58</b>

ที่มา: ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ข้อมูล ณ วันที่ 29 สิงหาคม 2566

## ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

### 1. ปัจจัยที่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุขประสบความสำเร็จ ถึงร้อยละ 85.58

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 กล่าวว่า “ผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุขค่อนข้างเป็นที่น่าพอใจ ปัจจัยที่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประสบความสำเร็จ คิดว่าน่าจะเกิดจากปัจจัยทางด้านบุคลากร ซึ่งได้แก่การให้ความร่วมมือของคู่พิพาท คณะผู้ทำการไกล่เกลี่ย ผู้ปฏิบัติหน้าที่ของศูนย์ดำรงธรรม และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยที่มักจะประสบความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมากที่สุด คือ การกู้ยืมเงิน เนื่องจากอำเภอสันติสุขเป็นอำเภอขนาดเล็ก ข้อพิพาทที่เกี่ยวกับการกู้ยืมเงินส่วนใหญ่จึงไม่ใช่จำนวนเงินที่มาก ทำให้คู่กรณีสามารถไกล่เกลี่ยขอผ่อนชำระกันได้ ข้อพิพาทที่มีมากที่สุดรองจากการกู้ยืมเงิน คือ ข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดิน เช่น ข้อพิพาทที่ดินระหว่างเอกชน กับรัฐ, ข้อพิพาทที่ดินระหว่างเอกชนกับเอกชน, เอกสารสิทธิ, ถูกปิดกั้นเส้นทาง, การบุกรุกที่ดินทั้งเอกชน และที่สาธารณะ และปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับที่ดิน ทางอำเภอก็มีแนวทางปฏิบัติกรณีเรื่องที่ชัดเจน เช่น กรณีเป็นเรื่องพิพาทที่ดินระหว่างประชาชนกับประชาชน เอกชนกับเอกชน เมื่อเจ้าหน้าที่ได้ทำการไกล่เกลี่ยแล้ว ไม่ว่าจะผลการไกล่เกลี่ยเป็นอย่างไรให้ถือเป็นข้อยุติ แม้บางครั้งคู่กรณีจะไม่ยอมรับผลการไกล่เกลี่ย และนำเรื่องร้องเรียนดังกล่าวไปฟ้องศาลยุติธรรม กรณีเป็นเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดิน การรื้อกล้าแนวเขต หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อกฎหมายหรือเรื่องที่ไม่สามารถแก้ไขได้อย่างสิ้นเชิง ให้ถือเป็นข้อยุติ แม้จะไม่สามารถหาข้อยุติให้กับคู่กรณีได้ แต่ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอก็สามารถเป็นหน่วยงานในการประสานงานกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการตามกฎหมาย และติดตามผลการดำเนินการให้แก่คู่กรณีจนกว่าจะสามารถหาข้อยุติได้ และอีกปัจจัยที่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอประสบความสำเร็จโดยเฉพาะข้อพิพาททางแพ่งนั้นเนื่องจาก สภาพบังคับของสัญญาประนีประนอมยอมความของอำเภอนั้นมีสภาพบังคับเสมือนสัญญาอนุโตตุลาการตาม พ.ร.บ. อนุญาโตตุลาการ พ.ศ.2545 หากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการให้ศาลออกคำสั่งบังคับตามสัญญาประนีประนอมดังกล่าว จึงทำให้คู่กรณีมีความเชื่อมั่นในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของอำเภอ”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2 กล่าวว่า “ปัจจัยที่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุขประสบความสำเร็จนั้น นอกจากตัวผู้ไกล่เกลี่ยและคู่กรณีแล้ว คิดว่าเกิดจากปัจจัยในด้านการบริหารงานของอำเภอ เนื่องจากผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้นให้ความสำคัญกับการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอเพราะเป็นหนึ่งใน



ในตัวชี้วัดการปฏิบัติงานของที่ทำการปกครองอำเภอด้วย โดยผู้บังคับบัญชาจะติดตาม สอดส่อง และตรวจสอบการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง หากพบข้อผิดพลาด ปัญหาอุปสรรค ก็ร่วมกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทำการแก้ไขทันที มิใช่ผลักเป็นภาระของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติฝ่ายเดียว และนอกจากนี้ยังสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอด้วย แต่ในขณะเดียวกันหากเกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติหน้าที่ก็มีบทลงโทษอย่างเคร่งครัด และเหมาะสม และปัจจัยสำคัญที่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข ประสบความสำเร็จ คือ แหล่งข้อมูลที่สำคัญในพื้นที่ เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นในพื้นที่ผู้นำท้องที่ จะต้องรายงานผลการปฏิบัติงานมายังอำเภอทุกครั้ง ในเรื่องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นในหมู่บ้านหรือมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระดับหมู่บ้านไม่ว่าจะสามารถยุติได้หรือไม่ หมู่บ้านจะต้องรายงานผลการปฏิบัติงานมายังอำเภอทุกครั้ง เพื่อรวบรวมเป็นสถิติ ข้อมูลในระดับอำเภอ อำเภอจึงสามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นได้”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3 กล่าวว่า “ในฐานะที่ข้าพเจ้าปฏิบัติหน้าที่ปลัดอำเภอ ผู้รับผิดชอบศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ข้าฯ คิดว่า ปัจจัยที่ทำให้การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จนั้น เกิดจาก ประสบการณ์ของผู้ไกล่เกลี่ย และผู้ปฏิบัติงานศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข มีการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสถิติของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททุกเรื่อง ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสามารถนำมาใช้ประกอบการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในเรื่องอื่น ๆ ได้รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ก็ส่งผลให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการไกล่เกลี่ย และสามารถตกลงกันได้ ประกอบกับ อำเภอสันติสุขมีข้อพิพาทที่ประสบความสำเร็จหลายเรื่อง ที่สามารถยุติและสามารถบังคับได้จริง โดยที่คู่กรณีไม่จำเป็นต้องไปใช้สิทธิทางศาล ในการฟ้องร้อง หรือใช้วิธีการอื่น ตัวอย่าง ข้อพิพาทเมื่อปี พ.ศ. 2564 เป็นข้อพิพาททางแพ่ง เกี่ยวกับการเรียกค่าเสียหายจากคดีละเมิด จำนวน 1 เรื่อง ทุนทรัพย์ไม่เกิน 200,000 บาท (ขณะนั้นยังไม่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดทุนทรัพย์การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่งอื่น พ.ศ. 2565) ซึ่งได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและมีการตกลงโดยทำสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างคู่พิพาท ต่อมา คู่กรณีไม่ปฏิบัติตามสัญญา คู่กรณีฝ่ายที่เสียหายจึงได้ยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการที่มีเขตอำนาจรับผิดชอบในท้องที่อำเภอที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และพนักงานอัยการได้ดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจ เพื่อให้ออกคำสั่งบังคับให้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าว และได้มีการปฏิบัติตามจนยุติข้อพิพาทแล้ว โดยศูนย์ดำรงธรรมอำเภอได้ดำเนินการติดตามและประสานงานให้คู่กรณีในทุกขั้นตอน แม้ว่าจะเสร็จสิ้นกระบวนการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมไปแล้ว”



ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4 กล่าวว่า “ข้าพเจ้าคิดว่าปัจจัยที่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาของอำเภอประสบความสำเร็จ คือ ความยินยอมของคู่กรณี ถ้าคู่กรณียินยอมทั้งสองฝ่ายโอกาสที่จะสามารถพูดคุยตกลงหาทางออกร่วมกันย่อมมีโอกาสสูงที่จะหาข้อยุติได้ มีข้อพิพาทหลายเรื่องที่คู่กรณีมีความประสงค์จะไกล่เกลี่ย เนื่องจากไม่อยากเสียเวลาเสียเงินในการฟ้องร้องคดี บางรายมีฐานะยากจน หรือไม่สะดวกที่จะเดินทางไปดำเนินการวิธีอื่นได้ แต่หากคู่กรณีไม่ยินยอมเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยก็ไม่สามารถหาข้อยุติได้ ข้าพเจ้าอยากให้มีกฎหมายที่สามารถบังคับคู่กรณีให้มาชี้แจงเหตุผลในการไม่ยินยอมเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5 กล่าวว่า “ในฐานะที่ข้าพเจ้าปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ย ที่ปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยในพื้นที่อำเภอสันติสุขหลายเรื่อง ข้าพเจ้าคิดว่าคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จ ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น สิ่งสำคัญคือความเป็นกลางของผู้ไกล่เกลี่ย ความมุ่งมั่นจะทำให้คู่พิพาทตกลงหาข้อยุติร่วมกันได้ ความรู้และประสบการณ์ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จ ข้าพเจ้าเห็นว่า ควรมีการประชุม อบรม และให้ความรู้แก่ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของอำเภอ ทั้งในเรื่องข้อกฎหมายตลอดจน ความรู้เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย จิตวิทยาในการไกล่เกลี่ย และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะช่วยให้สามารถพัฒนาผู้ไกล่เกลี่ยให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6 กล่าวว่า “ผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ข้าพเจ้าเคยปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้าพเจ้าค่อนข้างพึงพอใจ การประสานงานกับเจ้าหน้าที่การอำนวยความสะดวกของเจ้าหน้าที่ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ข้าพเจ้าเห็นว่า ปัจจัยที่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข ประสบความสำเร็จ มีหลายองค์ประกอบทั้งการติดต่อประสานงาน การอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ แก่คู่กรณีและผู้ไกล่เกลี่ย ทั้งผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ประธานผู้ไกล่เกลี่ยที่สามารถ แก่ไซสถานการณ์เมื่อเกิดปัญหา และแม้กระทั่งตัวผู้ไกล่เกลี่ยเอง แต่ทั้งนี้ข้าพเจ้าคิดว่า อำเภอควรจะมีการประชุมผู้ไกล่เกลี่ยเพื่อสรุปผลการดำเนินงานทุกเดือน รวมทั้งมีการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นประจำด้วย”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 9 กล่าวว่า “ในฐานะที่ข้าพเจ้าเคยปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ย ข้าพเจ้าเห็นว่า ปัจจัยที่ทำให้การไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสำเร็จ เนื่องจาก อำเภอเป็นหน่วยงานของรัฐ จึงสามารถติดต่อประสานกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ เนื่องจากมีความน่าเชื่อถือมากกว่า”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 10 กล่าวว่า “ในฐานะที่ข้าพเจ้าดำรงตำแหน่งกำนัน ซึ่งมีความใกล้ชิดกับชาวบ้าน และจากประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งในระดับหมู่บ้าน ระดับอำเภอ และร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ข้าพเจ้าเห็นว่า เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น ชาวบ้านส่วนใหญ่จะเลือกไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้าน เนื่องจาก มีขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยากและรวดเร็ว เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นชาวบ้านจะมีความกังวลใจ อยากหาข้อยุติโดยเร็ว ส่วนใหญ่จึงมาปรึกษาผู้นำหมู่บ้านเพื่อหาข้อยุติ หากคู่กรณีเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกัน หรือในอำเภอเดียวกัน ก็จะสามารถไกล่เกลี่ยได้อย่างรวดเร็วเนื่องจาก ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นคนในพื้นที่ ส่วนใหญ่จะรู้จักคู่กรณีและปัญหาของคู่กรณีเป็นอย่างดี การไกล่เกลี่ยส่วนใหญ่จะจบในนัดเดียว จึงไม่ต้องรอคิวนาน การนัดหมายก็สามารถทำได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากไม่ต้องรอผู้ไกล่เกลี่ย เมื่อคู่พิพาทมาครบ คณะกรรมการหมู่บ้านครบ ก็สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ทันที และสถานที่ไกล่เกลี่ยส่วนใหญ่คือ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน แต่ข้อเสียของการไกล่เกลี่ยโดยคณะกรรมการหมู่บ้านหรือศูนย์ดำรงธรรมหมู่บ้านนั้นมีข้อเสีย คือ เมื่อคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามก็ไม่สามารถบังคับได้ ซึ่งแตกต่างจากการไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอที่สามารถบังคับได้”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 12 กล่าวว่า “ปัจจัยที่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอประสบความสำเร็จ ส่วนหนึ่งมาจากกรณีข้อพิพาทที่ได้ทำการไกล่เกลี่ยระดับหมู่บ้านโดยคณะกรรมการหมู่บ้านที่ได้มีการพูดคุยไกล่เกลี่ยกันไปแล้ว แต่คู่กรณีไม่ปฏิบัติตาม ทำให้ต้องไปไกล่เกลี่ยในระดับอำเภออีกครั้ง เมื่อเกิดกรณีดังกล่าวจึงทำให้การไกล่เกลี่ยในระดับอำเภอประสบความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพมากกว่า”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 13 กล่าวว่า “ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุขส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จ ข้าพเจ้าเห็นว่า เกิดจากความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่และผู้ไกล่เกลี่ยที่มีประสบการณ์ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นอดีตข้าราชการ อดีตผู้นำหมู่บ้านที่มีประสบการณ์ และรู้จักข้อมูลในพื้นที่เป็นอย่างดี ”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 16 กล่าวว่า “ข้าพเจ้าคิดว่าปัจจัยที่ทำให้การไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุขประสบความสำเร็จ คือ ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอเป็นหน่วยงานของรัฐและมีผู้ปฏิบัติหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถมากกว่า การไกล่เกลี่ยในระดับหมู่บ้าน ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือมากกว่า นอกจากนี้ผู้ทำหน้าที่เป็นประธานการไกล่เกลี่ย คือ นายอำเภอ และปลัดอำเภอ ทำให้คู่กรณีมีความเชื่อมั่นจึงสามารถหาข้อยุติร่วมกันได้”

## องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสัมภาษณ์

ประเด็นปัจจัยที่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรม อำเภอสันติสุข ประสบความสำเร็จ ได้แก่

1. ปัจจัยทางด้านบุคลากร การให้ความร่วมมือของคู่พิพาทความยินยอม ความตั้งใจ ในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยของคู่พิพาท ประสบการณ์ ความรู้ความสามารถและทักษะ ของคณะผู้ทำการไกล่เกลี่ย

2. ปัจจัยในด้านการบริหารงานของอำเภอ เนื่องจากผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้น ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอเพราะเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดการปฏิบัติงานของที่ทำการปกครองอำเภอด้วย โดยผู้บังคับบัญชาจะติดตาม สอดส่อง และตรวจสอบการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง หากพบข้อผิดพลาด ปัญหาอุปสรรค ก็ร่วมกับเจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงานทำการแก้ไขทันที มิใช่ผลักเป็นภาระของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติฝ่ายเดียว และนอกจากนี้ ยังสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอด้วย แต่ในขณะเดียวกัน หากเกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติหน้าที่ก็มีบทลงโทษอย่างเคร่งครัดและเหมาะสม

3. ปัจจัยสำคัญด้าน แหล่งข้อมูลที่สำคัญในพื้นที่ เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นในพื้นที่ ผู้นำท้องที่ที่จะต้องรายงานผลการปฏิบัติงานมายังอำเภอทุกครั้ง ในเรื่องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นในหมู่บ้านหรือมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระดับหมู่บ้านไม่ว่าจะสามารถยุติ ได้หรือไม่ หมู่บ้านจะต้องรายงานผลการปฏิบัติงานมายังอำเภอทุกครั้ง เพื่อรวบรวมเป็น สถิติ ข้อมูล ในระดับอำเภอ อำเภอจึงสามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นได้

4. ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ส่งผลให้ ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการไกล่เกลี่ย และสามารถตกลงกันได้ ประกอบกับ อำเภอสันติสุขมีข้อพิพาทที่ประสบความสำเร็จหลายเรื่อง ที่สามารถยุติและสามารถบังคับได้จริง โดยที่คู่กรณีไม่จำเป็นต้องไปใช้สิทธิทางศาลในการฟ้องร้อง หรือใช้วิธีการอื่น โดยศูนย์ดำรงธรรม อำเภอ ได้ดำเนินการติดตามและประสานงานให้คู่กรณีในทุกขั้นตอน แม้ว่า จะเสร็จสิ้น กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมไปแล้ว

5. การให้บริการของเจ้าหน้าที่ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ การติดต่อประสานงาน การอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ แก่คู่กรณีและผู้ไกล่เกลี่ย

**2. ปัจจัยที่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมไม่ประสบความสำเร็จ** ซึ่งต้องจำหน่ายเรื่องออกจากสารบบ จำนวน 16 เรื่อง ซึ่งเป็นคดีร้อยละ 14.41 จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ จำนวน 4 คน ผู้ไกล่เกลี่ย จำนวน 5 คน พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 กล่าวว่า “ปัจจัยที่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข ไม่ประสบความสำเร็จส่วนใหญ่เกิดจาก คู่กรณี ไม่ยินยอมเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย คู่กรณีไม่มีความเชื่อมั่นในกระบวนการไกล่เกลี่ย และบางส่วนเกิดจากทักษะ และความรู้ความสามารถของตัวผู้ไกล่เกลี่ย หรือเกิดจากการที่เจ้าหน้าที่ขาดทักษะ ความรู้ เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตลอดจนข้อกฎหมาย ทำให้ไม่สามารถสื่อสารกับคู่กรณีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้คู่กรณีเกิดความไม่เชื่อมั่น และปัจจัยอีกส่วนหนึ่งคือ ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอมุ่งภารกิจในหลายด้านนอกจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จึงทำให้บางครั้งเจ้าหน้าที่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2 กล่าวว่า “ข้าพเจ้าเห็นว่า ปัจจัยที่ทำให้การไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุขไม่ประสบความสำเร็จ บางส่วนเกิดจากตัวคู่กรณีที่ไม่สามารถตกลงกันได้ และข้อพิพาทบางเรื่องก็ไม่สามารถหาข้อยุติได้ และปัจจัยด้าน ความรู้ความสามารถ และทักษะของผู้ไกล่เกลี่ยก็มีส่วนเนื่องจาก ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในพื้นที่มีหลากหลาย ผู้ไกล่เกลี่ยบางคนก็คู่กรณีเสียก่อนไม่ได้มีความเชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาททุกเรื่อง บางคนอาจไม่เคยมีประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเรื่องใดเรื่องหนึ่งมาก่อน และนอกจากนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยที่ขึ้นบัญชี ไม่ได้รับการอบรมเพื่อพัฒนาทักษะและความรู้ความสามารถด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาเป็นเวลานาน บางคนก็ไม่เคยได้รับการอบรมมาก่อน ประกอบกับบัญชีผู้ไกล่เกลี่ยของอำเภอไม่มีการปรับปรุงมาเป็นเวลานาน และผู้ไกล่เกลี่ยก็มีจำนวนน้อยลง ”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3 กล่าวว่า “ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นปลัดอำเภอที่รับผิดชอบศูนย์ดำรงธรรมอำเภอโดยตรง ข้าพเจ้าเห็นว่า ปัจจัยที่ทำให้การไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข ไม่ประสบความสำเร็จ ส่วนใหญ่เกิดจากความไม่ยินยอมของคู่กรณี ข้าพเจ้าเห็นว่า อยากให้มีการเพิ่มอำนาจของศูนย์ดำรงธรรม ในการเรียกให้คู่กรณีอีกฝ่ายมาเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจก่อนเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และควรมีการกำหนดมาตรการหรือบทลงโทษสำหรับคู่กรณีที่จงใจไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย เนื่องจากต้องการให้คู่กรณีเสียเปรียบ

และปัจจัยอีกปัจจัยหนึ่ง เกิดจากความไม่พร้อมด้านบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งบุคลากรที่รับผิดชอบศูนย์ดำรงธรรมอำเภอต้องรับผิดชอบส่วนงานอื่นด้วย บางครั้งเมื่อมี

เรื่องใกล้เคียงหลายเรื่องพร้อมกันทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการ ข้อพิพาททุกเรื่องได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับมีการเปลี่ยนแปลงบุคลากรบ่อยครั้ง เนื่องจากมีการโยกย้ายตำแหน่งบ่อยครั้ง โดยเฉพาะตำแหน่งปลัดอำเภอ ทำให้ไม่มีความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4 กล่าวว่า “จากการปฏิบัติหน้าที่ ในศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข การใกล้เคียงข้อพิพาทส่วนใหญ่สามารถหาข้อยุติได้ แต่ก็มีบางส่วนที่ไม่สามารถใกล้เคียงได้ ส่วนใหญ่เกิดจากตัวคู่กรณี คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์เข้าสู่กระบวนการใกล้เคียง บางกรณีไม่สามารถหาข้อยุติได้เนื่องจากความต้องการของแต่ละฝ่ายไม่ตรงกัน หรือคู่กรณีบางรายไม่มีความเชื่อมั่นในตัวผู้ใกล้เคียง ”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5-9 กล่าวว่า “ในฐานะที่ ปฏิบัติหน้าที่ผู้ใกล้เคียงของอำเภอหลายครั้ง มีบางกรณีที่ไม่สามารถใกล้เคียงได้ เนื่องจาก ความต้องการของคู่กรณีไม่ตรงกัน จึงไม่สามารถหาข้อยุติได้ บางส่วนเกิดจากข้อพิพาทบางเรื่องไม่สามารถหาข้อยุติโดยการใกล้เคียงได้ และปัจจัยที่สำคัญอีกด้านหนึ่ง คือ ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ของตัวผู้ใกล้เคียงเอง ผู้ใกล้เคียงบางราย ที่สมัครเป็นผู้ใกล้เคียงของอำเภอ ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้และทักษะด้านกฎหมาย อาศัยจากประสบการณ์การทำงานในพื้นที่ และข้อพิพาทบางเรื่องผู้ใกล้เคียงก็ไม่มีเวลาศึกษา ประกอบกับไม่เคยได้รับการอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการใกล้เคียงข้อพิพาท ทำให้บางครั้งไม่สามารถหาข้อยุติให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้”

### **องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสัมภาษณ์**

ประเด็นปัจจัยที่ทำให้การใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข ไม่ประสบความสำเร็จ ได้แก่

1. คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยินยอม หรือไม่สามารถมาใกล้เคียงข้อพิพาทได้ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลว่า เสนอแนวทางอยากให้มีการเพิ่มอำนาจของศูนย์ดำรงธรรม ในการเรียกให้คู่กรณีอีกฝ่ายมาเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจก่อนเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาท และควรมีการกำหนดมาตรการหรือบทลงโทษสำหรับคู่กรณีที่จงใจไม่เข้าสู่กระบวนการใกล้เคียง เนื่องจากต้องการให้คู่กรณีเสียเปรียบ

2. คู่กรณีไม่สามารถตกลงกันหาข้อยุติร่วมกันได้ ส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาด้านทักษะและความเชี่ยวชาญของผู้ใกล้เคียง เนื่องจากผู้ใกล้เคียงที่ขึ้นบัญชีของอำเภอสันติสุขส่วนใหญ่ไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับความรู้ด้านการใกล้เคียงข้อพิพาท และไม่มีความรู้ด้านกฎหมาย ประกอบกับ อำเภอไม่มีการปรับปรุงบัญชีผู้ใกล้เคียงมาเป็นเวลานาน และผู้ใกล้เคียงที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้จริงก็มีจำนวนน้อย

3. ข้อพิพาทบางเรื่องไม่สามารถยุติได้ด้วยการใกล้เคียงข้อพิพาท



4. ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุขมีผู้ปฏิบัติงานจำนวน 2 คน ได้แก่ ปลัดอำเภอ จำนวน 1 คน และเจ้าหน้าที่ปกครอง จำนวน 1 คน ซึ่งต้องรับผิดชอบภารกิจของศูนย์ดำรงธรรม ในหลายด้าน มิใช่เฉพาะด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพียงอย่างเดียว ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ขาดความรู้ ทักษะด้านกฎหมาย และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท





## บทที่ 5

### บทสรุปและข้อเสนอแนะ

#### บทสรุป

#### ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดของกฎหมาย

##### 1. ผู้ไกล่เกลี่ย

ตามหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของกฎหมายของฝ่ายปกครอง มีข้อจำกัดเรื่องคุณสมบัติ ได้แก่ เรื่องอายุของผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งต้องไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์ในวันสมัคร และต้องมีภูมิลำเนาในเขตอำเภอที่สมัคร นอกจากนี้ยังมีลักษณะต้องห้าม คือ ต้องไม่เป็นข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ และต้องไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกรรมการหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นซึ่งรับผิดชอบการบริหารพรรคการเมืองที่ปรึกษาในพรรคการเมือง ประกอบกับผู้ไกล่เกลี่ยมีลักษณะเป็นคณะ ซึ่งประกอบด้วย ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ย คือ นายอำเภอ พนักงานอัยการประจำจังหวัดหรือปลัดอำเภอที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งคู่พิพาทจะเลือกผู้ไกล่เกลี่ยของตนและร่วมกันเลือกประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ย โดยเลือกจากบัญชีรายชื่อที่อำเภอได้จัดทำบัญชีและประกาศไว้แล้ว ซึ่งมักจะเกิดปัญหาเรื่องความพร้อมและเวลาของผู้ไกล่เกลี่ยหากมีข้อพิพาทหลายเรื่อง ผู้ไกล่เกลี่ยอาจไม่เพียงพอทำให้เกิดความล่าช้าได้

ส่วน พ.ร.บ. ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 นั้นมีข้อดี คือ ไม่ได้กำหนดเรื่องอายุหรือข้อจำกัด ในเรื่องภูมิลำเนา ทั้งข้าราชการเจ้าหน้าที่ของรัฐก็สามารถเป็นผู้ไกล่เกลี่ยได้ และผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ รับรอง ซึ่งมีข้อดี คือ คุณสมบัติของ ผู้ไกล่เกลี่ยดังกล่าวจะทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความน่าเชื่อถือ เนื่องจากความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของผู้ไกล่เกลี่ย ถือเป็นสิ่งที่สำคัญ การแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยสามารถแต่งตั้งคนเดียวหรือหลายคนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยก็ได้ ซึ่งมีข้อดี คือ เกิดความสะดวกรวดเร็ว สามารถไกล่เกลี่ยได้หลายเรื่อง เนื่องจากมีผู้ไกล่เกลี่ยเพียง 1 คนก็สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้

ในส่วนของคดีอาญานั้น หลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของกฎหมายของฝ่ายปกครอง ผู้ไกล่เกลี่ยถูกกำหนดให้เฉพาะนายอำเภอหรือปลัดอำเภอเท่านั้น ผู้เสียหายไม่มีสิทธิเลือกผู้ไกล่เกลี่ยได้ ในความเป็นจริงนั้นโดยส่วนใหญ่ปลัดอำเภอจะทำหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยเนื่องจากมีการไกล่เกลี่ยเป็นจำนวนมาก นายอำเภอก็มักจะมอบหมายให้ปลัดอำเภอเป็นผู้ดูแลการไกล่เกลี่ย โดยเฉพาะอำเภอขนาดเล็กจะมีบุคลากรน้อย ปลัดอำเภอส่วนใหญ่ไม่มีคุณวุฒิ

ทางด้านนิติศาสตร์ และไม่เคยผ่านการอบรมด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาก่อน จึงทำให้ คู่กรณีเกิดความไม่มั่นใจตัวของผู้ไกล่เกลี่ย แต่ทั้งนี้หากทางอำเภอจะทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ไปตามขอบเขตประเภทของข้อพิพาทและทุนทรัพย์ที่กำหนดไว้ใน พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 ก็สามารทำได้ แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ก็ยังติดปัญหาที่ว่า ในอำเภอสันติสุข ไม่มีผู้ใดได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขึ้นทะเบียน ผู้ไกล่เกลี่ย ตาม พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 ดังนั้น หากคู่พิพาทมีความประสงค์จะ ไกล่เกลี่ย ตามขั้นตอนและวิธีการที่กำหนดไว้ ตาม พ.ร.บ. ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 ก็จะต้อง ไปยื่นคำร้องต่อหน่วยงานของรัฐ หรือศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอื่นที่มีอำนาจ ซึ่งอยู่ต่างพื้นที่ ซึ่งก็จะเป็นการเสียเวลา และเสียงบประมาณในการต้องเดินทางไปยังต่างพื้นที่เพื่อขอเข้าสู่ กระบวนการไกล่เกลี่ยตาม พ.ร.บ. ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562

## 2. เงื่อนไขในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ที่มีทุนทรัพย์เกินกว่า 2,000,000 บาท จะไม่สามารถไกล่เกลี่ยตามหลักเกณฑ์ใน พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการแผ่นดินฯ 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 61/1 ประกอบกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งฯ 2553 และพระราชกฤษฎีกากำหนดทุนทรัพย์การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่งอื่น พ.ศ. 2565 (พ.ร.ฎ. กำหนดทุนทรัพย์ฯ พ.ศ. 2565) เนื่องจากไม่อยู่ในอำนาจของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ คู่กรณีจะต้องไปยื่นความประสงค์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ณ ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของหน่วยงานอื่นที่มีอำนาจ

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ตามกฎหมายของฝ่ายปกครอง ต้องเป็นความผิด ที่มีโทษทางอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกฎหมายอื่นที่เป็นความผิดอันยอมความได้ และมีใช้ความผิดเกี่ยวกับเพศ และข้อพิพาทนั้นเกิดขึ้นในเขตอำเภอนั้น โดย ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายยินยอมหรือแสดงความจำนงที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย มีข้อจำกัดมากกว่า ซึ่งหากเป็นความผิดลหุโทษ หรือความผิดโดยประมาท ก็จะไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้ ซึ่งในความเป็นจริงนั้น อำเภอสันติสุขเป็นอำเภอขนาดเล็ก มีประชากรประมาณ 15,000 คน อัตราการเกิดคดีอาญาส่วนใหญ่จะเป็นความผิดลหุโทษ และความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุขจึงไม่สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคดีอาญาลักษณะดังกล่าวได้ จากสถิติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ของอำเภอสันติสุข ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557- พ.ศ. 2565 จึงมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา เพียงจำนวน 2 เรื่อง ซึ่งล้วนเป็นความผิดอาญาอันยอมความได้ เห็นได้ว่า การระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยทางอาญานั้น จากข้อจำกัด ดังที่กล่าวมา ส่งผลให้ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จึงยังไม่ได้ช่วยระงับข้อพิพาทในพื้นที่มากนัก

### 3. สภาพบังคับของข้อสัญญา

กรณีข้อสัญญาที่ทำในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ของกฎหมายฝ่ายปกครองนั้น มีข้อดี คือ สามารถบังคับได้และเกิดประโยชน์ต่อผู้ไกล่เกลี่ยอย่างแท้จริง ซึ่งมีข้อดีเทียบเท่ากับ พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 ซึ่งในการบังคับตามข้อตกลงระดับข้อพิพาทมาตรา 32 ซึ่งเมื่อคู่กรณีฝ่ายหนึ่งเรียกร้องให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามข้อตกลงระดับข้อพิพาทแล้ว แต่คู่กรณีฝ่ายที่ถูกเรียกร้องนั้นไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงระดับข้อพิพาท คู่กรณีฝ่ายที่เรียกร้องอาจยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อให้บังคับตามข้อตกลงระดับข้อพิพาทได้ นอกจากนี้กฎหมายของฝ่ายปกครองนั้น มีข้อดี ในส่วนของระบบหน่วยงาน คือ พนักงานอัยการ ให้เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือประชาชนในการบังคับสัญญาประนีประนอมยอมความ โดยกำหนดให้พนักงานอัยการเป็นผู้ยื่นคำร้องต่อศาลในการบังคับผลให้เป็นไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความ มากกว่าการบังคับตามบันทึกข้อตกลงระดับข้อพิพาท ตาม พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 ซึ่งมีได้กำหนดให้คู่กรณีสามารถยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการที่มีเขตอำนาจรับผิดชอบในท้องที่อำเภอที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทำให้คู่กรณีฝ่ายที่ต้องเสียหายต้องไปดำเนินการร้องต่อศาลให้บังคับให้ด้วยตนเอง

แต่ในส่วนข้อพิพาททางอาญา ตามหลักเกณฑ์ใน พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการแผ่นดินฯ 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 61/2 ประกอบ กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา 2553 เมื่อผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหายินยอมเป็นหนังสือตามที่ไกล่เกลี่ยและปฏิบัติตามคำไกล่เกลี่ยดังกล่าวแล้ว ให้คดีอาญาเป็นอันเลิกกัน แต่หากคู่กรณีไม่ยอมปฏิบัติตามที่ไกล่เกลี่ย ให้จำหน่ายข้อพิพาทนั้น สัญญาไม่สามารถบังคับได้ คู่กรณีก็ต้องกลับเข้าสู่กระบวนการทางศาลต่อไป ซึ่งทำให้ไม่สามารถอำนวยความสะดวกในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแก่ประชาชนอย่างแท้จริง จากสถิติการเกลี่ยไกล่ข้อพิพาททางอาญาของอำเภอสันติสุข ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2557-พ.ศ. 2565 มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาเพียงจำนวน 2 เรื่อง และได้จำหน่ายเรื่องออกจากสารบบความทั้ง 2 เรื่อง เนื่องจากคู่กรณีไม่ปฏิบัติตามหนังสือตกลงยินยอม เมื่อเทียบกับพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 37 ซึ่งหากคู่กรณีทำข้อตกลงระดับข้อพิพาททางอาญาที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจมีสิทธิฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ เมื่อคู่กรณีได้ปฏิบัติตามข้อตกลงระดับข้อพิพาทในส่วนแพ่งแล้ว ในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงระดับข้อพิพาทในส่วนแพ่ง ให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งดำเนินการเพื่อให้มีการบังคับตามข้อตกลงระดับข้อพิพาทตามมาตรา 32 ได้

## ประเด็นกระบวนการขั้นตอนของการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง และทางอาญาของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ พบว่า

กระบวนการในการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุขในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งและข้อพิพาททางอาญา ได้ดำเนินขั้นตอนไปตามระเบียบแต่กฎหมาย ในทางปฏิบัตินั้นอยู่ในอำนาจหน้าที่ของอำเภอในการบริหารจัดการบุคลากร ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข ต้องปรับโครงสร้าง กระบวนการขั้นตอน ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดความรวดเร็ว และเป็นระบบมากยิ่งขึ้น ในส่วนของกระบวนการขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของอำเภอสันติสุข ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาและอุปสรรค เนื่องจากไม่มีขั้นตอนเยอะเหมือนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง อาจเป็นเพราะผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญากำหนดไว้แค่ นายอำเภอหรือ ปลัดอำเภอ ซึ่งอำเภอสามารถบริหารจัดการเวลาของผู้ไกล่เกลี่ยได้ ปัญหาอุปสรรคด้านบุคลากรที่ไม่เพียงพอกับงาน และต้องรับผิดชอบภารกิจของศูนย์ดำรงธรรมในหลายด้าน ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุขนั้น ยังขาดความรู้และทักษะด้านกฎหมาย และยังไม่เคยผ่านการอบรมเรื่องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาก่อน นอกจากนี้ในขั้นตอนการสอบถามความสมัครใจไปยังคู่กรณี ปัญหาที่พบ คือไม่สามารถติดต่อคู่กรณีได้ หรือคู่กรณีไม่ตอบกลับ หรือตอบกลับล่าช้า หรือคู่กรณีไม่สมัครใจยินยอม และในขั้นตอนของการประชุมผู้ไกล่เกลี่ยปัญหาที่พบคือกรณีคู่พิพาทคัดเลือกผู้ไกล่เกลี่ยแล้วผู้ไกล่เกลี่ยที่คู่พิพาทเลือกไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ต้องมีการคัดเลือกผู้ไกล่เกลี่ยใหม่ หรือผู้ไกล่เกลี่ยไม่สามารถมาเข้าร่วมประชุมพร้อมกันในวันนัดได้ การพิจารณาการรับ/ไม่รับคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยหลายคนเห็นว่าเป็นขั้นตอนที่เกินความจำเป็น โดยเสนอให้ปลัดอำเภอหรือนายอำเภอ เป็นผู้พิจารณาตรวจสอบคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อลดระยะเวลา และการประชุมผู้ไกล่เกลี่ยอาจจะประชุมในวันเดียวกับวันไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยจัดประชุมก่อนเริ่มการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แต่ทั้งนี้ทางอำเภอต้องส่งหนังสือ เอกสารที่เกี่ยวข้องให้ผู้ไกล่เกลี่ยทุกคนทำความเข้าใจก่อน เพื่อลดขั้นตอนทำให้การไกล่เกลี่ยเกิดความรวดเร็วขึ้น

### ประเด็นความสำเร็จของการไกล่เกลี่ยของศูนย์ ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข

ปัจจัยที่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข ประสบความสำเร็จเกิดจากปัจจัยทางด้านบุคลากร การให้ความร่วมมือของคู่พิพาทความยินยอม ความตั้งใจในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยของคู่พิพาท ประสพการณ์ ความรู้ความสามารถ และทักษะของคณะผู้ทำการไกล่เกลี่ย ปัจจัยในด้านการบริหารงานของอำเภอ เนื่องจากผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้น ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอเพราะเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดการปฏิบัติงานของที่ทำการปกครองอำเภอด้วย โดยผู้บังคับบัญชาจะติดตาม สอดส่องและตรวจสอบการดำเนินงานของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างต่อเนื่อง หากพบข้อผิดพลาด ปัญหาอุปสรรค ก็ร่วมกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทำการแก้ไขทันที การสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอด้วย การกำหนดบทลงโทษอย่างเคร่งครัดและเหมาะสมสำหรับเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานผิดพลาด นอกจากนี้ยังมีปัจจัยสำคัญด้าน แหล่งข้อมูลที่สำคัญในพื้นที่ เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นในหมู่บ้านหรือมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระดับหมู่บ้านไม่ว่าจะสามารถยุติได้หรือไม่ หมู่บ้านจะต้องรายงานผลการปฏิบัติงานมายังอำเภอทุกครั้ง เพื่อรวบรวมเป็น สถิติ ข้อมูล ในระดับอำเภอ อำเภอจึงสามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นได้ ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ส่งผลให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการไกล่เกลี่ย และสามารถตกลงกันได้ ประกอบกับ อำเภอสันติสุขมีข้อพิพาทที่ประสบความสำเร็จหลายเรื่อง ที่สามารถยุติ และสามารถบังคับได้จริง โดยที่คู่กรณีไม่จำเป็นต้องไปใช้สิทธิทางศาลในการฟ้องร้อง หรือใช้วิธีการอื่น โดยศูนย์ดำรงธรรมอำเภอได้ดำเนินการติดตามและประสานงานให้คู่กรณีในทุกขั้นตอน แม้ว่าจะเสร็จสิ้นกระบวนการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมไปแล้ว ปัจจัยด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ การติดต่อประสานงาน การอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ แก่คู่กรณีและผู้ไกล่เกลี่ยก็ทำให้การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพเช่นกัน

ปัจจัยที่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมไม่ประสบความสำเร็จ พบว่ามีปัญหาและอุปสรรค คือ คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยินยอม หรือไม่สามารถมาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ คู่กรณีไม่สามารถตกลงกันหาข้อยุติร่วมกันได้ ส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาด้านทักษะและความเชี่ยวชาญของผู้ไกล่เกลี่ย เนื่องจากผู้ไกล่เกลี่ยที่ขึ้นบัญชีของอำเภอสันติสุขส่วนใหญ่ไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับความรู้ด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และไม่มีความรู้ด้านกฎหมาย ประกอบกับ อำเภอไม่มีการปรับปรุงบัญชีผู้ไกล่เกลี่ยมาเป็นเวลานาน และผู้ไกล่เกลี่ยที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้จริงก็มีจำนวนน้อย ประกอบกับข้อพิพาทบางเรื่องไม่สามารถยุติได้ด้วยการ



ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ และปัจจัยด้านบุคลากรผู้ปฏิบัติงานที่มีจำนวนน้อย ซึ่งจะต้องรับผิดชอบภารกิจของศูนย์ดำรงธรรมในหลายด้าน มิใช่เฉพาะด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพียงอย่างเดียว ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ขาดความรู้ทักษะด้านกฎหมาย และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

## ข้อเสนอแนะ

### ข้อเสนอแนะที่ 1 ปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดของกฎหมาย

ควรมีการปรับปรุงกฎหมายการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทของฝ่ายปกครอง โดยเทียบเคียงข้อดีจาก พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 มาเพิ่มเติม ดังนี้

#### 1. ประเด็นของผู้ไกล่เกลี่ย

1.1 ควรกำหนดคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย โดยผู้ที่ขึ้นบัญชีเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของอำเภอนั้น จะต้องผ่านการอบรมและได้รับใบรับรองหลักสูตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของฝ่ายปกครอง และผู้ไกล่เกลี่ยที่ขึ้นบัญชีไว้นั้น สามารถไกล่เกลี่ยได้ทั้งข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญา

1.2 ในกรณีที่ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอต้องการทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปตามขอบเขตประเภทของข้อพิพาทและทุนทรัพย์ ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 แต่ในพื้นที่ไม่มีผู้ที่มีคุณสมบัติตามกฎหมายที่จะสามารถเป็นผู้ไกล่เกลี่ยได้ ควรมีการบูรณาการกันระหว่างศูนย์ไกล่เกลี่ยต่าง ๆ ของกระทรวงยุติธรรมและฝ่ายปกครอง ทั้งในระดับอำเภอ และจังหวัด โดยสามารถขอใช้บัญชีผู้ไกล่เกลี่ยของหน่วยงานที่ขึ้นทะเบียนไว้ตาม พ.ร.บ. ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 ซึ่งจะทำให้อำเภอสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตาม พ.ร.บ. ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 ได้ทั้งข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญา

1.3 ควรมีการจัดสรรงบประมาณ จัดอบรมบุคลากรและเจ้าหน้าที่ของฝ่ายปกครอง ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) รับรอง เพื่อให้มีคุณสมบัติสามารถเป็นผู้ไกล่เกลี่ยตาม พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 ได้ ซึ่งจะทำให้อำเภอสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตาม พ.ร.บ. ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 ได้ทั้งข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญา

#### 2. ประเด็นเงื่อนไขของข้อพิพาท

ข้อพิพาททางอาญาที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 61/3 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบกับ กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษ



ทางอาญา 2553 ควรแก้ไขเพิ่มเติมให้สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาได้ในกรณีความผิด ลหุโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390-395 และ 397 ได้ด้วย เนื่องจาก ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 ก็ได้ให้อำนาจผู้ไกล่เกลี่ยสามารถไกล่เกลี่ยได้ด้วย เพื่อเป็นการช่วยยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่ในพื้นที่การดูแลของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ โดยประเด็นดังกล่าวมีผู้เสนอแนะให้เพิ่ม อำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครอง โดยให้แก้ไขขอบเขตของข้อพิพาททางอาญา ในกรณีความผิด ลหุโทษ หรือเป็นการกระทำโดยประมาทก็สามารถไกล่เกลี่ยได้ ดังนั้นผู้ศึกษาเห็นว่า หากอำเภอ สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตาม พ.ร.บ. ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 ได้ ก็ไม่จำเป็นต้องรอให้มีการ แก้ไขกฎหมายของฝ่ายปกครองให้อำนาจดำเนินการได้เสียก่อน ดังนั้น จึงควรหาแนวทางที่ สามารถทำให้อำเภอสามารถใช้ พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 ได้เช่น การขอใช้บัญชีผู้ไกล่ เกลี่ยของหน่วยงานที่ขึ้นทะเบียนไว้ตาม พ.ร.บ.ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 ในจังหวัดนั้น ๆ ได้ หรือควรมีการจัดสรรงบประมาณ จัดอบรมบุคลากรและเจ้าหน้าที่ของฝ่ายปกครอง ในการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) รับรองตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ เพื่อให้มี คุณสมบัติสามารถเป็นผู้ไกล่เกลี่ยตาม พ.ร.บ. ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562

### 3. ประเด็นเรื่อง สภาพบังคับของข้อสัญญา

มาตรการบังคับภายหลังจากที่ได้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาตาม พ.ร.บ. ระเบียบ บริหารราชการแผ่นดิน ฯ 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 61/3 วรรคสอง ประกอบ กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา 2553 ผู้ศึกษาเห็นว่าควรมี การแก้ไขให้เป็นไปตาม กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง 2553 เนื่องจาก มีข้อดีกว่า พ.ร.บ. ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฯ 2562 ในส่วนของระบุนหน่วยงาน คือ พนักงานอัยการ ให้เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือประชาชนในการบังคับสัญญาประนีประนอมยอมความ โดยกำหนดให้พนักงานอัยการเป็นผู้ยื่นคำร้องต่อศาลในการบังคับผลให้เป็นไปตามสัญญา ประนีประนอมยอมความ มากกว่าการบังคับตามบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาท ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ซึ่งมีได้กำหนดให้คู่กรณีสามารถยื่นคำ ร้องต่อพนักงานอัยการที่มีเขตอำนาจรับผิดชอบในท้องที่อำเภอที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทำให้คู่กรณีฝ่ายที่ต้องเสียหาย ต้องไปดำเนินร้องต่อศาลให้บังคับให้ด้วยตนเอง

ผู้ศึกษาเห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 61/3

มาตรา 61/3 เดิมบัญญัติว่า “บรรดาความผิดที่มีโทษทางอาญาที่เกิดขึ้นในเขตอำเภอใด หากเป็นความผิดอันยอมความได้ และมีใช้ความผิดเกี่ยวกับเพศ ถ้าผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหา ยินยอม หรือแสดงความจำนง ให้นายอำเภอของอำเภอนั้นหรือปลัดอำเภอดังกล่าวมอบหมาย เป็นผู้ไกล่เกลี่ยตามควรแก่กรณี และเมื่อผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหายินยอมเป็นหนังสือตามที่ ไกล่เกลี่ยและปฏิบัติตามคำไกล่เกลี่ยดังกล่าวแล้ว ให้คดีอาญาเป็นอันเลิกกันตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในกรณีที่ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาไม่ยินยอมตามที่ไกล่เกลี่ย ให้จำหน่ายข้อพิพาทนั้น แต่เพื่อประโยชน์ในการที่ผู้เสียหายจะไปดำเนินคดีต่อไป อายุความการร้องทุกข์ตามประมวล กฎหมายอาญา ให้เริ่มนับแต่วันที่จำหน่ายข้อพิพาท

หลักเกณฑ์และวิธีในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดใน กฎกระทรวง

แก้ไขเป็น “บรรดาความผิดที่มีโทษทางอาญาที่เกิดขึ้นในเขตอำเภอใดหากเป็น ความผิดอันยอมความได้ และมีใช้ความผิดเกี่ยวกับเพศ ถ้าผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหายินยอม หรือแสดงความจำนง ให้นายอำเภอของอำเภอนั้นหรือปลัดอำเภอดังกล่าวมอบหมายเป็น ผู้ไกล่เกลี่ยตามควรแก่กรณี และเมื่อผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหายินยอมเป็นหนังสือ ตามที่ไกล่เกลี่ยและปฏิบัติตามคำไกล่เกลี่ยดังกล่าวแล้ว ให้คดีอาญาเป็นอันเลิกกันตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ข้อตกลงตามวรรคหนึ่งให้มีผลเช่นเดียวกับคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการตามกฎหมาย ว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ

ในกรณีที่ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาไม่ยินยอมตามที่ไกล่เกลี่ย ให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการ และให้พนักงานอัยการดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจ เพื่อให้ออกคำสั่งบังคับให้ ตามหนังสือตกลงยินยอมดังกล่าว โดยให้นำกฎหมายว่าด้วยอนุญาโต ตุลาการ มาบังคับโดยอนุโลม

หลักเกณฑ์และวิธีในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดใน กฎกระทรวง”

และเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา พ.ศ. 2553

ข้อ 14 จากเดิม “ในกรณีที่ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายได้ตกลงยินยอมตามที่ ไกล่เกลี่ยแล้วแต่ไม่ได้ปฏิบัติตามข้อตกลงยินยอมหรือปฏิบัติไม่ครบถ้วนภายในเวลาที่ตกลงกันได้

ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอจำหน่ายข้อพิพาทนั้นออกจากรบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญา”

แก้ไขเป็น “ในกรณีที่ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายได้ตกลงยินยอมตามที่ไกล่เกลี่ยแล้วแต่ไม่ได้ปฏิบัติตามข้อตกลงยินยอมหรือปฏิบัติไม่ครบถ้วนภายในเวลาที่ตกลงกันได้ให้คู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการที่มีเขตอำนาจรับผิดชอบในท้องที่อำเภอที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทนั้น และให้พนักงานอัยการดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อให้ออกคำสั่งบังคับให้ตามหนังสือข้อตกลงดังกล่าว โดยให้นำกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการมาบังคับใช้โดยอนุโลม

การยื่นคำร้องต่อศาลของพนักงานอัยการตามวรรคหนึ่ง ให้กระทำภายในกำหนดเวลาหนึ่งปี นับแต่วันที่อาจบังคับตามหนังสือข้อตกลงได้”

## **ข้อเสนอแนะที่ 2 กระบวนการขั้นตอนของการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางพวงและทางอาญาของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ**

ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุขควรมีการ พัฒนาการให้บริการประชาชนในภารกิจไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ให้เกิดการให้บริการที่มีประสิทธิภาพและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน ทั้งด้านสถานที่ต้องเข้าถึงง่าย และสะดวกในการติดต่อขอรับบริการ ไม่สร้างภาระแก่ประชาชน ด้านบุคลากร ต้องมีจิตบริการ การบริการมีคุณภาพและประสิทธิภาพ มีขั้นตอนการขอรับบริการที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการให้บริการ ควรมีการกำหนดระยะเวลาในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างชัดเจน และควรจัดทำคู่มือการให้บริการเผยแพร่แก่ประชาชน ควรมีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ทราบถึงข้อดีและประโยชน์ของการเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอให้มากขึ้น เพราะการยินยอมเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคู่กรณีเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประสบความสำเร็จ

## **ข้อเสนอแนะที่ 3 ความสำเร็จของการไกล่เกลี่ยของศูนย์ ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข**

1. ควรมีการจัดสรรกรอบของบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่ให้มีความเพียงพอกับงาน โดยเฉพาะด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ควรมีบุคลากร (เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง) ที่ดูแลรับผิดชอบเรื่องการไกล่เกลี่ยโดยเฉพาะ อย่างน้อย 1 คน และบุคลากร (เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง) ที่ปฏิบัติงานด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น จะต้องได้รับการอบรมความรู้เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วย ควรมีการประชุมสรุปผลการปฏิบัติงานของบุคลากรที่รับผิดชอบ และคณะผู้ไกล่เกลี่ยเพื่อรับฟังปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ และควรจัดสรรงบประมาณในการจัดอบรม

ให้ความรู้และพัฒนาทักษะแก่ผู้ไกล่เกลี่ยอย่างสม่ำเสมอ และควรจัดให้มีคู่มือในการปฏิบัติหน้าที่ และความรู้ ระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เจ้าหน้าที่ใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติงาน และให้ผู้ไกล่เกลี่ยใช้เป็นแนวทางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

2. ควรมีการปรับปรุงบัญชีบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยของอำเภอเป็นประจำทุกปี

3. ควรมีการเสนอให้นำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท บางขั้นตอน เช่น การประชุมผู้ไกล่เกลี่ยให้สามารถประชุมผ่านทาง Video conference ซึ่งจะเป็นการลดขั้นตอนระยะเวลา เพิ่มความสะดวกรวดเร็วในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้



## บรรณานุกรม

- การฝึกอบรมทางไกลเพื่อชี้แจงแนวทางปฏิบัติให้แก่ข้าราชการฝ่ายปกครองตามผลของการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ประจำปี 2551. (29 มีนาคม 2551). กรุงเทพฯ: ห้องประชุมกรมการปกครอง.
- อนุญาติตตูลาการและผู้ประนอม. (2566). **การระงับข้อพิพาททางเลือก ช่วยยุติปัญหาโดยไม่จำเป็นต้องผ่านศาล**. สืบค้นเมื่อ 9 มีนาคม 2566. <https://thac.or.th/th/การระงับข้อพิพาททางเลือก>.
- กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา พ.ศ. 2553
- กฎกระทรวง ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม คู่มือการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท. (2566). **กระบวนการยุติธรรมทางเลือกกับบทบาทของพนักงานฝ่ายปกครอง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อัสสารักษาตินแดน.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2548). **วรรณกรรมปริทัศน์ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์; การคืน “อำนาจ” แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- โชติช่วง ท้าววงศ์. (2555). **การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท: ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ความรู้การระงับข้อพิพาท.
- ชนวัตร ศรีลาชัย. (2562). **บทบาทของศูนย์ดำรงธรรมในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท กรณีศึกษา ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอปรังคัง จังหวัดศรีสะเกษ**. สารนิพนธ์ ropic., มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- ธมกร ศรีหจันทร์. (2561). **การดำเนินงานการไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี**. งานนิพนธ์ ropic., มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- ธวัชชัย สุวรรณพานิช. (2559). **กระบวนการยุติธรรมทางเลือกกับบทบาทของพนักงานฝ่ายปกครอง**. กรุงเทพฯ: สำนักการสอบสวนและนิติการ ส่วนอำนวยการความเป็นธรรมกรมการปกครอง.
- ธีรพงศ์ กาบขุนทด. (2564). **ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นันทรัตน์ ลีลาธนาวิทย์. (2562). **ปัญหาทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.



พระราชกฤษฎีกากำหนดทุนทรัพย์การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2565  
พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 7)

พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

ภาณุ รังสิสหัส. (2555). **การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เรื่องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.

ระเบียบกรมการปกครอง ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่งด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2566

รัฐบาลไทย ROYAL THAI GOVERNMENT. (2556). **การแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบ” เป็นวาระแห่งชาติ**. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2566, จาก <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/75310>.

วันชัย วัฒนศัพท์. ฤวิลาดี บุรีกุล และศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์. (2550). **คู่มือเพิ่มพลังความสามารถกระบวนการจัดการข้อพิพาท**. พิมพ์ครั้งที่ 2 .กรุงเทพฯ: ศิริภัณฑ์ออฟเซต.

ว่าที่ร้อยตรีนนท์สนภาพร พลายเดือน. (2562). **การศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานการรับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และให้คำปรึกษาของศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดสระแก้ว**. สารนิพนธ์ รป.ม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ศูนย์ดำรงธรรม กระทรวงมหาดไทย. (2566). **ประวัติศูนย์ดำรงธรรม**. สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2566, จาก <http://www.ins.moi.go.th/damrong1.html>.

สรวิศ ลิ้มปริงยี. (2555). **การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท**. กรุงเทพฯ: สำนักกระงับข้อพิพาทสำนักงานศาลยุติธรรม.

สุวิศิษฐ์ จำนงพันธ์. (ม.ป.ป.). **ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 7)**

พ.ศ. 2550. สารนิพนธ์ น.ม., มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.

สำนักผู้ตรวจราชการ กระทรวงมหาดไทย. **ศูนย์ดำรงธรรมปัจจุบัน**. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2565, จาก <http://www.ins.moi.go.th/damrong1.html>.



สำนักงานการสอบสวนและนิติการ. การอำนวยความสะดวกเป็นธรรมในหน้าที่ของพนักงาน

ฝ่ายปกครอง. กรุงเทพฯ: สำนักงานการสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง.

สำนักงานการสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2549). บทบาทอำนาจ

หน้าที่และกฎหมายในการอำนวยความสะดวกเป็นธรรมของฝ่ายปกครอง. กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์อสาธิตศึกษาดินแดน.

อัญชลี พูลเต็ม. (2562). แนวคิดและหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องคดีต่อศาล.

กรุงเทพฯ: สำนักงานกฤษฎีกา.





ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

สภาพปัญหาและแนวทางเพื่อการส่งเสริมให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท  
เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน  
(เจ้าหน้าที่รัฐผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง(ที่ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ดำรงธรรม))

สถานที่สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ได้รับการสัมภาษณ์

1.1 ชื่อ-สกุล.....

1.2 ที่อยู่.....

1.3 ตำแหน่ง.....สังกัด.....

ตอนที่ 2 ปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะ ของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศูนย์  
ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข

2.1 ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศูนย์ดำรงธรรมของที่ทำการปกครองอำเภอ  
สันติสุข อย่างไร

2.2 ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ปฏิบัติงานในศูนย์ดำรงธรรมฯ ท่านคิดว่าการไกล่เกลี่ยของศูนย์  
ดำรงธรรมนั้นมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

2.3 ท่านคิดว่าอะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้การไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมมีประสิทธิภาพ

2.4 ท่านคิดว่าการไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมมีปัญหา อุปสรรค หรือข้อจำกัดอะไรบ้าง

2.5 ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในเรื่องกระบวนการไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข  
หรือไม่อย่างไร

### แบบสัมภาษณ์

สภาพปัญหาและแนวทางเพื่อการส่งเสริมให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน  
(ผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข)

สถานที่สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ได้รับการสัมภาษณ์

1.1 ชื่อ-สกุล.....

1.2 ที่อยู่.....

1.3 ตำแหน่ง.....สังกัด.....

ตอนที่ 2 ปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะ ของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท  
ในศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข

2.1 ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศูนย์ดำรงธรรมของที่ทำการปกครอง  
อำเภอสันติสุข อย่างไร

2.2 ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมฯ ท่านคิดว่าการไกล่เกลี่ยของศูนย์  
ดำรงธรรมนั้นมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

2.3 ท่านคิดว่าอะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้การไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมฯมีประสิทธิภาพ

2.4 ท่านคิดว่าการไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมมีปัญหา อุปสรรค หรือข้อจำกัดอะไรบ้าง

2.5 ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในเรื่องกระบวนการไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข  
หรือไม่อย่างไร

### แบบสัมภาษณ์

สภาพปัญหาและแนวทางเพื่อการส่งเสริมให้กระบวนไถ่เก็ลยข้อพิพาทเป็นไปอย่างมี

ประสิทธิภาพ ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

(กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/คณะกรรมการหมู่บ้าน)

สถานที่สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ได้รับการสัมภาษณ์

1.1 ชื่อ-สกุล.....

1.2 ที่อยู่.....

1.3 ตำแหน่ง.....สังกัด.....

ตอนที่ 2 ปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะ ของกระบวนไถ่เก็ลยข้อพิพาทในศูนย์  
ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข

2.1 จำนวนข้อพิพาทในหมู่บ้านของท่านเฉลี่ยเดือนละเท่าไร และท่านใช้กระบวนไถ่เก็ลย  
แบบใด

2.3 ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องกับการไถ่เก็ลยข้อพิพาทในศูนย์ดำรงธรรมของที่ทำการปกครองอำเภอ  
สันติสุข อย่างไร

2.4 ท่านคิดว่าการไถ่เก็ลยของศูนย์ดำรงธรรมนั้นมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

2.5 ท่านคิดว่าอะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้การไถ่เก็ลยของศูนย์ดำรงธรรมมีประสิทธิภาพ

2.6 ท่านคิดว่าการไถ่เก็ลยของศูนย์ดำรงธรรมมีปัญหา อุปสรรค หรือข้อจำกัดอะไรบ้าง

2.7 ในฐานะที่ท่านเป็นคณะกรรมการไถ่เก็ลยและประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการ  
หมู่บ้าน (กม.) ท่านคิดว่ากระบวนไถ่เก็ลยของ กม. กับศูนย์ดำรงธรรม อย่างไหนมี  
ประสิทธิภาพมากกว่ากัน

2.8 ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในเรื่องกระบวนการใกล้เคียงของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุขหรือไม่อย่างไร

---





## ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	จุฑาทิพย์ พานพบ
วัน เดือน ปี เกิด	8 มีนาคม 2531
สถานที่เกิด	จังหวัดแพร่
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2555 น.บ., มหาวิทยาลัยพะเยา, พะเยา
ที่อยู่ปัจจุบัน	269 หมู่ที่ 4 ตำบลคู้พงษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน
ผลงานตีพิมพ์	จุฑาทิพย์ พานพบ และวิมลเรขา ศิริชัยราวรรณ (ผู้บรรยาย). (24-26 มกราคม 2567). สภาพปัญหาและแนวทางเพื่อการส่งเสริมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน. ในการประชุมวิชาการระดับชาติ “พะเยาวิจัย ครั้งที่ 13” (หน้า 1432- 445). พะเยา: กองบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยพะเยา
รางวัลที่ได้รับ	-

